

NADİR ESERLER KONFERANSI

Köklerden Kodlara:
Nadir Eserler ve Yapay Zekâ

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

RumeliYA
Yaymcılık & Publishing

www.nadireserlerkonferansi.org

Nadir Eserler Konferansı II

Bildiri Özetleri Kitabı

Editörler / Editors

Prof. Dr. Alpaslan KUZUCUOĞLU

&

Öğr. Gör. Dr. Selçuk AYDIN

KONFERANS DÜZENLEME KURULU
(alfabetik sıraya göre)

Sönmez ÇELİK
Prof. Dr. Alpaslan Hamdi KUZUCUOĞLU
Burak ERDEM
İsmail RAMAZANOĞLU
Memduh DİNÇ
Dr. Sami ÇUHADAR
Öğr. Gör. Dr. Selçuk AYDIN
Sonay TAHMAZ KALECİ
Merve DİRKEN

RumeliYA
Yayıncılık ψ Publishing

Editörler / Editors
Prof. Dr. Alpaslan Hamdi KUZUCUOĞLU
Öğr. Gör. Dr. Selçuk AYDIN

Kitap adı / Book title
Nadir Eserler Konferansı II Bildiri Özetleri Kitabı

Grafiker: RumeliYA
Kapak tasarım: RumeliYA
Redaksiyon: RumeliYA
Sayfa Düzenleme / Page Editing: Şevval AKBAŞ

Yayın dili / Publication language: Türkçe / Turkish
Yayın no / Publication number:79

ISBN
RumeliYA: 978-625-93436-2-4

DOI:
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18162433>

Yayın tarihi / Date published: 2026

APA
Kuzucuoğlu, A. H. & Aydın, S. (2026). *Nadir Eserler Konferansı II Bildiri Özetleri Kitabı* .
Kırklareli: RumeliYA Yayıncılık Publishing

Adres / Address
RumeliYA Yayıncılık ψ Publishing
Karacaibrahim Mh. Nüzhet Somay Cd., No. 49 B Merkez, Kırklareli, Türkiye
Sertifika / Certificate No 48218
web: www.rumeliya.com
e-mail: editor@rumeliya.com
Tel: +90 505 795 81 24

© Bu kitabın 1. baskısı için yayın hakkı **RumeliYA Yayıncılık & Publishing'e** aittir
© The copyright for the 1st edition of this book belongs to **RumeliYA Yayıncılık & Publishing.**

İÇİNDEKİLER

DAVETLİ KONUŞMACI	1
BİLGİYİ KORUMAK VE BİLİMSEL GELENEKLERİ ŞEKİLLENDİRMEDE NADİR ESERLERİN KALICI MİRASI / THE ENDURING LEGACY OF RARE WORKS IN PRESERVING KNOWLEDGE AND SHAPING SCIENTIFIC TRADITIONS1 <i>Prof. Dr. Alparslan AÇIKGENÇ</i>	<i>1</i>
1.A. DİJİTAL DÖNÜŞÜM VE TARİHSEL ÇERÇEVE	3
1.A.1. TÜRK MEVZUATINDA “NADİR ESER” KAVRAMININ TANIMI / DEFINITION OF THE CONCEPT OF "RARE BOOK" IN TURKISH LEGISLATION.....	3
<i>Prof. Dr. Alpaslan Hamdi KUZUCUOĞLU</i>	<i>3</i>
1.A.2. NADİR KİTAPLAR FONUNUN DİJİTALLEŞTİRİLMESİ / DIGITALIZATION OF THE "RARE BOOKS" FUND 5 <i>Hüseyin HÜSEYNOV.....</i>	<i>5</i>
1.A.3. TÜRK DÜNYASININ ORTAK MİRAS KODLARI: TÜRKİSTAN TARİH YAZICILIĞINI İÇEREN İKİ YAZMA ESER / COMMON HERİTAGE CODES OF THE TURKIC WORLD: TWO MANUSCRIPTS INCLUDING THE HISTORIOGRAPHY OF TURKİSTAN	7
<i>Dr. Mohammad RAZZAGHI.....</i>	<i>7</i>
1.A.4. KÜLTÜREL MİRAS DİPLOMASİSİ VE İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ NADİR ESERLER KÜTÜPHANESİ ÖRNEĞİ / CULTURAL HERİTAGE DIPLOMACY AND THE EXAMPLE OF ISTANBUL UNIVERSITY RARE BOOKS LIBRARY..9 <i>Dr. Selçuk AYDİN</i>	<i>9</i>
1.A.5. FİZİKSEL MİRASIN DİJİTAL PASAPORTU: CUMHURBAŞKANLIĞI MİLLET KÜTÜPHANESİ NADİR ESERLER KOLEKSİYONUNUN DİJİTAL ENTEGRASYON ZİNCİRİ / DIGITAL PASSPORT OF PHYSICAL HERİTAGE: THE DIGITAL INTEGRATION CHAIN OF THE RARE BOOKS COLLECTION OF THE NATION’S LIBRARY	11
<i>Gülşah SİVAS.....</i>	<i>11</i>
1.A.6. MENTEŞEOĞULLARI DÖNEMİNDE YAZILAN NADİR BİR ESER: BÂZNÂME / A RARE BOOK WRITTEN DURING THE MENTEŞEOĞULLARI PERİOD: BAZNAME.....	14
<i>Dr. Nesrin KANBEROĞLU ¹</i>	<i>14</i>
<i>Prof. Dr. Kadir PEKTAŞ ²</i>	<i>14</i>
1.B. NADİR ESERLERDE DİJİTALLEŞTİRME VE YAPAY ZEKA	16
1.B.1. GEÇMİŞİN ÇOCUKLARI, GELECEĞİN TEKNOLOJİSİ: OSMANLICA ÇOCUK DERGİLERİNDE KÖKLER VE KODLAR / CHILDREN OF THEPAST, TECHNOLOGY OF THEFUTURE: ARTİFİCİAL INTELLIGENCE IN OTTOMAN TURKISH CHILDREN’S MAGAZİNES.....	16
<i>Ayşe KASAP</i>	<i>16</i>
1.B.2. NAKİŞ DESEN KOLEKSİYONU ARŞİVİNİN DİJİTALLEŞTİRİLMESİ VE YAPAY ZEKA İLE DESEN MODELİ OLUŞTURULMASI / DIGITIZATION OF THE EMBROIDERY PATTERN COLLECTION ARCHİVE AND AI-BASED PATTERN MODELİNG	19
<i>Dr. Yasemin DAĞDAŞ.....</i>	<i>19</i>
1.B.3. NADİR ESERLER VE ÖZEL KOLEKSİYONLARIN YAPAY ZEKA İLE DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜ: KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME / DIGITAL TRANSFORMATION OF RARE BOOKS AND SPECIAL COLLECTIONS WITH ARTİFİCİAL INTELLIGENCE: A COMPARATIVE STUDY	22

<i>Doğan ŞENGÜL</i>	22
<i>Merve DOĞRUEL</i>	22
<i>Beyzağül YILDIRIM</i>	22
<i>Seniye Ümit FIRAT</i>	22
1.B. ARŞİV YÖNETİMİ VE İŞ ANALİZİ TABANLI BİR KAVRAMSAL MODEL: PAYDAŞ KATILIMIYLA BÜYÜK DİL MODELİ DESTEKLİ DİJİTAL MİRAS SÜREKLİLİĞİ / A CONCEPTUAL MODEL BASED ON ARCHİVAL MANAGEMENT AND BUSINESS ANALYSIS: LLM-SUPPORTED DIGİTAL HERİTAGE CONTİNUİTY THROUGH STAKEHOLDER ENGAGEMENT	26
<i>Beyzağül YILDIRIM</i>	26
<i>Doğan ŞENGÜL</i>	26
<i>Seniye Ümit FIRAT</i>	26
1.B.5. NADİR ESERLER VE KAFKASYA / RARE WORKS AND THE CAUCASUS	29
<i>Nurcan YILDIZ</i>	29
1.B.6. EL YAZMASI ESERLER: ESKİ HARFLİ TÜRKÇE BASMA ESERLER / MANUSCRİPTS: OLD TURKİSH PRINTED WORKS	31
<i>Sinan İLBAK</i>	31
2.A. KURUMSAL KOLEKSİYONLAR VE VAKA ANALİZLERİ	32
2.A.1. İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ YAZMA VE NADİR ESER KOLEKSİYONU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME / AN ASSESSMENT OF THE MANUSCRİPT AND RARE BOOKS COLLECTION OF IBN HALDUN ÜNİVERSİTY LIBRARY	32
<i>Alaaeddin EYÜPOĞLU</i>	32
2.A.2. İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ NADİR ESERLER GALERİSİNİN YENİDEN ORGANİZASYONU / REORGANIZATION OF THE İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTY RARE BOOKS GALLERY	34
<i>Memduh DİNÇ</i>	34
<i>Mehmet Kubilay SOYGÜDER</i>	34
2.A.3. BEYAZIT YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ NADİR ESERLER KOLEKSİYONU / BEYAZIT MANUSCRİPTS LIBRARY RARE BOOKS COLLECTION	36
<i>Salih ŞAHİN</i>	36
2.A.4. İBNÜLEMİN HAT KOLEKSİYONU'NDAKİ MURAKKA TÜRÜNDE ESERLER / WORKS IN THE MURAKKA STYLE IN THE IBNULEMİN CALLİGRAPHY COLLECTION	38
2.A.5. MÜHENDİSHANE-İ BAHRÎ KÜTÜPHANESİNDEN DENİZ MÜZESİ'NE İNTİKAL EDEN NADİR ESERLER / RARE WORKS TRANSFERRED FROM THE NAVAL ENGINEERING LIBRARY TO THE MARİTİME MUSEUM	40
<i>Mehmet AKYAR</i>	40
2.B. RESTORASYON KORUMA VE CİLT SANATI	42
2.B.1 OSMANLI DÖNEMİ BASILAN SÜRELİ YAYINLARDA GÖRÜLEN TAHRİBAT UNSURLARI VE RESTORASYON METOTLARI / DAMAGE ELEMENTS AND RESTORATION METHODS IN PERİODICALS PRINTED DURING THE OTTOMAN PERİOD	42
<i>Nergis ULU</i>	42

2.B.1 OSMANLI DÖNEMİ BASILAN SÜRELİ YAYINLARDA GÖRÜLEN TAHRİBAT UNSURLARI VE RESTORASYON METOTLARI / DAMAGE ELEMENTS AND RESTORATION METHODS IN PERIODICALS PRINTED DURING THE OTTOMAN PERIOD	44
<i>Nergis ULU</i>	44
2.B.2. ARŞİV BELGELERİNİN RESTORASYONU: GELENEKSEL YÖNTEMLER / RESTORATION OF ARCHIVAL DOCUMENTS: TRADITIONAL METHODS	46
<i>Yüstra MUTLU</i>	46
2.B.3. DUVARIN ARDINDAKİ HAFIZA: KEŞFEDİLEN MATBU VE YAZMA ESERLERİN RESTORASYON SÜRECİ VE TÜRKİYE’NİN İLK YERLİ RESTORASYON KAĞIDIYLA TÜMLEME DENEYİMİ / MEMORY BEHIND THE WALL: RESTORATION PROCESS OF NEWLY DISCOVERED PRINTED AND MANUSCRIPT WORKS AND TÜRKİYE’S FIRST EXPERIENCE OF FOLIO COMPLETION USING LOCAL CONSERVATION PAPER	48
<i>Şüle ALABACAK ÇAKIROĞLU</i>	48
2.B.4. HACI SELİM AĞA KÜTÜPHANESİNDEKİ BULUT MOTİFLİ KİTAP CİLTLERİ / BOOK BINDINGS WITH CLOUD PATTERNS IN THE HACI SELİM AĞA LIBRARY	50
<i>H. Şeyma YENİÇERİ ÇELİK</i>	50
2.B.5. ÜNİVERSİTE–HALK EĞİTİM İŞ BİRLİĞİ MODELİ OLARAK GELENEKSEL CİLT SANATI EĞİTİMLERİ: MEDENİYET VE MARMARA ÜNİVERSİTELERİ ÖRNEĞİ / TRADITIONAL BOOKBINDING ART TRAINING AS A MODEL FOR UNIVERSITY-PUBLIC EDUCATION COLLABORATION: THE EXAMPLE OF MEDENİYET AND MARMARA UNIVERSITIES	52
<i>Mustafa SULU</i>	52
3.A. YÖNETİM KATALOGLAMA VE EĞİTİM	54
3.A.1. NADİR ESER KATALOGLAMASINDA YENİ MODEL: BIBFRAME / NEW MODEL IN RARE WORK CATALOGING: BIBFRAME	54
<i>Dr. Öğr. Üyesi Canan ERGÜN</i>	54
3.A.2. TARİHİ ESERLERİN DİJİTAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ: BEZMİALEM VAKIF ÜNİVERSİTESİ KOLEKSİYONU ÖRNEĞİ / DIGITAL SUSTAINABILITY OF HISTORICAL ARTIFACTS: THE CASE OF THE BEZMİALEM VAKIF UNIVERSITY COLLECTION	56
<i>Öğr. Gör. Özlem YALÇINKAYA</i>	56
3.A.3. GELENEKSEL CİLT SANATI EĞİTİMLERİNİN NADİR ESERLERİN KORUNMASINDAKİ ROLÜ: BOSTANCI HALK EĞİTİM MERKEZİ- ÜNİVERSİTE MODELİ / THE ROLE OF TRADITIONAL BOOKBINDING ART TRAINING IN THE PRESERVATION OF RARE ARTIFACTS: THE BOSTANCI PUBLIC EDUCATION CENTER-UNIVERSITY MODEL	60
<i>Hülya NARSAP</i>	60
3.A.4. BEŞİKTAŞ DENİZ MÜZESİ NADİR ESERLERİNDEN BİR SANCAK ALBÜMÜ “GELENEKSEL TEZYİNİN BATI ETKİSİNDE SOMUTLAŞMA ÖRNEĞİ” / A FLAG ALBUM FROM THE RARE WORKS OF THE BEŞİKTAŞ NAVAL MUSEUM “AN EXAMPLE OF THE MATERIALIZATION OF TRADITIONAL ORNAMENTATION UNDER WESTERN INFLUENCE”	62
<i>Nalan YAKARÇELİK</i>	62

3.B. ULUSLARARASI PERSPEKTİFLER.....	64
3.B.1. METİN ÇIKARIMININ ÖTESİNDE: GÖRSEL EL YAZMASI ANALİZİ / BEYOND TEXT EXTRACTION: VISUAL MANUSCRIPT ANALYSIS	64
Hussein MOHAMMED.....	64
3.B.2. Nadir Türk Yazmaları Üzerine Yapay Zekâ Destekli Bir İnceleme: Dijital Çağda Edebî Mirasın Korunması /An AI-Assisted Study on Rare Turkish Manuscripts: Preserving Literary Heritage in the Digital Age.....	66
Gous Mashkoor KHAN.....	66
3.B.3. BAYBATIR YERJANOV'UN "OKUGA MAHABBAT" BAŞLIKLİ KİTABININ GÜNÜMÜZ KAZAK TÜRKÇESİ AÇISINDAN İNCELENMESİ / ANALYSIS OF BAYBATYR YERJANOV'S BOOK "OKUGA MAHABBAT" IN TERMS OF CONTEMPORARY KAZAKH LANGUAGE	68
Dr. Chingis BEĞİMTAYEV	68
3.B.4. NADİR EL YAZMALARININ KÜLTÜREL DİPLOMASİ ARACI OLARAK KULLANILMASI - VAKA ÇALIŞMASI: ROMANYA ARŞİVLERİNDEKİ OSMANLI BELGELERİ / RARE MANUSCRIPTS AS AN INSTRUMENT OF CULTURAL DIPLOMACY. CASE STUDY: OTTOMAN DOCUMENTS IN THE ROMANIAN ARCHİVES	70
4.A. TÜRK İSLAM SANATLARI	73
4.A.1. TİMUR DÖNEMİ KALEM-İ SİYAHİ RESİMLERİ / TİMURİD PERİOD QALAM-İ SİYAHİ PAINTINGS	73
Dr. Rıdvan AK.....	73
Prof. Dr. Ali Fuat BAYSAL	73
4.A.2. TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİ'NDE BULUNAN CELÂYİRLİ HÜKÜMDAR SULTAN AHMED'E AİT DİVÂN'IN TEZHİPLERİNİN İNCELENMESİ / AN ANALYSIS OF THE ILLUMINATIONS OF THE DİVÂN OF THE JALAYİRİD RULER SULTAN AHMAD IN THE TURKISH AND ISLAMIC ARTS MUSEUM	75
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Zehra SAYIN.....	75
4.A.3. KİYÂFETÜ'L-İNSÂNİYYE Fİ ŞEMÂİLİ'L-OSMÂNİYYE İSİMLİ ESERİN TEZYİNİ ÖZELLİKLERİ / DECORATIVE FEATURES OF THE WORK TITLED "KİYÂFETÜ'L-İNSÂNİYYE Fİ ŞEMÂİLİ'L-OSMÂNİYYE"	77
Doç. Dr. Çiğdem ÖNKOL ERTUNÇ.....	77
Melike ÖZÇETİN.....	77
4.A.4. HATTAT MEHMET AZİZ RİFÂİ'YA AİT BİR NADİR ESER / A RARE WORK BY CALLİGRAPHER MEHMET AZİZ RİFÂİ	79
Nihat KAĞNICI.....	79
4.B. EDEBİYAT VE DİJİTAL ANALİZ	81
4.B.1. BİR TEZKİREYİ VERİ OLARAK OKUMAK: LATİFİ TEZKİRESİ'NİN JOHN RYLANDS KÜTÜPHANESİ NÜSHASINDAKİ ŞAİR KAYITLARINA DAİR BİR ÇALIŞMA / READING A TEZKİRE AS DATA: A STUDY ON THE POET ENTRIES IN THE JOHN RYLANDS LIBRARY MANUSCRIPT OF LATİFİ'S TEZKİRE	81
İ.Tuğçe DURMAZ.....	81
4.B.2. NADİR ESERLER VE OSMANLICA METİNLERDE BENZERLİK TESPİTİNİN SINIRLARI: TURNİTİN ÜZERİNE BİR İNCELEME / LIMITS OF SIMILARITY DETECTION IN RARE BOOKS AND OTTOMAN TURKISH TEXTS: AN EVALUATION THROUGH TURNİTİN	83
Onur SELÇİN	83

<i>Raşit SÜZER</i>	83
4.B.3. GELENEKSELDEN DİJİTALE: MA‘KİLİ YAZININ NADİR ESERLERDEKİ İZLERİ VE GÜNÜMÜZ TEKNOLOJİLERİ / FROM TRADITIONAL TO DIGITAL: TRACES OF MA‘KİLİ SCRIPTS IN RARE WORKS AND TODAY’S TECHNOLOGIES.....	85
<i>Öğr. Gör. Şerife ÇAKIR</i>	85

Davetli KONUSMACI

Bilgiyi Korumak Ve Bilimsel Gelenekleri Şekillendirmede Nadir Eserlerin Kalıcı Mirası / The Enduring Legacy Of Rare Works In Preserving Knowledge And Shaping Scientific Traditions

Prof. Dr. Alparslan AÇIKGENÇ

İslam Düşüncesi Syed Muhammad Naquib al-Attas

TÜBA Şeref Üyesi - İbn Haldun Üniversitesi Felsefe Bölümü İstanbul

İslam Düşüncesi Syed Muhammad Naquib al-Attas Kürsüsü Seçkin Sahibi

Raja Zarith Sofiah İslam, Bilim ve Medeniyet İleri Araştırmalar Merkezi (RZS-CASIS) Malezya Teknoloji Üniversitesi (UTM), Kuala Lumpur

0000-0002-5862-1737 / **E-mail:** alparslan.acikgenc@ihu.edu.tr

Özet

Nadir eserlerin medeniyetlerin ve bilimsel geleneklerin gelişimindeki önemi gayet bariz bir şekilde karşımızda durmaktadır. Tarih boyunca nadir kitaplar, insan düşüncesinin ve keşiflerinin mirasını koruyarak bilgi, kültürel miras ve entelektüel ilerlemenin depoları olarak hizmet etmişlerdir. Yaşları, içerikleri veya üretim yöntemleri nedeniyle umumiyetle sayıları sınırlı olan bu kitaplar, kendi dönemlerinin bilimsel, felsefi ve dini manzaralarına ilişkin benzersiz içgörüler sunar. Bu sunum, Orta Doğu ve Asya'daki eski el yazmalarından Rönesans Avrupa'sındaki ilk basılı bilimsel metinlere kadar, nadir eserlerin medeniyetlerin şekillenmesinde oynadıkları önemli rolü inceleyecektir. Çeşitli kültürlerden önemli örnekleri inceleyerek, nadir eserlerin sadece tarihsel bilgiyi korumakla kalmayıp, bilimsel ve kültürel düşüncüyü şekillendiren fikirlerin aktarımını da kolaylaştırdığını vurgulayacağız. Ayrıca, bu metinleri korumanın birtakım zorlukları tartışılacak ve bilgi geleneklerinin sürekliliğinde bu eserlerin devam eden önemi vurgulanacaktır. Sonuç olarak, nadir eserler geçmiş ile bugün arasında önemli bir köprü görevi görür ve bize bilginin sürekli gelişen dağarcığını ve onu gelecek nesiller için korumanın önemini **hatırlatır**.

Anahtar kelimeler: *Nadir eserler, medeniyetler, bilim gelenekleri, bilim mirası, el yazmaları, bilimsel bilgi, bilgi aktarımı, tarihi koruma.*

Abstract

The significance of rare works, particularly books, in the development of civilizations and scientific traditions is known. Throughout history, rare books have served as repositories of knowledge, cultural heritage, and scientific progress, preserving the legacy of human thought and discovery. These books, often limited in number due to their age, content, or method of production, offer unique insights into the scientific, philosophical, and religious landscapes of their time. My study will explore the pivotal role rare books have played in shaping civilizations, from ancient manuscripts in the Middle East and Asia to the first printed scientific texts in Renaissance Europe. By

examining key examples from various cultures, we will highlight how rare books not only preserve historical knowledge but also facilitate the transmission of ideas that have shaped modern scientific and cultural thought. Additionally, the ethical and practical challenges of preserving these texts will be discussed, emphasizing the ongoing importance of rare books in the continuity of intellectual traditions. Ultimately, rare books serve as crucial bridges between the past and present, reminding us of the ever-evolving scientific knowledge and the importance of safeguarding it for future generations.

Keywords: *Rare books, civilizations, scientific traditions, intellectual heritage, manuscripts, scientific knowledge, knowledge transmission, historical preservation.*

Prof. Dr. Alparslan Açıkgenç

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu ve 1983 yılında Chicago niversitesi'nde Sadra ve Heidegger'in ontolojilerini karşılaştıran teziyle doktorasını aldı. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde ęretim görevlisi olarak öğretime başladı. 1994-1999 yılları arasında Malezya'daki Uluslararası İslam Dřncesi ve Medeniyeti Enstitüsü'nde ders verdi. 2015 yılında Yıldız Teknik niversitesinden emekli olduktan sonra halen İbn Haldun Üniversitesi Felsefe Bölümü ve Medeniyetler İttifakı Enstitüsü'nde ęretim yesi olarak görev yapmaktadır. İngilizce ve Türkçe bilimsel dergilerde yayınlanmış çok sayıda makalesinin yanı sıra, Açıkgenç dll Islamic Scientific Tradition in History (Kuala Lumpur: IKIM, 2014) kitabının da yazarıdır. İbn Haldun niversitesi yayınlarından çıkan Scientific Thought and its Burdens adlı kitabı yanında Being and Existence in řadrā and Heidegger: A Comparative Ontology adıyla doktora tezi de yayınlanmıştır.

1.A. DİJİTAL DÖNÜŞÜM VE TARİHSEL ÇERÇEVE

1.A.1. Türk Mevzuatında “Nadir Eser” Kavramının Tanımı / Definition of the Concept of "Rare Book" in Turkish Legislation

Prof. Dr. Alpaslan Hamdi KUZUCUOĞLU

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

0000-0003-3186-2204 / E-mail: alpaslan.kuzucuoglu@medeniyet.edu.tr

Özet

Bu çalışma, Türk mevzuatında “nadir eser” kavramının farklı kurum ve yönetmeliklerde nasıl tanımlandığını ve bu tanımların kütüphane koleksiyon yönetimi ve koruma politikalarına nasıl yön verdiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Milli Kütüphane Kullanıcı Hizmetleri Yönetmeliği, nadir eserleri, koleksiyon kapsamındaki yazma ve nadir basma eserler dahil olmak üzere her türlü fiziksel ve dijital materyal içerisinde değerlendirmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği ise nadir eserleri, seçim ve ayıklama sürecinde tespit edilerek üst birimlere bildirilen özel nitelikli materyaller olarak ele almaktadır. Yazma Eser Kütüphanelerinin Görevleri ve Yazma Eser Kütüphanelerinden Yararlanma Yönetmeliği ile Yazma ve Nadir Basma Eserlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik’te nadir basma eserler, 1 Kasım 1928 tarihli Harf İnkılabı öncesine ait olup tarihî ve kültürel değeri yüksek kitap, kitapçık ve süreli yayınlar olarak tanımlanmakta; Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Kütüphane ve Arşiv Yönetmeliği’nde ise nadir eserler, ödünç verilmeyen ve özel koruma altında tutulan yayınlar olarak açıklanmaktadır. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı İstisna Sözleşmesi Yönetmeliği’nde ise yazma eserler ile eski harfli nadir basma eserler birlikte ele alınmaktadır. Çalışma, farklı mevzuat metinlerinde yer alan tanımlar arasındaki ortak ve farklı yönleri ortaya koyarak, nadir eserlerin tespiti, korunması ve yönetimine yönelik bütüncül bir çerçeve sunmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, kültürel mirasın korunması ve koleksiyon geliştirme politikaları açısından nadir eser kavramının standartlaştırılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Nadir eser, yazma eser, nadir basma eser, mevzuat, kütüphane yönetimi, kültürel miras.*

Abstract

This study aims to examine how the concept of "rare books" is defined in Turkish legislation by various institutions and regulations, and how these definitions inform library collection management and preservation policies. The National Library User Services Regulation considers rare books to encompass all types of physical and digital materials within the collection, including manuscripts and rare printed books. The Ministry of National Education's School Libraries Regulation, on the other hand, considers rare books as special materials identified during the selection and sorting process and reported to higher authorities. The Regulation on the Duties of Manuscript Libraries and Utilization of Manuscript Libraries and the Regulation on the Identification and Registration of Manuscripts and Rare Print Books define rare printed books as books, booklets, and periodicals of high historical and cultural value

dating back to before the Alphabet Revolution of November 1, 1928. The Library and Archive Regulation of the Presidency of the Turkish Grand National Assembly defines rare books as publications that are not lent and are under special protection. The Turkish Manuscripts Institution's Regulation on the Exemption Agreement addresses manuscripts and rare printed books in the old alphabet together.

This study aims to present a holistic framework for the identification, protection, and management of rare books by revealing the common and different aspects between definitions found in different legislative texts. In this context, it emphasizes the need to standardize the concept of rare books for the protection of cultural heritage and collection development policies.

Keywords: *Rare books, manuscripts, rare printed books, legislation, library management, cultural heritage.*

Prof. Dr. Alpaslan Hamdi KUZUCUOĞLU

“Bilgi ve Belge Yönetimi” Bilim Dalında 2017 yılında Doçent, 2022 yılında Profesör ünvanını aldı. “Bilgi ve Kültür Merkezleri” olan kültür mirasının bulunduğu Sanat Galerisi, Kütüphane, Arşiv ve Müze (GKAM) yapılarındaki risklerinin azaltılması ve kültürel mirasın “Önleyici Koruma” kapsamında proaktif şekilde korunması, belgelenmesi ve arşivlenmesi ile “Adli Belgeler”in incelenmesi ve belgelenmesine yönelik “Önleyici Kriminalistik” alanında dersler verip, pek çok ulusal ve uluslararası bilimsel etkinliğe katılmaktadır. LAMRe Journal (Kütüphane, Arşiv ve Müze Araştırmaları Dergisi) Baş Editörüdür.

1.A.2. Nadir Kitaplar Fonunun Dijitalleştirilmesi / Digitalization Of The "Rare Books" Fund

Hüseyn HÜSEYNOV

AMEA Merkez Bilimsel Kütüphanesi Müdürü, Doç.Dr. (Teknik Bilimler)

0000-0002-2703-701X / E-mail: huseyn-1978@mail.ru

Özet

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Merkez Bilimsel Kütüphanesi Nadir Eserler Fonu, ülkenin en zengin bilgi kaynaklarından biridir. Fon, tüm bilim alanlarıyla ilgili yaklaşık 12 bin belge ve değerli temel eser toplamıştır. Bu nadir eserler, dünya biliminin gelişiminde önemli rol oynayan ve araştırmacıların yeni bilgilere ulaşmasını sağlayan eşsiz bir bilgi hazinesidir. Farklı dönemlere ait eski basılı örnekler, nadir eserler fonunda özel bir ortamda ve koruma koşulları altında muhafaza edilmektedir. 16.-19. yüzyıllara ait, Avrupa ve Rus matbaalarının ilk baskıları olan kitaplar, araştırmacılara birincil kaynaklarla çalışma, karşılaştırmalı araştırma yapma ve yeni bilgiler keşfetme fırsatı sunmaktadır. Günümüzde kütüphaneciler, tüm basılı eserleri dijitalleştirme sürecini yürütmektedir. Kitaplar en modern teknoloji kullanılarak taranmakta, dönüştürülmekte ve dijitalleştirilmektedir. Restorasyona ihtiyaç duyan kitapların restorasyonu da ön plandadır. Kitapların kaybolmaması için dijitalleştirilmeleri ve elektronik ortamda sunulmaları, çağın temel gereksinimlerinden biridir. Dijital toplumda, dünyanın farklı ülkelerinden araştırmacılar da bu kitaplara ve zengin kaynaklara yönelmektedir. Elektronik kütüphane ve nadir eser örneklerinin dijitalleştirilmesi, sanal ortamdaki kullanıcı sayısının artmasına yol açmıştır. Merkez Bilimsel Kütüphane'nin çeşitli dillerde sunulan web sitesi, ülke kütüphaneleri arasında bir ilk olan "Kapsayıcı Hizmet" projesi, "yapay zeka" tabanlı arama yetenekleri, "elektronik kütüphane rehberi" vb. yenilikler, uzaktan hizmet sürecinin başarılı bir şekilde uygulanmasını kolaylaştırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Merkez Bilimsel Kütüphane, elektronik kütüphane, yapay zeka arama sistemi, nadir eserler, en eski yayınlar, bilimsel literatür*

Abstract

The Rare Books Fund of the Central Scientific Library of the Azerbaijan National Academy of Sciences is one of the richest information sources in the country. The fund contains nearly twelve thousand documents and valuable fundamental works covering all fields of science. These rare books are a unique treasury of information that plays an important role in the development of world science and enables researchers to obtain new facts. Ancient printed examples covering different historical periods are preserved in special conditions and conservation environments within the Rare Books Fund. Books from the 16th–19th centuries, as well as the first editions of European and Russian printing houses, provide researchers with the opportunity to work with primary sources, conduct comparative studies, and discover new information. At present, librarians are carrying out the digitization process of all printed works. Using the most modern technologies, the books are scanned, converted, and electronically archived. The restoration of books requiring repair is

also kept in focus. Preventing physical circulation of the materials and presenting them in digital format is one of the main requirements of the modern era. In the digital society, researchers from different countries also apply to access these rich resources. The electronic library and the digitization of rare collection materials have led to an increase in the number of virtual users.

Various innovations—such as the library’s multilingual website, the “Inclusive Service” project (the first among the country’s libraries), the artificial intelligence-based search system, and the “electronic library guide”—facilitate the effective delivery of remote services.

Keywords: *Central Scientific Library, electronic library, AI-based search system, rare books, ancient editions, scientific literature.*

Doç. Dr. Hüseyin Hüseyinov

1978 yılında Azərbaycan Cumhuriyyətinin Füzuli bölgəsində doğumlu olan Hüseyin Hüseyinov, Lisans öyrənimini Azərbaycan Dövlət Petrol Akademisi Enerji Fakültəsi Yüksək Gerilim Mühəndisliyi və Fizik Bölümündə tamamladı. Aynı bölümde yüksek lisans derecesini de aldı. Doktora eğitimini Azərbaycan Milli Bilimler Akademisi Fizik Enstitüsündə hem Felsefe Doktoru hem de Fen Bilimleri Doktoru derecelerinde tamamladı. 2012 yılında Teknik Bilimler Felsefe Doktoru, 2024 yılında ise Teknik Bilimler Doktoru unvanını aldı. 2016 yılından bu yana Doçent unvanını almaktadır. Hüseyin Hüseyinov, hâlihazırda Azərbaycan Milli Bilimler Akademisi Merkez Bilimsel Kütüphanesi Müdürü olarak görev yapmaktadır.

1.A.3. Türk Dünyasının Ortak Miras Kodları: Türkistan Tarih Yazıcılığını İçeren İki Yazma Eser / Common Heritage Codes of the Turkic World: Two Manuscripts Including the Historiography of Turkistan

Dr. Mohammad RAZZAGHI

Öğr. Gör. İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı
Nadir Eserler Kütüphanesi, İstanbul / Türkiye

0000-0001-8373-8550. / **E-mail:** mohammadrazzaghi@istanbul.edu.tr

Özet

Yazma eserler, geçmiş ve gelecek arasında köprü görevini taşımaktan ziyade kültür ve tarihi miras niteliğindedirler. Her bir yazma eser dil, edebiyat, coğrafya, tarih ve farklı konularda okuyucular için bilgi içermektedir. Araştırmacı ve akademisyenler kendi alanlarına göre yazma eserlerden faydalanabilirler. Dünyadaki mevcut yazma eserlerin bir kısmı Tarihi konular içermekte olup tarih yazıcılığı açısından önem arz etmektedir. Farklı dillerde yazılan Tarihi eserler o kavimlerin Tarihe bakış açılarını, tarih felsefelerini okuyucular anlatmaktadır. Türk tarihini kendine konu eden Arapça, Osmanlı Türkçesi, Farsça, Çince yazma eserler dünyanın farklı kütüphanelerinde bulunmaktadır. Günümüzde İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi demirbaş kaydı olarak 12000'den fazla Türkçe, Arapça ve Farsça yazma eserle önemli ve zengin kütüphanelerden biri sayılmaktadır. Bu bildiride tarih yazıcılığı açısından Türkistan coğrafyasında Çağatay Türkçesinde kaleme alınan iki önemli yazma eser üzerinde duracağız. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde Türkçe yazma eseler koleksiyonunda bulunan ilk eser NEKTY02408 demirbaş kayıtlı "Asya tarihi: Fergana Hanları tarihi" ve ikincisi NEKTY 00082 demirbaş kayıtlı "Firdevs-i İkbāl" adlı eserler bildirimizin ana konusunu içermekte olacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Tarih Yazıcılığı, Çağatay Türkçesi, Türkistan, İstanbul Üniversitesi. Yazma Eser.*

Abstract

Manuscripts are more than just bridges between the past and the future; they are cultural and historical heritage. Each manuscript contains information for readers on language, literature, geography, history, and various other subjects. Researchers and academics can benefit from manuscripts according to their fields. Some of the existing manuscripts in the world contain historical subjects and are important from the perspective of historiography. Historical works written in different languages convey to readers the perspectives on history and historical philosophies of those peoples. Manuscripts in Arabic, Ottoman Turkish, Persian, and Chinese that focus on Turkish history are found in libraries around the world. Today, Istanbul University Rare Books Library is considered one of the most important and rich libraries, with more than 12,000 Turkish, Arabic, and Persian manuscripts registered as fixed assets. In this paper, we will focus on two important manuscripts written in Chagatai Turkish in the Turkistan geography in terms of historiography. The first work in the Turkish manuscript collection at Istanbul University Rare Books Library is catalog number NEKTY02408, "History of Asia: History of the Fergana Khans," and the second is

catalog number NEKTY 00082, “Fırdevs-i İkbāl.” These works will be the main focus of our paper.

Keywords:*Historiography, Chagatai Turkish, Turkestan, Istanbul University. Manuscript.*

Öğr. Gör. Dr. Mohammad RAZZAGHI

23 Temmuz 1981 senesi Zanjan (İran) doğumlu olan Mohammad Razzaghi Lisans öğretimini Zanjan Payam-e Noor Üniversitesi İslam Tarihi ve İlahiyat bölümünde tamamladı. Yüksek lisansını Ege Üniversitesi’nde Türk dünyası Edebiyatları üzerine yapan Razzaghi, Doktorasını İstanbul Üniversitesi Genel Türk Tarihi bölümünde tamamladı. Halen Öğretim Görevlisi olarak İstanbul Üniversitesi Fars Dili ve Edebiyatı anabilim Dalı kadrosunda ve İstanbul üniversitesi Nadir eserler kütüphanesinde görevlendirilmesiyle çalışmakta olan Razzaghi Yazma Eserler zerine ilmi kataloglama, Kültürel miras, Türk Dünyası Tarih ve edebiyat üzerine akademik çalışmalar ve projelerde yer almaktadır. Uluslararası sempozyumlarda İran Tarihi ve Kültürü hakkında bilimsel bildiri ve yayınları mevcuttur. İran’da yayınlanan Türk edebiyatı ve Tarihi eserlerin editörlüğünü yapan Razzaghi Kaçar Devleti ve Hive Hanlığı arasındaki ilişkiler üzerine çalışmaları devam etmektedir.

1.A.4. Kültürel Miras Diplomasisi ve İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Örneği / Cultural Heritage Diplomacy and the Example of Istanbul University Rare Books Library

Dr. Selçuk AYDİN

Öğr. Gör. İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.

0000-0002-4788-4312 / E-mail: selcukaydin@istanbul.edu.tr,

Özet

Kültürel miras diplomasisi, kültürel varlıkların korunması, paylaşılması ve tanıtılması yoluyla ülkeler arasında güven, anlayış ve iş birliği geliştirmeyi amaçlayan bir diplomasi biçimi olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşım, kültürel miras eserlerinin estetik bir değer olmanın yanı sıra ait olduğu toplum ve kültür için bir yumuşak güç unsuru olduğunu vurgulamaktadır. Ortak restorasyon projeleri, uluslararası sergiler ve gezici koleksiyonlar, akademik iş birlikleri ve değişim programları, dijitalleştirme ve çevrimiçi erişim girişimleri, kültürel mirasın korunmasına yönelik ortak fonlar ile kamu diplomasisi faaliyetleri (panel, film gösterimi, atölye vb.) kültürel miras diplomasisinin başlıca araçları arasında yer almaktadır. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine ait el yazmaları, haritalar, fotoğraflar ve nadir basma eserlerle Türkiye'nin kültürel belleğini temsil etmektedir. Kütüphane bünyesinde düzenlenen sergiler, uluslararası akademisyenlerin ve resmi heyetlerin ziyaretleri, koleksiyonların restorasyonu, dijitalleştirilmesi ve atölye çalışmaları gibi etkinlikler, kültürel miras diplomasisinin etkin örnekleri olarak değerlendirilmektedir. Bu uygulamalar, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde kültürel diyalogun güçlenmesine katkı sağlamaktadır. İstanbul Üniversitesi'nin nadir eser koleksiyonunu koruma, tanıtma ve paylaşma yönündeki çabaları, kültürel miras diplomasisinin akademik kurumlar aracılığıyla nasıl sürdürülebilir hale getirilebileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *kültürel miras diplomasisi, kütüphane diplomasisi, nadir eserler, dijitalleştirme, İstanbul Üniversitesi*

Abstract

Cultural heritage diplomacy is defined as a form of diplomacy that aims to promote trust, understanding, and cooperation among nations through the preservation, sharing, and promotion of cultural assets. This approach emphasizes that culture and heritage are not merely aesthetic or historical values but also essential elements of soft power in international relations. Joint restoration projects, international exhibitions and traveling collections, academic collaborations and exchange programs, digitization and online access initiatives, joint funds for heritage preservation, and public diplomacy activities (such as panels, film screenings, and workshops) are among the main tools of cultural heritage diplomacy. The Rare Books Library of Istanbul University represents Turkey's cultural memory through its manuscripts, maps, photographs, and rare printed materials from the Ottoman and Republican eras. Exhibitions, visits by international scholars and state officials, restoration and conservation projects, and digitization and workshop activities organized within the

library are considered effective examples of heritage diplomacy in practice. These initiatives contribute to strengthening cultural dialogue at both national and international levels. Istanbul University's efforts to preserve, promote, and share its rare collections demonstrate how academic institutions can sustain cultural heritage diplomacy through educational and cultural engagement.

Keywords: *Cultural heritage diplomacy, library diplomacy, rare collections, digitization, Istanbul University*

Selçuk AYDIN

1973 yılında Artvin/Şavşat'ta doğdu, 1996 yılında İ.Ü Kütüphanecilik Bölümü Dokümantasyon ve Enformasyon Ana Bilim Dalından mezun olduktan sonra Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde hazırladığı “Atatürk Kitaplığı Süreli Yayınlarının Sayısallaştırılma Çalışmalarının Teknik ve Yönetimsel Analizi” adlı tez ile yüksek lisans eğitimini tamamladı. 1996-2017 yılları arasında İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü'nde Uzman Kütüphaneci ve proje Koordinatörü olarak görev yapan Selçuk Aydın, 2017- 2018 yıllarında Bezmialem Vakıf Üniversitesi Sağlık MYO dersler verdi. 2018 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nda Öğretim Görevlisi kadrosu ile görev yapmakta olan Selçuk Aydın, Çankırı Karatekin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bilgi ve belge Yönetimi Bölümünde Doktora eğitimine devam etmektedir. 2022 yılında Kültür Bakanlığı tarafından İsmail Saib Sencer Kütüphanecilik Ödülüne layık görülen Selçuk Aydın, Kütüphanecilik, Bilgi ve Belge Yönetimi alanı ile ilgili olarak Kültürel Miras, Kültürel Diplomasi, Dijitalleştirme ve Proje Yönetimi konuları üzerine çalışmalarda bulunmaktadır. Selçuk Aydın evli ve üç kız çocuk babasıdır.

1.A.5. Fiziksel Mirasın Dijital Pasaportu: Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi Nadir Eserler Koleksiyonunun Dijital Entegrasyon Zinciri / Digital Passport of Physical Heritage: The Digital Integration Chain of the Rare Books Collection of the Nation's Library

Gülşah SİVAS

T.C. Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi Mesleki ve Teknik Hizmetler Şube
Müdürü, Ankara / Türkiye

0009-0001-4391-1766 / **E-mail:**gulsah.sivas@tccb.gov.tr

Özet

Dijitalleştirme günümüzde kültürel mirasın korunması ve erişilebilir kılınması için kritik bir noktaya yerleşmiştir. Bu süreç, fiziksel ortamdaki somut mirasın, veri dönüştürme yöntemleriyle dijital dünyaya aktarılmasını ifade eder. Zaman, mekan faktörünü ortadan kaldıran bu durum nadir eser koleksiyonlarını hem fiziksel hassasiyetleri hem de bilimsel değerleri nedeniyle özel bir entegrasyon sürecine sokmaktadır. Özellikle nadir ve yazma eserler söz konusu olduğunda, bu entegrasyon süreci sadece dijital kopyalar oluşturma aşamasına geçmez. Bu eserlerin benzersiz fiziksel özellikleri, tarihsel bağlamları ve kırılgan yapıları, dijitalleştirme sürecinin her aşamasında titiz bir standardizasyonu ve kapsamlı meta veri ile zenginleştirilmeyi zorunlu kılmaktadır. Böylece, eserlerin sadece içerikleri değil, aynı zamanda fiziksel kimlikleri ve yaşam öyküleri de dijital ortamda korunarak gelecek nesillere aktarılabilir. Bu kapsamda çalışmamız, Türkiye'nin en büyük kütüphanesi olan Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi'ndeki nadir ve yazma eserlerin kabuldene küresele dijital pasaportlarını oluştururken izlediği yolu bir "Dijital Entegrasyon Zinciri" modeli ile açıklamayı ve belgelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın metodolojisi, nadir eserlerin fiziksel kimlik ile dijital pasaport arasında kurulan çok adımlı bir bağlam üzerine kurulmuştur. "Dijital Entegrasyon Zinciri", eserin kütüphaneye kabul aşamasıyla başlar. Uzman ekiplerce yapılan ön tespit ile nadir ve yazma eser ayrımı yapılır, demirbaş verilir. Yazma eserler öncelikli olmak üzere, eserler Kitap Şifahanesi'nde kuru temizlik ve karantina gibi koruyucu işlemlerden geçer. Ardından, kataloglama ve sınıflama işlemleri için ilgili birime teslim edilir. Bu aşama, dijitalleştirme öncesi fiziksel bütünlüğün sağlanması için kritik bir aşamadır. İkinci aşama, eserlerin dijital pasaportlarının oluşturulmasıyla başlar. Bu kritik adımda, modern kataloglama standardı RDA (Resource Description and Access) prensiplerine uygun olarak detaylı bir kataloglama süreci uygulanır. Bu süreçte eserlere, LC (Library of Congress) ve Dewey Onlu Sınıflama Sistemi'ne göre sınıflama numaraları ve ilgili konu başlıkları atanır. Bu işlemler, eserin dijital ortamdaki benzersiz tanımlayıcısını ve erişilebilirliğini sağlayan fiziksel kimliğin oluşturulması aşamasını tamamlar. Bu aşama, eserin doğru ve standart bir şekilde tanımlanarak erişilebilir kılınmasının yanı sıra, gelecekteki yapay zeka sistemlerine entegrasyon potansiyelini de arttırmaktadır. Dijital Entegrasyon Zinciri'nin son aşaması, eserlerin tam metin dijitalleştirilmesi ve küresel erişime sunulmasıdır. Bu aşamada, telif hakları ve bağış protokolleri gibi yasal ve etik kısıtlamalar dikkate alınarak, dijitalleştirilen eserler dijital kütüphane platformunda tam metin erişime açılır. Eserlerin OPAC (Online Public Access Catalogue) sisteminde görünürlüğünü

sağlanır. Her iki platformdan da çift yönlü erişim bağlantıları kurularak kullanıcılara kesintisiz bir şekilde ilgili esere ve eserle ilgili metadataya erişim garantilenmiş olur. Bu entegrasyon, dijital mirasın etkin kullanımını ve yayılımını optimize ederken, aynı zamanda yapay zeka tabanlı arama, analiz ve kişiselleştirilmiş hizmetler için de bir altyapı oluşturarak eserin görünürlüğünü ve etkileşimini artırır. Bu "Dijital Entegrasyon Zinciri" modeli, nadir ve yazma eserlerin fiziksel kimlikleri ile dijital pasaportları arasında köprü kurarak, kültürel mirasın korunmasında ve yapay zeka destekli platformlarda erişilebilirliğinin artırılmasında bütüncül ve sürdürülebilir bir yaklaşım sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Nadir Eserler, Dijital Pasaport, Dijital Entegrasyon, Yapay Zeka Potansiyeli, Kültürel Mirasın Korunması.*

Abstract

Digitization has become a critical tool for preserving and providing access to cultural heritage in the contemporary world. This process entails transferring tangible heritage from the physical domain into the digital sphere through methods of data transformation. By removing the constraints of time and space, it places rare book collections—because of their physical delicacy and scholarly significance—within a distinctive and carefully managed process of integration. Particularly for manuscripts and rare works, this integration process goes beyond the mere creation of digital copies. The unique physical characteristics, historical contexts, and fragile structures of these works require meticulous standardization and enrichment with comprehensive metadata at every stage of the digitization process. In this way, not only the intellectual content of the works but also their physical identities and life stories can be preserved in the digital environment and passed on to future generations. Within this scope, the present study aims to explain and document the pathway that the Nation's Library—the largest library in the country—follows in creating digital passports for its manuscripts and rare works, from acquisition to global access, through a model called the "Digital Integration Chain." The methodology of the study is based on a multi-stage framework that establishes a connection between the physical identity of rare works and their digital passports. The "Digital Integration Chain" begins with the stage of the work's admission to the library. Expert teams carry out a preliminary assessment to distinguish between manuscripts and rare works and assign inventory numbers. Primarily for manuscripts, the works undergo protective procedures such as dry cleaning and quarantine in the Book Conservation Unit. Subsequently, they are delivered to the relevant department for cataloging and classification. This stage is crucial for ensuring the physical integrity of the items prior to digitization. The second stage begins with the creation of digital passports for the works. In this critical phase, a detailed cataloging process is carried out in accordance with the principles of the modern cataloging standard RDA (Resource Description and Access). During this process, classification numbers and relevant subject headings are assigned to the works based on the LC (Library of Congress) and Dewey Decimal Classification systems. These procedures complete the stage of establishing the physical identity that ensures the unique identification and accessibility of the work in the digital environment. This stage not only enables the accurate and standardized definition and accessibility of the work but also enhances its potential for integration with future artificial intelligence systems. The final stage of the "Digital Integration Chain" involves the full-text digitization of the works and their provision for global access. At

this stage, digitalized works are made available for full-text access on the digital library platform, taking into account legal and ethical restrictions such as copyright and donation protocols. The visibility of the works is ensured within the OPAC (Online Public Access Catalogue) system. By establishing two-way access links between both platforms, uninterrupted access to the works and their related metadata is guaranteed for users. This integration not only optimizes the effective use and dissemination of digital heritage but also enhances the visibility and impact of the works by creating an infrastructure for AI-based search, analysis, and personalized services. This “Digital Integration Chain” model establishes a bridge between the physical identities and digital passports of manuscripts and rare works, offering a holistic and sustainable approach to the preservation of cultural heritage and the enhancement of accessibility on AI-supported platforms.

Keywords: *Rare Works, Digital Passport, Digital Integration, Artificial Intelligence Potential, Cultural Heritage Preservation.*

Gülşah Sivas

1986 Ankara doğumlu olan Gülşah Sivas, Lisans öğrenimini Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde tamamladı. Yüksek Lisansını Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi bölümde Yazar Otorite Dizinleri üzerine yaptı. 2011 yılında Ankara Üniversitesi’ne Kütüphaneci olarak atanan Sivas, 2015 yılında kütüphane kurulum çalışmaları kapsamında Cumhurbaşkanlığı’na geçmiş ve halen Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi Mesleki ve Teknik Hizmetler Şube Müdürü olarak görevine devam etmektedir.

1.A.6. Menteşeoğulları Döneminde Yazılan Nadir Bir Eser: Bâznâme / A Rare Book Written During The Menteşeoğulları Period: Bazname

Dr. Nesrin KANBEROĞLU ¹

Prof. Dr. Kadir PEKTAŞ ²

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul /
Türkiye

¹ 0000-0001-5614-9224 **E-mail:** nbka19@gmail.com

² 0000-0002-5919-8184 **E-mail:** pektaskadir@hotmail.com

Özet

Kösedağ Savaşı'ndan sonra siyasi yapısı parçalı hale gelen Anadolu'da irili ufaklı beylikler kurulmuştur. Bunlar içinde orta büyüklükteki beylikler arasında yer alan Menteşeoğulları Anadolu'nun güney batısında hakimiyet kurmuştur. Merkezi başlarda Milas, daha sonra Beçin olan Menteşeoğulları doğuda Fethiye, kuzeyde Tavas ve Aydın, batıda Balat (Milet)'a kadar uzanan alanda 1260-1425 tarihleri arasında hüküm sürmüştür. Menteşeoğlu Orhan Bey tarafından Milas'ın 5 km kadar yakınında kurulan Beçin şehri cami, medrese, zaviye, han, hamam, vb. yapılarla bu dönemde önemli bir bilim ve kültür merkezi haline getirilmiştir. Bu dönemde Menteşe beylerinin iki eser kaleme aldıkları bilinmektedir. Bunlardan biri İlyas Bey'in adını taşıyan İlyasiye fi't-Tıb, diğeri Bâznâme'dir. Tıp risalesi günümüze ulaşmamıştır veya yerini henüz bilmemekteyiz. Menteşeoğullarından Mahmud Bey tarafından muhtemelen Beçin'de yazdırılan Bâznâme ise günümüze gelebilmiştir. Bu bildiride Bâznâmeler hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra günümüzde Milano'da Amnbrassiano Kütüphanesi'nde izini bulduğumuz Menteşeoğullarının Türkçe olarak kaleme aldıkları Bâznâme tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Menteşeoğulları, Beylikler Dönemi, Bazname, Nadir Eser*

Abstract:

Following the Battle of Kösedağ, Anatolia's political structure became fragmented, and various principalities, large and small, were established. Among these, the Menteşids, a medium-sized principality, established dominance in southwestern Anatolia. Initially centered in Milas and later Beçin, the Menteşids ruled from 1260 to 1425, extending from Fethiye in the east to Tavas and Aydın in the north and Balat (Miletus) in the west. Beçin, founded by Menteşid Orhan Bey about 5 km from Milas, became an important center of science and culture during this period, boasting mosques, madrasas, dervish lodges, inns, bathhouses, and other structures. It is known that the Menteşids commissioned two works during this period: one, İlyasiye fi't-Tıb, named after İlyas Bey, and the other, Baznâme. The medical treatise has not survived to the present day, or its location is not yet known. The Baznâme, likely written in Beçin by Mahmud Bey of the Menteşids, has survived to this day. This paper will provide a brief overview of the Baznâmes, followed by an introduction to the Baznâme written in Turkish by the Menteşids, whose remains can be found in the Amnbrassiano Library in Milan.

Keywords: *Menteşheids, Beylik Period, Baznâme, Rare Book*

Nesrin Kanberoğlu

Tarih alanında araştırmalar yapan, özellikle Osmanlı'nın II. Meşrutiyet Dönemi demiryolu politikaları gibi konularda çalışmaları bulunan ve yayınlar yapan bağımsız bir araştırmacı ve akademisyendir. Uzmanlık Alanları: Yakınçağ Tarihi ve Osmanlı Yakınçağ Tarihi.

Prof.Dr. Kadir Pektaş

1969 yılında Denizli'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Denizli'de tamamladıktan sonra 1987 yılında Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Sanat Tarihi Bölümü'nde lisans eğitimine başladı. Sırasıyla 1991 yılında Yüksek Lisans, 1993 yılında Doktora eğitimine başlayan PEKTAŞ, 1997 yılında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'ne Yrd. Doç. Dr. olarak atandı. 2002 yılında Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nde göreve başlayan Kadir PEKTAŞ aynı yıl Doçent, 2007 yılında Profesör unvanı aldı. 2017 yılından itibaren İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nde görev yapmaktadır. 1997-2010 yılları arasında Bitlis ve Çevresi Yüzey Araştırması ile 2004-2009 yılları arasında Bitlis Kalesi Kazısı'nı başkanlığındaki ekiplerle yürütmüştür. 2010 yılından itibaren yürütmekte olduğu Beçin Kalesi Kazısı devam etmektedir. 2008-2017 yılları arasında Denizli İlbadı Mezarlığı Kazı ve Envanter Çalışmaları, 2011-2022 yılları arasında Eski Foça Osmanlı Mezarlığı Kazı ve Envanter çalışmaları ile 2021 yılında başlayıp devam etmekte olan Fethiye Kalesi Kazısı bilimsel sorumluluğu altında yürüttüğü katılımlı kazı ve araştırmalardır. Araştırmalarının sonuçlarını ele alan bilimsel yayınları bulunan Kadir PEKTAŞ evli ve üç çocuk babasıdır.

1.B. NADİR ESERLERDE DİJİTALLEŞTİRME VE YAPAY ZEKA

1.B.1. Geçmişin Çocukları, Geleceğin Teknolojisi: Osmanlıca Çocuk Dergilerinde Kökler Ve Kodlar / Children of thePast, Technology of theFuture: Artificial Intelligence in Ottoman Turkish Children's Magazines

Ayşe KASAP

Belediye Kütüphaneler Derneği Bşk. Yrd. Uzman Kütüphaneci, İstanbul / Türkiye

0000-0003-4109-2952 E-mail: aysesen2005@gmail.com

Özet

Köklerden Kodlara uzanan yolculuğun öznesi, temeli, kaynağı bilgidir. Kadim tarih, gelenek ve hafıza ile beslenen bilgi yani kökler geleceğe iletişim çağı, bilgi toplumu, dijital dünya ve yapay zekâ dediğimiz günümüz gerçekliğine ulaşmıştır. İnsan hafızası ile başlayan bilgi aktarımı ve muhafazası, matbaanın icadıyla kitaplar ve basılı kaynaklarla devam ederken, bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte bunlara hafıza kartları, bilgisayar belleği, büyük veri ve yapay zeka dediğimiz yeni araçlar eklemiştir. Bilgi olmadan, bilgiyi taşıyan insan hafızası, kültür, gelenek, kadim tarih ve kitaplar olmadan geleceğin inşası olamaz. Nadir Eserlerin içinde çok fazla gündeme gelmeyen fakat hitap ettiği kesim açısından çok değerli olan Eski Harfli Çocuk Dergileri, içerdikleri zengin bilgi çeşitliliği ve görselleri ile önemli birer belge/bilgi kaynağı niteliğindedirler. Çocuk dergileri, çocukların eğitim, bilim, bilgi ve genel kültürlerini arttırmayı, toplumsal olarak meydana gelen olayları ve çevre sorunlarını da ele alarak onlara bilinç aşılama çalışmaları sürenli yayınlardır. Yayımlandığı dönemin sosyolojik, kültürel, bilimsel, siyasal, ekonomik, tarihsel ve edebi yansımalarını sonraki dönemlere miras olarak taşırlar. Sadece çocuklara değil anne babalara ve eğitimcilere de hitap etmişlerdir. Bu özellikleriyle psikolojiden, eğitime, tarihten, siyasete, kültürden, bilime, tarihten sosyolojiye tüm bilim dallarının kendilerine ait çalışma alanları bulabileceği değerli bir hazine olarak keşfedilmeyi beklemektedirler. Eski harfli çocuk dergilerinde yer alan bilim içerikleri; fizik, matematik, fen, tarih, geometri, coğrafya, zooloji, botanik gibi bilim dallarından oluşmaktadır. Ayrıca dünyanın başka yerlerinde meydana gelen gelişmelere, icatlara ve keşiflere de yer verilmiştir. Bu bilim dalları çocuklara 'Faydalı Malumat' ve 'Fenni Eğlenceler', 'Fenni Tecrübe' gibi dikkat çekici başlıkla öğretici bir yöntemle aktarılmıştır. Ülkenin kalkınması için bilimin şart olduğu ve çocukların eğitimlerine önem verilmesi gerektiği her fırsatta vurgulanmıştır. Bu çalışmada amacımız, çocuklarımızın öz kültür unsurları ile yoğrulması ve geleceğe bilinçle hazırlanması için eğitici, eğlendirici ve öğretici metinler içeren, 155 yıllık bir geçmişe sahip olan eski harfli çocuk dergilerini bilinir ve görünür kılmaktır. Bu yayınların kültürel miras olarak farkındalığı arttırmak, bilgi toplumu olma yolunda ilmin ve bilimin ışığında edebiyat, tarih ve kültür bilinci oluşturmak çok değerli olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlıca Çocuk Dergileri, Nadir Eserlerde Çocukluk, Yapay Zekanın İlk Adımları

Abstract

The subject, foundation, and source of the journey from roots to codes is knowledge itself. Nourished by ancient history, tradition, and memory, this knowledge — the *roots* — has evolved into the today's reality we call the age of communication, the information society, the digital world, and artificial intelligence. The transmission and preservation of knowledge, which began with human memory, continued through books and printed materials after the invention of the printing press, and has since expanded with scientific and technological advancements to include new tools such as memory cards, computer storage, big data, and artificial intelligence. Without knowledge — and without the vessels that carry it: human memory, culture, tradition, ancient history, and books — the construction of the future would not be possible. Among rare publications, Ottoman-script Children's Magazines—though rarely brought to attention—hold significant value due to the audiences they addressed and the rich diversity of knowledge and visuals they contain. These magazines served as periodicals aimed at enhancing children's education, scientific understanding, and general culture while also fostering social and environmental awareness by addressing contemporary issues. They reflect the sociological, cultural, scientific, political, economic, historical, and literary aspects of their time and carry these reflections as a legacy for future generations. Moreover, they appealed not only to children but also to parents and educators. With these qualities, they stand as valuable treasures awaiting exploration by disciplines ranging from psychology and education to history, politics, culture, science, and sociology. The scientific content featured in Ottoman-script children's magazines encompassed various disciplines such as physics, mathematics, geography, zoology, and botany. These fields were presented to children under engaging titles like Useful Knowledge, Scientific Entertainments, and Scientific Experiments, using an instructive approach. The necessity of science for national progress and the importance of educating children were frequently emphasized. The aim of this study is to make these Ottoman-script children's magazines—publications with a 155-year history containing instructive, entertaining, and educational texts—more visible and recognized. Enhancing awareness of these works as elements of cultural heritage and fostering a sense of literature, history, and culture under the light of knowledge and science will be invaluable in shaping a conscious and culturally rooted future generation.

Keywords: Ottoman Turkish Children's Magazines, Childhood in Rare Works, and the First Steps of Artificial Intelligence

Ayşe Kasap

İstanbul doğumlu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Kütüphanecilik Bölümü Mezunu.(1996) Aynı Üniversitede Pedagojik Formasyon Eğitimini tamamladı. Bilkent ve Hacettepe Üniversitelerinde kütüphanecilikle ilgili sertifika programlarına katıldı. Eski Harfli (Osmanlıca) ve Latin Harfli (1869-2000) Çocuk Dergileri konusunda araştırmalar yapmaktadır. 2011 yılında “Evvel Zaman İçinde Çocuk Dergileri: 1869-1928 yılları arasında çıkmış Eski Harfli Çocuk Dergileri” ayrıca 2020 yılında “Çocuk Vatandır Çocuk Cihandır 1920’den 2020’ye 100.Yılında Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı” adında kitap çalışmaları bulunmaktadır. 2024 yılında çıkan “Yazı, Kitap ve Okumanın Serüveni” isimli kitapta Okumanın Serüveni bölümünü kaleme almıştır. Çeşitli dergilerde makale ve inceleme yazıları kaleme almaktadır. 2024 yılında kurulan Belediye Kütüphaneleri Derneğinin Başkan yardımcılığını yürütmektedir. Kamu kütüphanesinden emekli olup aktif olarak mesleğine ve araştırmalarına devam etmektedir.

1.B.2. Nakış Desen Koleksiyonu Arşivinin Dijitalleştirilmesi Ve Yapay Zekâ İle Desen Modeli Oluşturulması / Digitization of the Embroidery Pattern Collection Archive and AI-Based Pattern Modeling

Dr. Yasemin DAĞDAŞ

İstanbul Beyoğlu Refia Övüç Olgunlaşma Enstitüsü Uzman Arşivci ve Kütüphaneci

(Sanat arşivi, müze arşivi ve sanat kütüphanesi) İstanbul / Türkiye

0000-0001-6526-8532 / E-mail: dagdasyasemin@gmail.com

Özet

Geleneksel Türk işleme nakış ürünlerinden tasarlanan desenler; kuşaklar boyunca nakışlı tekstil ürünlerinde yer alan özgün renklerinde üretilen motif ve kompozisyonlarla, el çizimi ve boyaması teknikleriyle, orijinal kullanım ölçülerine bağlı kalınarak hazırlanmıştır. Bu desenler, nakış ve resim gibi el sanatları uzmanlıklarındaki teknik öğretmenler tarafından İstanbul Olgunlaşma Enstitüsü bünyesinde üretilmiştir. II. Dünya savaşından sonraki yılların imkanlarında saha araştırmaları yapılarak milli bir desen koleksiyonu oluşturmak amacıyla kompozisyon tanımları, üreticileri ve üretim tarihlerine ilişkin bilgileri kapsayan envanter kayıtları tutulmuş ve arşivi oluşturulmuştur. Koleksiyondaki her bir desenin, üreticileri tarafından aynı şartlarda tekrar üretilmesi mümkün değildir. Bu desenler, el emeği ile tek nüsha halinde üretilmiştir. Kompozisyon özellikleri açısından eşsiz nitelikte olup yedekleri bulunmamaktadır. Bu eserler, kültürel hafıza ve kadın hafızası açısından yüksek değerlere sahip olup belgeleme özelliği taşımakta ve somut olmayan kültürel miras olarak değerlendirilmektedir. Koleksiyonu oluşturan desenleri, taşıdığı tüm özelliklerinden dolayı nadir eser olarak tanımlamak mümkündür. Bu açıdan desen koleksiyonu arşivi önemli bir nadir arşiv koleksiyonudur. Bu çalışma; mevcut desen koleksiyonunda yer alan motiflerin kültürel bağlamını, teknik ve estetik özelliklerini, tanımlarını ve fiziksel bütünlüklerinin korunmasına yönelik yöntemleri ele almaktadır. Ayrıca koleksiyonun kullanım hakları, arşivleme yöntemlerinin geleneksel sanatların korunmasına katkısı ve desenlerin tipolojik analizler için sağladığı kaynak olma potansiyeli tartışılmaktadır. Desen arşivi, bu özellikleriyle çağdaş tasarım uygulamalarına ilham verebilecek, sürdürülebilir kültürel üretim süreçleri için referans niteliğinde bir veri seti sunmaktadır. Çalışma kapsamında, alışılmışın dışında farklı malzemelerden oluşan bir arşiv türü olan desen koleksiyonundaki kayıt altına alınmış desen hafızasını içeren arşivin özelliklerinin ve üst verilerinin tanımlanması, desenlerin nadir eser olarak kabul edilmesinin ve korunmaya alınmasının gerekliliği tartışılmaktadır. Ayrıca bu çalışmada desen koleksiyonunun dijitale aktarılma süreci ve yapay zekâ uygulamasının sağlayacağı avantajlar hakkında bilgiler sunulmaktadır. Hazırlanacak yapay zekâ tabanlı çalışma modeli aracılığıyla, kadın emeğinin kültürel temsiliinin görünür kılınması; somut olmayan kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması; kültür, sanat ve akademik araştırmalar için sürdürülebilir bir erişim ve inceleme ortamının oluşturulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nakış Deseni, Desen Koleksiyonu, Nadir Desen, Desen Arşivi, Kültürel Miras, Kadın Hafızası, Hafıza Aktarımı, Bellek Oluşturma, Dijitalleştirme, Yapay Zekâ.

Abstract

Patterns derived from traditional Turkish embroidery have been created using motifs and compositions that reflect the authentic colors and aesthetic principles of embroidered textile products passed down through generations. These patterns were produced through hand-drawing and painting techniques, in accordance with their original usage dimensions, by technical instructors specializing in embroidery, painting, and other handicrafts at the Istanbul Olgunlaşma Institute. Despite the limited resources of the post– Second World War period, field research was conducted to establish a national pattern collection. As part of this effort, inventory records documenting the compositions, producers and production dates of the patterns were meticulously kept, forming the foundation of a comprehensive archive. Each pattern in the collection is a unique, handmade piece that cannot be reproduced by its original creator under the same conditions today. The patterns possess distinctive compositional qualities, have no duplicates, and hold significant value for cultural memory- particularly women’s memory-while functioning as documentary objects and elements of intangible cultural heritage. Given these characteristics, the patterns can be defined as rare works, positioning the pattern collection archive as an important rare archival collection. This study examines the cultural context of the motifs within the existing pattern collection, their technical and aesthetic characteristics, their definitions, and the methods required to ensure the preservation of their physical integrity. Additionally, it discusses the intellectual property aspects of the collection, the contribution of archival practices to the safeguarding of traditional arts, and the potential of the patterns to serve as reference material for typological analyses. In this respect, the archive offers a valuable data source capable of inspiring contemporary design practices and enabling sustainable cultural production processes. The study also focuses on defining the characteristics and metadata of this unique archive-composed of materials that differ from conventional archival types-while addressing the necessity of recognizing the patterns as rare works and ensuring their protection. Furthermore, it presents insights into the digitization of the pattern collection and the advantages provided by artificial intelligence applications in this process. Through an AI-based model to be developed alongside this archive, the study aims to enhance the visibility and recognition of women’s cultural labor, support the transmission of intangible cultural heritage to future generations, and establish sustainable research opportunities for culture, art, and academic studies.

Keywords: *Embroidery Pattern, Pattern Collection, Rare Pattern, Pattern Archive, Cultural Heritage, Women’s Memory, Memory Transmission, Archival Preservation, Digitization, Artificial Intelligence.*

Dr. Yasemin Dağdaş

İstanbul doğumlu olan Yasemin DAĞDAŞ, lisans öğrenimini Marmara Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arşivcilik Bölümünde tamamladı. Yüksek lisans ve Doktora derecelerini Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Ana Bilim Dalından aldı. Hazırladığı Yüksek lisans tezi “Elektronik belge tanımlaması ve uluslararası elektronik belge tanımlama standartları”, Doktora tezi ise “Arşiv belgelerindeki bilgilerin ontolojik modellenmesi: Aile arşivleri örneği” dir. Akademik ve mesleki kariyeri boyunca Öğretim görevlisi, doküman yöneticisi, uzman

araştırmacı, kütüphaneci ve arşivci olarak görev yaptı. Hâlen İstanbul Beyoğlu Refia Övüç Olgunlaşma Enstitüsü ihtisas kütüphanesi ve arşivinde kütüphane/arşiv uzmanı olarak çalışmaktadır. Kütüphane koleksiyonu oluşturulması, kütüphane ve arşivde uzman araştırmacı hizmetinin sunulması, müze/arşiv envanterinin ve katalog verilerinin hazırlanması, hibe alımı süreçlerinin yürütülmesiyle ilgili çalışmaktadır. Bir arşiv uzmanı olarak da kültürel mirasın belgelenmesi, envanterlenmesi, kataloglanması, etiketlenmesi, saklanması, korunması, ödünç takibi, sergiye hazırlanması ve raporlanması ile ilgili tüm süreçlerde görev almaktadır.

1.B.3. Nadir Eserler Ve Özel Koleksiyonların Yapay Zekâ İle Dijital Dönüşümü: Karşılaştırmalı Bir İnceleme / Digital Transformation of Rare Books and Special Collections with Artificial Intelligence: A Comparative Study

Doğan ŞENGÜL

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi,

İstanbul / Türkiye

0000-0002-2285-3907 / **E- mail:** dogan.sengul@izu.edu.tr

Merve DOĞRUEL

² İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü.

0000-0003-2299-7182 / **E- mail:** mervedogrueel@esenyurt.edu.tr

Beyzagül YILDIRIM

İş Analizi Profesyoneli, İstanbul / Türkiye

0000-0001-5958-9495 / **E- mail:** beyzagulyildiriim@gmail.com

Seniye Ümit FIRAT.

0000-0002-0271-5865 / **E-mail:** seniye.firat@izu.edu.tr

Özet

Yapay zekâ (YZ), sosyal bilimler, sanat ve beşerî bilimler de dahil olmak üzere çok çeşitli disiplinleri tamamen dönüştürme potansiyeline sahip, bilgisayar bilimlerinde çığır açan ve devrim niteliğinde bir teknolojidir. YZ bugün yalnızca dijitalleşmeyi daha hızlı ve daha verimli hâle getirmekle kalmamakta, aynı zamanda tarihimizin paha biçilmez parçaları olan nadir kitaplar, el yazmaları, fotoğraflar ve kültürel eserler gibi özel koleksiyonlar için yeni alanlar ve olası yollar açmaktadır. Geleneksel dijitalleşme son yirmi-yirmi beş yıldır sürmektedir, ancak YZ ile dijitalleşme, geleneksel dijitalleşmenin üzerine pek çok olanak ve yenilik eklemekte ayrıca dijitalleşme sürecinin sancılarını da biraz daha hafifletmektedir. YZ, “insan tanımlı” belirli bir hedefler kümesi için gerçek veya sanal ortamları etkileyen tahminler, öneriler veya kararlar verebilen makine tabanlı bir sistemdir. Temel olarak bir bilgisayar bilimi disiplini olan YZ alt alanlarına göre gruplandırıldığında, üç spesifik kavram ifade edilmektedir: i) Makine Öğrenmesi (Machine Learning) ii) Üretken Yapay Zekâ (GAI- Generative Artificial Intelligence) iii) Büyük Dil Modeli (LLM- Large Language Model). Bu araştırmada, üç ana YZ alt alanında yer alan ve YZ’ye öğrenme yeteneği kazandırmak için tasarlanmış “algoritma” ile verilere maruz kalarak bir öğrenme (veya eğitim) sürecinin sonucunu içeren önceden oluşturulmuş bir kutu gibi düşüneceğimiz “yapay zekâ modeli” yapılarının; nadir eserlerin

dijitalleştirilmesinde nasıl rol oynadığı, hangi aşamalarda kullanılabileceği, hangi alanlarda ve nasıl iyileştirme sağlayacağı, kimler tarafından ne zaman yapılacağı gibi soruların yanıtları, 5N1K yaklaşımı içinde sistematik bir literatür taramasına dayanarak incelenmektedir. Ayrıca geleneksel dijitalleştirme ve YZ ile dijitalleştirme arasındaki farklar karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuştur. Geleneksel (manuel) yaklaşım ile nadir bir belgeyi dijitalleştirmenin ne kadar zahmetli bir süreç olduğu bilinmektedir. Eski ve hassas materyalleri taramak dikkatli bir işlem gerektirir ve bunu kataloglama, meta veri etiketleme ve bazen de antik metinleri çevirme gibi daha da zahmetli işler takip etmektedir. Süreç yavaş, maliyetli ve insan hatasına açıktır. Tüm bu detaylı ve yorucu çalışmaya rağmen, birçok koleksiyonda arama yapmak, gezinmek ve hatta yeterli düzeyde koruma sağlamak çok zordur. YZ devreye girince, bu sakıncaların üstesinden gelinebilecek ve özel koleksiyonların dijitalleştirilmesi aşağıda bazılarını sıraladığımız metotlar ile sağlanabilecektir: i) Otomatik Tarama ve Görüntü Tanıma, ii) Gelişmiş Optik Karakter Tanıma (OCR) iii) Meta Veri Üretimi iv) Dil Çevirisi ve Restorasyonu v) Arama ve Keşif vi) Koruma İçin Öngörücü Analiz. Araştırmada bu tüm yolların, nadir eserlerin dijitalleştirilmesinde hangi işlevleri yerine getirdiği ve faydaları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. YZ, bilgisayar vizyonu (veri madenciliği, makine öğrenmesi, derin öğrenme tabanlı arama motorları), görüntü analizi ve metin analitiğinden (metin madenciliği, web madenciliği) yararlanarak optimum optik karakter tanıma (OCR), belge analizi ve anlamsal (semantik) işlemeyi kolaylaştırdığı için teknolojik inovasyon ile kültürel koruma arasındaki boşluğu kapatmaktadır. Bu kapsamlı süreci detaylı inceleme sonuçlarıyla özetlemeyi amaçlayan bu araştırma, her iş akışı aşamasında kullanılan teknolojileri, teknikleri ve araçları ve bunların optimum sonuca ulaşmadaki etkinliğini, karşılaştırmalı olarak sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nadir eserler, yapay zekâ, makine öğrenmesi, optik karakter tanıma, özel koleksiyonların dijitalleştirilmesi, veri madenciliği, metin madenciliği, üretken yapay zekâ.

Abstract

Artificial intelligence (AI) is a groundbreaking and revolutionary technology of computer science, with the potential to completely transform a wide range of disciplines, including the social sciences, arts, and humanities. Today, AI not only accelerates digitization and makes it more efficient, but also opens new avenues and possibilities for special collections, such as rare books, manuscripts, photographs, and cultural artifacts—priceless pieces of our history. Traditional digitization has been ongoing for the last twenty to twenty-five years. However, AI-driven digitization introduces numerous possibilities and innovations, further alleviating the pains associated with the digitization process. AI is a machine-based system capable of making predictions, recommendations, or decisions affecting real or virtual environments for a specific set of “human-defined” goals. Essentially a computer science discipline, AI, when grouped according to its subfields, is understood as three particular concepts: i) Machine Learning ii) Generative Artificial Intelligence (GAI) iii) Large Language Model (LLM). This research examines the structures of “artificial intelligence models,” which we will consider as a pre-built box containing the results of a learning (or training) process by exposing AI to data and “algorithms” designed to provide AI with learning capabilities within the three main AI subfields. These structures explore questions such as how they contribute to the digitization of rare artifacts, at what stages they can be utilized, what improvements can be made and

how, and who should implement them and when. Based on a systematic literature review within the 5W1H approach, the differences between traditional digitization and digitization with AI are also explored comparatively. It is well known that digitizing a rare document using the conventional (manual) approach is a laborious process. Scanning ancient and sensitive materials requires careful processing, followed by additional tasks such as cataloging, metadata tagging, and sometimes translating ancient texts. The process is slow, costly, and prone to human error. Despite all this detailed and tedious work, searching, navigating, and even ensuring adequate preservation in many collections remains challenging. With the introduction of AI, these drawbacks can be overcome; the digitization of special collections can be achieved through the following methods: i) Automatic Scanning and Image Recognition, ii) Advanced Optical Character Recognition (OCR), iii) Metadata Generation, iv) Language Translation and Restoration, v) Search and Discovery, and vi) Predictive Analysis for Preservation. This research provides a comparative analysis of the functions and benefits of all these methods in the digitization of rare artifacts. AI bridges the gap between technological innovation and cultural preservation by facilitating optimal optical character recognition (OCR), document analysis, and semantic processing using computer vision (including data mining, machine learning, and deep learning search engines), image analysis, and text analytics (such as text mining and web mining). This research aims to summarize the comprehensive process through detailed analysis results. It presents a comparative analysis of the technologies, techniques, and tools used at each workflow stage, as well as their effectiveness in achieving optimal results.

Keywords: *Rare books, artificial intelligence, machine learning, optical character recognition, digitization of special collections, data mining, text mining, generative artificial intelligence.*

Dr. Öğr. Üyesi Doğan Şengül

İzmir doğumlu olan Dr. Doğan Şengül, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümünde Dr. Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır. Karar verme, bulanık yaklaşımlar, yöneylem araştırması, risk yönetimi, istatistik, makine öğrenmesi, iş analizi, proje yönetimi ve aile şirketleri alanlarında uzmanlaşmıştır. İstanbul Teknik Üniversitesinde Endüstri Mühendisliği Doktora derecesini, University of London bünyesindeki Bayes Business School'da yüksek lisans derecesini tamamlamıştır. Kurumsal sektörde 25 yılı aşkın deneyime sahip olan Dr. Şengül, yalın yönetim, kalite, yöneylem, risk, bulanık mantık ve bilgi sistemleri alanlarında çeşitli projeleri yürütmüş ve yönlendirmiştir. Akademik ve danışmanlık çalışmalarında analitik, yönetsel ve stratejik yaklaşımları bir araya getirerek kurumsal performans ve olgunluk gelişimini desteklemektedir. Dr. Şengül, uluslararası PMP, CBAP ve PRM sertifikalarına sahip olup, uygulamalı araştırmalar, projeler, eğitimler ve uluslararası iş birlikleri yoluyla profesyonel ve kurumsal gelişime aktif katkı sunmaktadır.

Dr. Merve Doğruel

İstanbul Esenyurt Üniversitesi Yönetim Bilişim Sistemleri Bölüm Başkanı ve öğretim üyesidir. Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde tamamladıktan sonra, aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Sayısal Yöntemler Anabilim Dalında yüksek lisans ve doktora derecelerini elde etmiştir. Akademik çalışmalarında

veri analitiği, yapay zeka, makine öğrenmesi, sürdürülebilirlik, çok kriterli karar verme ve Endüstri 4.0 konularına odaklanan Doğruel, bu alanlarda disiplinler arası araştırmalar yürütmektedir. Akademik kariyerinin yanı sıra, proje yönetimi, süreç yönetimi ve müşteri içgörü geliştirme gibi stratejik alanlarda yaklaşık on yıllık özel sektör deneyimine sahiptir. Dr. Doğruel, ikinci doktora çalışmasını Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı'nda sürdürmekte olup, burada özellikle yapay zeka ve veri analitiği alanlarında araştırmalar gerçekleştirmektedir.

Uzman Beyzagül Yıldırım, MSc

İstanbul doğumlu olan Beyzagül Yıldırım, lisans eğitimini İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümünde, yüksek lisansını ise aynı üniversitede Mühendislik Yönetimi alanında tamamlamıştır. Yüksek lisans tezinde sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin sektörel uygulamalarını inceleyerek analitik bir değerlendirme modeli geliştirmiştir. Araştırmaları dijital dönüşüm, yazılım geliştirme süreçleri, yapay zekâ tabanlı bilgi sistemleri ve süreç iyileştirme alanlarında yoğunlaşmaktadır. Bu konularda ulusal ve uluslararası sempozyumlarda bildiriler sunmuş olup, akademik çalışmaları sürdürülebilirlik ve dijital sistemler odağında devam etmektedir. Toplumsal katkı kapsamında Türk Kızılayı bünyesinde gönüllü olarak görev alan Yıldırım, eğitim ve kapasite geliştirme projelerinde aktif rol almaktadır, aynı zamanda aktif okçuluk sporcusu ve antrenörüdür.

Prof. Dr. Seniye Ümit Fırat

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümünde kısmi zamanlı öğretim üyesi olan Prof. Dr. Seniye Ümit Fırat, Uygulamalı Matematik lisans, İşletme Fakültesi Sayısal Yöntemler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans ve doktora derecelerini aldı. 2001 yılında endüstri mühendisliği bölümünde Yöneylem Araştırması Anabilim Dalında Prof.lüğe yükseltildi. Akademik çalışmaları, kalite yönetimi, iş süreçleri yönetimi, veri bilimi, büyük veri analitiği, karar verme modelleri, sürdürülebilirlik, Endüstri 4.0 devrimi ve dijital dönüşüm, makine öğrenmesi ve yapay zekâ modelleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu kapsamda ulusal ve uluslararası projelerde yöneticilik yapmıştır. 250'yi aşan bilimsel makale, bildiri, kitap bölümleri ve kitapları mevcuttur. Çok sayıda yüksek lisans ve doktora tez çalışmasına danışmanlık yapmıştır. Akademik sorumluluklarının yanında sektörel projelerde yer almış, uzmanlık konularında seminerler ve eğitimler vermiştir. Danışmanlık faaliyetlerini sürdürmektedir. Sosyoloji alanında ikinci bir Lisans derecesine sahip olup; teknik/ mühendislik/ sayısal alandaki birikimlerini toplumsal sorunlara aktaran araştırmalar da yapmaktadır.

1.B. Arşiv Yönetimi ve İş Analizi Tabanlı Bir Kavramsal Model: Paydaş Katılımıyla Büyük Dil Modeli Destekli Dijital Miras Sürekliliği / A Conceptual Model Based on Archival Management and Business Analysis: LLM-Supported Digital Heritage Continuity through Stakeholder Engagement

Beyzagül YILDIRIM

İş Analizi Profesyoneli, İstanbul / Türkiye

0000-0001-5958-9495 / **E-mail:** beyzagulyildiriim@gmail.com

Doğan ŞENGÜL

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi,

İstanbul / Türkiye

0000-0002-2285-3907 / **E- mail:** dogan.sengul@izu.edu.tr

Seniye Ümit FIRAT

Profesör Dr.

0000-0002-0271-5865 / **E- mail:** seniye.firat@izu.edu.tr

Özet

Bu çalışma, nadir eserlerin dijital korunmasında kullanılmak üzere, iş analizi ve paydaş katılımı temelli bir model sunmaya yönelik yöntemsel bir çerçeve önermektedir. Yöntemsel çerçeve üç ana bileşenden oluşan modelin temelini oluşturacaktır. Bu üç ana bileşen: (1) Arşivsel Analiz Aşaması, nadir eserlerin fiziksel ve dijital varlıkları için envanter oluşturulması; (2) İş Analizi ve Paydaş Katılımı Aşaması, gereksinimlerin çıkarımı, önceliklendirilmesi ve bilgi akışının haritalanması; (3) Büyük Dil Modeli (Large Language Model, LLM) Tabanlı Dijital Koruma Aşaması, metin tamamlama, dilsel standartlaştırma, anlamsal ilişkilendirme ve sürekli öğrenme; gibi destekleyici bilgi işleme işlevlerini içermektedir. Bu yaklaşımı destekleyen yazılım mimarisi, mikroservis tabanlı ölçeklenebilir yapısı ve LLM destekli anlamsal işleme yetenekleriyle dijital koruma süreçlerini daha esnek, uyarlanabilir ve uzun vadeli sürdürülebilir bir sisteme dönüştürmektedir. Bu model, arşiv yönetimi süreçlerini yalnızca belge korumaya odaklı olmaktan çıkararak, öğrenen, etkileşimli ve paydaş temelli bir dijital bilgi ekosistemine dönüştürecektir. Çalışma, kültürel mirasın sürdürülebilir yönetimi için iş analizi, yapay zekâ ve arşiv biliminin bütünleştiği disiplinler arası yeni bir kavramsal yaklaşım geliştirmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde geliştirilen yazılımın mimarisi yapay zekâ teknolojileri ile uzun vadeli korunmasına yönelik yenilikçi çözümler sunma potansiyeline sahiptir.

Anahtar Kelimeler: *Nadir eserler, arşiv yönetimi, iş analizi, büyük dil modelleri, yapay zekâ, nadir materyaller*

Abstract

This study proposes a methodological framework for the development of a business-analysis and stakeholder-engagement-driven model designed to support the digital preservation of rare cultural artifacts. The framework establishes the foundation of a three-component model: (1) Archival Analysis Phase, which focuses on creating a comprehensive inventory of the physical and digital attributes of rare materials; (2) Business Analysis and Stakeholder Engagement Phase, involving the elicitation, prioritization, and mapping of requirements and information flows; and (3) Large Language Model (LLM)-Based Digital Preservation Phase, which incorporates supporting knowledge-processing functions such as text completion, linguistic standardization, semantic association, and continuous learning. The software architecture supporting this approach employs a microservices-based scalable structure and LLM-driven semantic processing modules, enabling a more adaptive, flexible, and sustainability-oriented digital preservation environment. By extending archival management beyond traditional document preservation, the model enables the transformation of preservation processes into a dynamic, interactive, and stakeholder-centered digital information ecosystem. The study introduces a novel interdisciplinary conceptual approach that integrates business analysis, artificial intelligence, and archival science for the sustainable management of cultural heritage. Within this approach, the proposed software architecture offers innovative solutions for long-term preservation through AI-driven technologies. Overall, the framework contributes to ensuring continuity in digital heritage management while supporting the long-term safeguarding of cultural memory and enabling interactive access for relevant stakeholders.

Keywords: *Rare books and collections, archive management, business analysis, large language models, artificial intelligence, rare materials*

Uzman Beyzagül Yıldırım, MSc

İstanbul doğumlu olan Beyzagül Yıldırım, lisans eğitimini İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümünde, yüksek lisansını ise aynı üniversitede Mühendislik Yönetimi alanında tamamlamıştır. Yüksek lisans tezinde sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin sektörel uygulamalarını inceleyerek analitik bir değerlendirme modeli geliştirmiştir. Araştırmaları dijital dönüşüm, yazılım geliştirme süreçleri, yapay zekâ tabanlı bilgi sistemleri ve süreç iyileştirme alanlarında yoğunlaşmaktadır. Bu konularda ulusal ve uluslararası sempozyumlarda bildiriler sunmuş olup, akademik çalışmaları sürdürülebilirlik ve dijital sistemler odağında devam etmektedir. Toplumsal katkı kapsamında Türk Kızılayı bünyesinde gönüllü olarak görev alan Yıldırım, eğitim ve kapasite geliştirme projelerinde aktif rol almaktadır, aynı zamanda aktif okçuluk sporcusu ve antrenörüdür.

Dr. Öğr. Üyesi Doğan Şengül

İzmir doğumlu olan Dr. Doğan Şengül, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümünde Dr. Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır. Karar verme, bulanık yaklaşımlar, yöneylem araştırması, risk yönetimi, istatistik, makine öğrenmesi, iş analizi, proje yönetimi ve aile şirketleri alanlarında

uzmanlaşmıştır. İstanbul Teknik Üniversitesinde Endüstri Mühendisliği Doktora derecesini, University of London bünyesindeki Bayes Business School'da yüksek lisans derecesini tamamlamıştır. Kurumsal sektörde 25 yılı aşkın deneyime sahip olan Dr. Şengül, yalın yönetim, kalite, yöneylem, risk, bulanık mantık ve bilgi sistemleri alanlarında çeşitli projeleri yürütmüş ve yönlendirmiştir. Akademik ve danışmanlık çalışmalarında analitik, yönetsel ve stratejik yaklaşımları bir araya getirerek kurumsal performans ve olgunluk gelişimini desteklemektedir. Dr. Şengül, uluslararası PMP, CBAP ve PRM sertifikalarına sahip olup, uygulamalı araştırmalar, projeler, eğitimler ve uluslararası iş birlikleri yoluyla profesyonel ve kurumsal gelişime aktif katkı sunmaktadır.

Prof. Dr. Seniye Ümit Fırat

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümünde kısmi zamanlı öğretim üyesi olan Prof. Dr. Seniye Ümit Fırat, Uygulamalı Matematik lisans, İşletme Fakültesi Sayısal Yöntemler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans ve doktora derecelerini aldı. 2001 yılında endüstri mühendisliği bölümünde Yöneylem Araştırması Anabilim Dalında Prof.lüğe yükseltildi. Akademik çalışmaları, kalite yönetimi, iş süreçleri yönetimi, veri bilimi, büyük veri analitiği, karar verme modelleri, sürdürülebilirlik, Endüstri 4.0 devrimi ve dijital dönüşüm, makine öğrenmesi ve yapay zekâ modelleri üzerine yoğunlaştırmaktadır. Bu kapsamda ulusal ve uluslararası projelerde yöneticilik yapmıştır. 250'yi aşan bilimsel makale, bildiri, kitap bölümleri ve kitapları mevcuttur. Çok sayıda yüksek lisans ve doktora tez çalışmasına danışmanlık yapmıştır. Akademik sorumluluklarının yanında sektörel projelerde yer almış, uzmanlık konularında seminerler ve eğitimler vermiştir. Danışmanlık faaliyetlerini sürdürmektedir. Sosyoloji alanında ikinci bir Lisans derecesine sahip olup; teknik/ mühendislik/ sayısal alandaki birikimlerini toplumsal sorunlara aktaran araştırmalar da yapmaktadır.

1.B.5. Nadir Eserler ve Kafkasya / Rare Works and the Caucasus

Nurcan YILDIZ

Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora Öğrencisi, İstanbul
/ Türkiye

0000-0002-0508-6945 / E-mail: nurcanyildiz@marun.edu.tr

Özet

Nadir eserler, bir bölgenin tarihsel, kültürel ve toplumsal hafızasının korunmasında ve aktarılmasında eşsiz bir rol oynamaktadır. Kafkasya ise, jeopolitik konumu, çok katmanlı etnik yapısı, zengin doğal kaynakları ve tarih boyunca farklı güçlerin mücadele alanı olması nedeniyle, nadir eserlerin hem üretildiği hem de korunduğu önemli bir coğrafya olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle, “Nadir Eserler ve Kafkasya” başlıklı araştırmamızda, Kafkasya’nın tarihsel ve kültürel çeşitliliği, bölgenin jeopolitik önemi, nadir eserlerin tanımı ve bu eserlerin Kafkasya’daki yeri çok yönlü olarak ele alınacaktır. Özellikle 20. yüzyılda yaşanan savaşlar, göçler ve siyasi değişimler, bölgedeki nadir eserlerin hem üretimini hem de dolaşımını etkilemiştir. Yaşanan siyasi ve toplumsal gelişmeler, Kafkasya’daki nadir eserlerin korunması ve aktarılması sürecini doğrudan etkilemiştir. Çalışmamızda bu sürecin takibi ve nadir eserlerin korunma ve yaşatılma süreçlerinin seyri tespit edilmek amaçlanmıştır. Bu eserlerin tespiti, korunması ve bilim dünyasına kazandırılması, Kafkasya’nın çok katmanlı kimliğinin ve zengin kültürel mirasının anlaşılmasında temel bir rol oynamaktadır. Bu doğrultuda ilgili eserlerde nasıl envanterleme, koruma ve dijitalleştirme çalışmaları yapıldığına değinilerek yeni bazı öneriler de getirilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Kafkasya, Nadir Eserler, Koruma*

Abstract

Rare works play an irreplaceable role in preserving and transmitting the historical, cultural, and social memory of a region. The Caucasus, with its geopolitical position, multilayered ethnic structure, rich natural resources, and long history as a zone of contest among various powers, stands out as a geography where rare works have both been produced and safeguarded. For this reason, our study titled “Rare Works and the Caucasus” will examine, from multiple angles, the historical and cultural diversity of the Caucasus, the geopolitical importance of the region, the definition of rare works, and their place within the Caucasus. The wars, migrations, and political transformations of the twentieth century significantly affected both the production and circulation of rare works in the region. These political and social developments directly shaped the processes through which rare works in the Caucasus have been preserved and transmitted. This study aims to trace these processes and to identify how rare works have been protected and sustained over time. The identification, preservation, and scholarly integration of these materials play a fundamental role in understanding the multilayered identity and rich cultural heritage of the Caucasus. In this context, the study will also address the methods of inventorying, preservation, and digitization applied to relevant works, and will present several new recommendations.

Keywords: *Caucasus, Rare Works, Preservation*

Nurcan Yıldız

1996 İstanbul doğumludur. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı lisans programından mezun olmuş, ardından aynı üniversitede Eski Türk Dili alanında tezli yüksek lisansını tamamlamıştır. Akademik çalışmalarına Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi doktora programında devam etmektedir. Arapça (A2), Çerkesce (A1) ve İngilizce (B1) düzeyinde yabancı dil bilgisine sahiptir; ayrıca pedagojik formasyon, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, diksiyon–spikerlik–sunuculuk gibi alanlarda çeşitli sertifikalara ve kurslara katılmıştır. Gerek gönüllü gerek profesyonel alanda gençlik, eğitim ve kültür ekseninde çeşitli görevler üstlenmiştir. Akademik faaliyetleri arasında Türk dili, ortak Türkçe fikri, İsmail Gaspıralı'nın dil anlayışı ve tarihî metinlerde Türkler ve Türkçe, Kafkasya Araştırmaları gibi temalarda bildiriler, makaleler ve sempozyum sunumları yer almaktadır. Ayrıca Yahya Kemal Müzesi'ni modern müzecilik bağlamında değerlendiren bir sempozyum sunumu gerçekleştirmiş, öykü yazarlığına giriş eğitmenliği yapmıştır. Editörlük ve düzelti alanında hem dergilerde hem de kitaplarda çalışmaları mevcuttur.

1.B.6. El Yazması Eserler: Eski Harfli Türkçe Basma Eserler / Manuscripts: Old Turkish Printed Works

Sinan İLBAK

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü İstanbul / Türkiye
0009-0007-4121-1006 **E-mail:** sinanilbak17@gmail.com

Özet

Üniversitelerin ortak iş birliğiyle düzenlenen 2.*Nadir Eserler Konferansı*, geçmişten günümüze ulaşan nadir eserlerin taşıdığı değer, önem ve bilgi birikimini görünür kılmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada, el yazması eserlerin kültürel, sanatsal ve bilimsel boyutları ele alınmış; söz konusu özellikler çeşitli örneklerle desteklenmiştir. Devamında, eski harflerle basılmış Türkçe eserler incelenmiş ve konu ilgili örneklerle zenginleştirilmiştir. Ayrıca, eski harfli Türkçe baskıların kültürel, dilbilimsel ve arşivsel niteliklerine değinilmiştir. Bildiri, bu eserlerin tarihsel gelişim sürecinin değerlendirilmesiyle sonlandırılmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, geleneksel yazı sistemlerinden basma eserlere geçiş sürecine ilişkin bilgi üretmek ve bu dönüşümü kültürel, sanatsal, dilbilimsel ve işlevsel bir bütünlük içerisinde ele almaktır.

Anahtar Kelimeler: *Eski Harfli Türkçe Basma Eserler, Nadir Eserler, Osmanlı Türkçesi, Yazı Sistemleri, Kültürel Miras, Arşivcilik*

Abstract

The 2nd Rare Books Conference, organized in collaboration with universities, aims to highlight the value, significance, and accumulated knowledge of rare works that have survived from the past to the present. This study examines the cultural, artistic, and scientific dimensions of manuscripts, supporting these qualities with various examples. Subsequently, Turkish works printed in the old script are examined and enriched with relevant examples. Furthermore, the cultural, linguistic, and archival qualities of Turkish prints in the old script are discussed. The paper concludes with an assessment of the historical development of these works. The primary objective of this study is to generate information on the transition from traditional writing systems to printed works and to examine this transformation within a cultural, artistic, linguistic, and functional framework.

Keywords: *Manuscripts, old Turkish printed works, rare books, Ottoman Turkish, writing systems, cultural heritage, bibliography, archiving*

Sinan İLBAK

2004 Malatya doğumlu olan Sinan İLBAK, lisans öğrenimine İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi 3. Sınıf olarak devam etmektedir. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Ziraat bankası kütüphanesi, kısmi zamanlı öğrenci programında görevlendirme ile çalışmaktadır.

2.A. KURUMSAL KOLEKSİYONLAR VE VAKA ANALİZLERİ

2.A.1. İbn Haldun Üniversitesi Kütüphanesi Yazma ve Nadir Eser Koleksiyonu Üzerine Bir Değerlendirme / An Assessment of the Manuscript and Rare Books Collection of Ibn Haldun University Library

Alaaeddin EYÜPOĞLU

İbn Haldun Üniversitesi Kütüphanesi

Yalova Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Yalova

0000-0003-4623-4163 / E-mail: aalaadean1@gmail.com

Özet

Nadir eserler, bir toplumun tarihî ve kültürel hafızasının en önemli taşıyıcılarıdır. El yazması veya sınırlı sayıda basılmış bu eserler, ilim, sanat ve medeniyet tarihinin özgün tanıkları olarak değerlendirilir. İbn Haldun Üniversitesi Kütüphanesi, bin yılı aşkın kültürel mirasın korunması amacıyla oluşturduğu 1000'in üzerinde nadir eseri bünyesinde barındırmaktadır. Bu koleksiyon içinde yer alan 20 yazma eser, Osmanlı döneminin ilim, kültür ve kitap sanatının önemli örneklerindendir. Koleksiyonun en eski ve en kıymetli eseri, Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin İrşâdü'l-akli's- selîm ilâ mezâyâ'l-Kitâbi'l-Kerîm adlı tefsirinin, Hicrî 986 (Milâdî 1578) yılında istinsah edilmiş birinci cildidir. 570 varak hâlinde olup her sayfada 33 satır yer almaktadır. Eser, Osmanlı hat ve tezhip sanatının zarif örneklerini yansıtırken, sayfa kenarlarındaki notlar eserin mukabeleli bir nüsha olduğunu göstermektedir. Bu özellikleriyle hem ilmî hem de sanatsal açıdan yüksek değere sahip bir Osmanlı dönemi el yazması olarak öne çıkmaktadır. Üniversitemiz, mirasımıza sahip çıkmak ve bu kıymetli kaynakları araştırmacıların hizmetine sunmak amacıyla İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA) desteğiyle yürütülen proje kapsamında, İstanbul Üniversitesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi ve İstinye Üniversitesi ile iş birliği yaparak 79 nadir eseri dijitalleştirmiş ve erişime hazırlamıştır. Koleksiyonda yer alan diğer eserlerin dijitalleştirilmesine yönelik çalışmalar ise devam etmektedir. Bu süreçte, yapay zekâ teknolojilerinden yararlanarak eserleri mümkün olduğunca taranabilir ve erişilebilir bir metin hâline getirmeye çalışılmaktadır. Bu bildiride, İbn Haldun Üniversitesi'nin yazma ve nadir eser koleksiyonunun genel yapısı, Ebussuud Efendi'ye ait el yazması tefsir nüshasının özellikleri ve dijital koruma çalışmaları çerçevesinde kurumsal miras bilincinin güçlendirilmesine yönelik değerlendirmeler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Yazma eser, nadir eser, dijitalleştirme, İbn Haldun Üniversitesi, Ebussuud Efendi, İSTKA projesi, kültürel miras.*

Abstract

Rare books constitute some of the most significant carriers of a society's historical and cultural memory. Whether handwritten or printed in limited numbers, these works are regarded as authentic witnesses to the history of knowledge, art, and civilization. The Ibn Haldun University Library houses a collection of more than 1,000 rare items assembled with the aim of preserving a cultural heritage spanning over a millennium.

Among these materials, the twenty manuscript works stand out as important examples of Ottoman scholarly tradition, culture, and book arts. The oldest and most valuable item in the collection is the first volume of *Irshād al-aql al-salīm ilā mazāyā al-Kitāb al-Karīm*, the famous Qur'an commentary authored by Sheikh al-Islam Ebussuud Efendi. The manuscript was copied in Hijri 986 (1578 CE) and consists of 570 folios with 33 lines per page. Reflecting the refined characteristics of Ottoman calligraphy and illumination, the marginal notes indicate that the manuscript is a compared (mukabeleli) copy. With these features, it stands out as a manuscript of high scholarly and artistic value from the Ottoman period. With the aim of safeguarding our heritage and making these valuable sources accessible to researchers, our university has digitized and prepared for online access 79 rare works within a project supported by the Istanbul Development Agency (ISTKA), in collaboration with Istanbul University, Fatih Sultan Mehmet Vakıf University, and Istinye University. Efforts to digitize the remaining items in the collection are ongoing. Throughout this process, we employ artificial intelligence technologies to transform the works into the most searchable and accessible text formats possible. This paper presents an overview of the manuscript and rare book collection of Ibn Haldun University, examines the distinctive features of the manuscript tafsir by Ebussuud Efendi, and offers an evaluation of how digital preservation practices contribute to strengthening institutional heritage awareness.

Keywords: *Manuscript, rare book, digitization, Ibn Haldun University, Ebussuud Efendi, İSTKA project, cultural heritage.*

Alaaeddin EYÜPOĞLU

1986 Şam doğumlu olan Alaaeddin Eyüpoğlu, Lisans öğrenimini Şam Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamladı. Yüksek Lisansını Selçuk Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı üzerine yapan Eyüpoğlu, Doktora eğitimine Yalova Üniversitesi Arap Dili ve Belagatı bölümünde devam etmektedir. Halen İbn Haldun Üniversitesi Kütüphane Daire Başkanlığı kadrosunda görev yapmaktadır. Eyüpoğlu, El Yazması Kataloqlaması ve Bilgi Yönetimi üzerine akademik çalışmalar ve projelerde yer almaktadır.

2.A.2. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Nadir Eserler Galerisinin Yeniden Organizasyonu / Reorganization of the Istanbul Medeniyet University Rare Books Gallery

Memduh DİNÇ

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Kütüphane Şube Müdürü, İstanbul / Türkiye

0009-0007-1232-778X / **E-mail:** menduh.dinc13@gmail.com

Mehmet Kubilay SOYGÜDER

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Nadir Eserler Galerisi Sorumlusu, İstanbul / Türkiye

0009-0002-3368-6785 / **E-mail:** mehmet.soyguder@medeniyet.edu.tr

Özet

Bu çalışma, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Nadir Eserler Galerisi'nin mevcut durumunun değerlendirilmesi, fiziksel, iklimsel, güvenlik ve dijitalleştirme standartlarının tanımlanması ve gerekli iyileştirmelerin önerilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Bulgular, galerinin zemin katta ve ıslak hacimlere komşu konumlanması sebebiyle su baskını ve nem riskine açık olduğunu, mevcut zemin ve duvar kaplamalarının ise yangın güvenliği, biyolojik dayanım ve kimyasal stabilite açısından yetersiz olduğunu göstermektedir. Uluslararası standartlar (ISO 11799, ISO 27001, IFLA) doğrultusunda; galerinin üst kata taşınması, yapı malzemelerinin koruma kriterlerine uygun nitelikte yenilenmesi, camların UV filtreli kırılmaz yapıda olması ve ferforje çelik koruma elemanlarıyla güçlendirilmesi, iklimlendirme sisteminin yedekli çalışacak şekilde çift üniteyle yapılandırılması önerilmektedir. Ayrıca materyallerin 300–600 dpi çözünürlükte taranarak TIFF formatında arşivlenmesi, PDF/JPEG formatında erişime sunulması, verilerin yerel sunucuda depolanıp bulut tabanlı sistemlerle yedeklenmesi; fiziksel kullanımda asitsiz kutular, destek yastıkları ve nitril eldivenlerin kullanılması; envanterin RFID/barkod tabanlı sistemlerle yönetilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır. Sonuç olarak, önerilen iyileştirmelerin uygulanmasıyla, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Nadir Eserler Galerisi'nin uluslararası koruma ve erişim standartlarıyla uyumlu, sürdürülebilir ve güvenli bir nadir eser yönetim modeli geliştirmesi mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nadir Eserler, Koruma Standartları, Dijitalleştirme, İklimlendirme, Güvenlik, Arşiv Yönetimi

Abstract

This study was prepared to evaluate the current condition of the Istanbul Medeniyet University Rare Books Gallery, define the physical, climatic, security and digitization standards, and propose the necessary improvements. The findings indicate that the gallery, due to its location on the ground floor and adjacency to wet areas, is exposed to risks of flooding and humidity; furthermore, the existing floor and wall coverings are inadequate in terms of fire safety, biological resistance, and chemical stability. In accordance with international standards (ISO 11799, ISO 27001, IFLA), it is

recommended that the gallery be relocated to an upper floor; that building materials be renewed in accordance with preservation criteria; that windows be upgraded with UV-filtered, shatter-resistant glass reinforced with wrought-steel protective elements; and that the HVAC system be configured with dual units operating redundantly. Additionally, materials should be scanned at 300–600 dpi and archived in TIFF format, while being made accessible in PDF/JPEG formats; data should be stored on local servers and backed up through cloud-based systems; acid-free boxes, support cushions, and nitrile gloves should be used during physical handling; and the collection should be managed with RFID/barcode-based inventory systems. In conclusion, implementing the proposed improvements will enable the Istanbul Medeniyet University Rare Books Gallery to develop a sustainable and secure rare materials management model that aligns with international preservation and access standards.

Keywords: *Rare Books, Preservation Standards, Digitization, Climate Control, Security, Archival Management*

Memduh Dinç

1978 yılında Bitlis'te doğdu. İlk ve ortaokulu Bitlis'in Güroymak ilçesine bağlı Gölbaşı Beldesi'nde okudu. Lise 1 ve 2. sınıfları Mersin Atatürk Lisesi'nde okuduktan sonra 1994 yılında Bitlis Lisesi'nden mezun oldu. 1997 yılında girdiği İstanbul Üniversitesi Edebyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nden 2001 yılında mezun oldu. Üniversitede okurken bir çok mesleki projede yer aldı. Aynı zamanda Hürriyet Gazetesi Dokümantasyon Merkezi'nde 2 yıl çalıştı. 2000 yılında bir ilk olarak 2 arkadaşıyla birlikte "Bilgi Çağının neresindeyiz" başlıklı bir panel düzenledi. 6 Ocak 2002 yılında öğretmen olarak atandı. Bitlis ili Güroymak İlçesi Çıtak Köyü'nde 3 yıl öğretmenlik yaptıktan sonra 2005 yılında Uludağ Üniversitesine Kütüphaneci olarak atandı. 2012 yılında davet üzerine İstanbul Medeniyet Üniversitesi'ne Şube Müdürü olarak geçiş yaptı. Hobi olarak ebru, kaat ve ciltçilik yapmaktadır. 2014 yılında İşletme yüksek lisansını tamamlayan Memduh Dinç evli ve ikisi kız üç çocuk babasıdır.

Mehmet Kubilay Soygüder

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde kütüphaneci olarak görev yapmaktadır. Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nden 1997 yılında mezun olan Soygüder, kataloglama ve metadata süreçleri, sınıflandırma sistemleri (DDC, LC), koleksiyon geliştirme, nadir eser koleksiyonlarının oluşturulması ve yönetimi ile araştırma destek hizmetleri alanlarında çalışmalar yürütmektedir. Bilgi okuryazarlığı eğitimleri ve kullanıcı destek programlarında aktif rol almakta, kütüphane bilgi hizmetlerinin geliştirilmesine katkı sunmaktadır.

2.A.3. Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi Nadir Eserler Koleksiyonu / Beyazıt Manuscripts Library Rare Books Collection

Salih ŞAHİN

Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı- Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi Müdürü,

İstanbul / Türkiye

E-mail: salih.sahin@ktb.gov.tr

Özet

Türkiye'nin en köklü yazma ve nadir eser merkezlerinden biri olan Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi, bünyesinde barındırdığı iki ana koleksiyon ile Osmanlı ilim, kültür ve vakıf geleneğinin sürekliliğini günümüze taşımaktadır. Kütüphanede Beyazıt Umumi Koleksiyonu ve Şeyhülislam Veliyyüddin Efendi Koleksiyonu olmak üzere iki büyük koleksiyon yer almakta olup, bu koleksiyonlar hem vakıf kültürünün çeşitliliğini hem de ilim adamlarının şahsi kütüphanelerinden gelen zenginliği yansıtmaktadır. Beyazıt Umumi Koleksiyonu; Bezm-i Âlem Vâlide Sultan'dan Hekimoğlu Ali Paşa'ya, Ferruh Kethüda'dan Vidin Muhafızı İdris Paşa'ya, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'ya kadar pek çok devlet adamı, âlim ve şeyhülislama ait kıymetli bağışları içermektedir. 1952'de Beyazıt Camii'nin kible yönündeki Şeyhülislam Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi'nin kuruma dâhil edilmesiyle iki koleksiyon resmî olarak birleşmiş ve bugünkü kurumsal yapı oluşmuştur. Günümüz itibarıyla Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 12.251 yazma, 29.904 matbu olmak üzere toplam 42.155 eser bulunmaktadır. Bu sayısal zenginlik, kütüphaneyi hem Osmanlı-Türk kültür tarihi hem de İslâm coğrafyasının ilmi mirası açısından stratejik bir araştırma merkezi hâline getirmektedir. Koleksiyonların kataloglanması, korunması ve dijitalleştirilmesi üzerine yürütülen çalışmalar, yazma eserlerin gelecek kuşaklara sağlıklı koşullarda aktarılmasını amaçlamaktadır. Bu bildirinin amacı, yazma ve nadir eserlerin Türkiye'deki en önemli merkezlerinden biri olan Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi'nin koleksiyon yapısını, tarihsel gelişimini ve kültürel miras yönetimindeki rolünü vurgulamak; araştırmacılar, kütüphaneciler, konservatörler ve öğrenciler için bu mirasın korunmasının önemine dikkat çekmektir.

Anahtar Kelimeler: *Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi, yazma eserler, nadir eserler, kültürel miras, koleksiyon yönetimi, koruma.*

Abstract

The Beyazıt Manuscript Library, one of Türkiye's most established manuscript and rare book centers, preserves the continuity of the Ottoman tradition of scholarship, culture, and foundations through its two main collections. The library houses two major collections: the Beyazıt General Collection and the Şeyhülislam Veliyyüddin Efendi Collection. These collections reflect both the diversity of the foundation culture and the richness derived from the personal libraries of scholars. The Beyazıt General Collection contains valuable donations from numerous statesmen, scholars, and sheikhs-ul-Islams, from Bezm-i Âlem Valide Sultan to Hekimoğlu Ali Pasha, from Ferruh Kethüda to İdris Pasha, the Guardian of Vidin, and even Merzifonlu Kara Mustafa Pasha. With the incorporation of the Şeyhülislam Veliyyüddin Efendi Library, located in the qibla

direction of the Beyazıt Mosque, in 1952, the two collections were officially merged, creating the current institutional structure. Currently, the Beyazıt Manuscripts Library houses a total of 42.155 works, including 12.251 manuscripts and 29.904 printed works. This numerical richness makes the library a strategic research center for both Ottoman-Turkish cultural history and the scientific heritage of the Islamic world. Studies on the cataloging, preservation, and digitization of the collections aim to ensure the safe transmission of these manuscripts to future generations. The purpose of this study is to highlight the collection structure, historical development, and role of the Beyazıt Manuscripts Library, one of the most important centers for manuscripts and rare works in Türkiye, in cultural heritage management, and to highlight the importance of preserving this heritage for researchers, librarians, conservators, and students.

Keywords: *Beyazıt Manuscripts Library, manuscripts, rare works, cultural heritage, collection management, conservation.*

Salih ŞAHİN

Sivas doğumludur. İlk orta ve lise eğitimini Sivas'ta tamamladı. 1988 yılında Ankara DTCF'den mezun oldu. 1988 Ekim ayında Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesinde göreve başladı. 1990 -2012 yıllarında Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde çalıştı. 2012-2013 İSKİ Genel Müdürlüğü Vakıf Sular Şube Müdürlüğü görevinde bulundu. 2014 yılında Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi kurucu Müdürü olarak atandı. 2018 yılında Yazma Eserler İstanbul Bölge Müdürü oldu. MSGSÜ Yeniçağ Tarihinde Şeyhülislam Veliyyüddin Efendi Hayatı Vakıfları ve Kütüphanesi konusunda Doktora çalışması devam etmektedir.

2.A.4. İbnülemin Hat Koleksiyonu'ndaki Murakka Türünde Eserler / Works in the Murakka Style in the Ibnulemin Calligraphy Collection

Mahmut ŞAN

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Arap
Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul / Türkiye

0000-0002-6260-0664 / **E-mail:** mahmut.san@istanbul.edu.tr

Özet

Hat sanatı, İslâm estetik düşüncesinin en seçkin tezahürlerinden biri olarak klasik kaynaklarda “cismanî aletlerle meydana getirilen ruhanî bir hendesedir” şeklinde tanımlanmakta ve harf estetiğini geometrik uyum, ritim ve ölçü esaslarıyla bütünleştirmektedir. Özellikle 16. yüzyıldan itibaren Osmanlı kültür hayatında kurumsal bir mahiyet kazanan bu sanat, meşk geleneğinin sürekliliği ve üstatların oluşturduğu ekoller sayesinde tarihsel bir gelişim çizgisi oluşturmıştır. Bu tarihsel gelişimi belgeleyen en önemli kaynaklardan biri ise hiç kuşkusuz şahsi koleksiyonlar, murakkalar ve levhalardır. Bu bağlamda İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın İstanbul Üniversitesi'ne bağışladığı hat koleksiyonu, içerdiği eser çeşitliliği ve sanatkâr temsiliyeti bakımından dikkate değer bir zenginlik sunmaktadır. İnce ruhlu bir sanatsever, titiz bir bibliyofil ve Osmanlı kültür tarihinin en önemli araştırmacılarından biri olan İbnülemin, koleksiyonu titizlikle oluşturmuş; levha, murakka ve farklı yazı türlerine ait örnekleri bir araya getirerek hat sanatının tarih içindeki dönüşümünü izlemeye imkân tanıyan nadide bir birikim meydana getirmiştir. Koleksiyon, yazıya Türk şivesi kazandıran ve Osmanlı hat mektebinin kurucusu olarak kabul edilen Şeyh Hamdullah'ın yanı sıra Hafız Osman, Yedikuleli Seyyid Abdullah, İsmâil Zühdi, Kazasker Mustafa İzzet, Mehmed Şevki Efendi ve Şekerzâde Mehmed Efendi gibi ekol sahibi hattatların eserlerini içermesi bakımından ayrı bir değer taşımaktadır. Bu çalışmada, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde muhafaza edilen söz konusu koleksiyonun kapsamı, nitelikleri ve özellikle murakka türündeki eserlerin özellikleri ele alınmakta; bu eserlerin meşk geleneği, üslup farklılaşması ve yazı tekniklerinin tespiti açısından önemi vurgulanmaktadır. Gustav Mahler'in meşhur ifadesiyle “geleneği korumak, küle tapmak değil; ateşi muhafaza etmektir.” Bu perspektiften bakıldığında, Şeyh Hamdullah'tan Hamid Aytaç'a uzanan çizgide Türk yazı sanatının büyük ustalarına ait eserleri bir araya getiren bu koleksiyonun korunması, tanıtılması ve akademik dünyaya kazandırılması yalnızca tarihî bir görev değil, aynı zamanda kültürel süreklilik açısından da önemli bir sorumluluktur. Çalışmamız, koleksiyonun belgelenmesi ve sanat araştırmalarına açık hale getirilmesi yoluyla hat sanatının yaşayan bir gelenek olarak gelecek nesillere aktarılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Böylelikle İbnülemin'in özenle bir araya getirdiği bu kıymetli mirasın hem araştırmacılara hem sanatçılara yeni imkânlar sunacağı ve milli kültürümüzün zenginliğini görünür kılacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Türk Yazı Sanatı, İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Murakka, Hüsn-i Hat, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi*

Abstract

Calligraphy, regarded as one of the most refined manifestations of Islamic aesthetic thought, is described in classical sources as “a spiritual geometry produced with corporeal instruments,” integrating the beauty of letters with principles of geometric harmony, rhythm, and proportion. From the sixteenth century onward, this art form acquired an institutional character within Ottoman cultural life, developing through the continuity of the meşk tradition and the emergence of influential artistic schools established by master calligraphers. Among the primary sources that document this historical development are private collections, murakkas, and calligraphic panels. In this context, the calligraphy collection donated by İbnülemin Mahmud Kemal İnal to Istanbul University offers remarkable richness in terms of both the diversity of works it contains and the range of artists it represents. İbnülemin—an exquisite art enthusiast, meticulous bibliophile, and one of the foremost scholars of Ottoman cultural history—assembled this collection with exceptional care. By bringing together examples of panels, murakkas, and various calligraphic scripts, he created a unique corpus that allows for the tracing of calligraphic evolution across historical periods. The collection is particularly valuable in that it includes works by seminal figures such as Şeyh Hamdullah—credited with giving Turkish character to calligraphy and regarded as the founder of the Ottoman school of calligraphy—as well as Hafız Osman, Yedikuleli Seyyid Abdullah, İsmâil Zühdi, Kazasker Mustafa İzzet, Mehmed Şevki Efendi, and Şekerzâde Mehmed Efendi. This study examines the scope and characteristics of this collection, preserved today in the Istanbul University Rare Books Library, with a particular focus on the murakka genre. It highlights the significance of these works in understanding the meşk tradition, stylistic differentiation, and the technical aspects of writing. As Gustav Mahler famously stated, “To preserve tradition is not to worship the ashes, but to keep the fire alive.” From this perspective, the preservation, documentation, and scholarly presentation of this collection—which gathers masterpieces from Şeyh Hamdullah to Hamid Aytaç—is not only a historical duty but also an essential contribution to cultural continuity. The study ultimately aims to support the transmission of calligraphy as a living tradition to future generations by making this valuable collection more accessible to researchers and artists. Thus, the legacy meticulously curated by İbnülemin is expected to offer new possibilities for scholarship and artistic practice while highlighting the richness of our national cultural heritage.

Keywords: *Turkish Calligraphic Art, İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Murakka, Islamic Calligraphy, Istanbul University Rare Books Library*

Mahmut Şan

1988 İstanbul doğumlu olan Mahmut Şan, Lisans öğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamladı. Yüksek Lisansını aynı bölümde Medya Arapçası üzerine yapan Şan, Doktora eğitimine İstanbul Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı bölümünde devam etmektedir. Halen Araştırma Görevlisi olarak İstanbul Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanlığı kadrosunda ve Üniversite Nadir Eserler Kütüphanesinde görevlendirme ile çalışmakta olan Şan, Yazma ve Hat Eserlerinin Kataloglanması üzerine akademik çalışma ve projelerde yer almaktadır.

2.A.5. Mühendishane-î Bahrî Kütüphanesinden Deniz Müzesi'ne İntikal Eden Nadir Eserler / Rare Works Transferred from the Naval Engineering Library to the Maritime Museum

Mehmet AKYAR

Kütüphaneci, Deniz Müzesi Komutanlığı Deniz İhtisas Kütüphanesi

0009-0008-6283-0882 / **E-mail:** mehmetbby@gmail.com.tr

Özet

Osmanlı'da ilk defa Batı tarzında eğitim veren bir kurumun oluşturulması amacıyla 1775 yılında Mühendishane-î Bahrî kurulmuştur. Yeni eğitim tarzı yeni eğitim araçları ve yeni kitaplar kullanılmasını gerektirmiştir. Mühendishâne-i Bahrî, yeni yaklaşımın ortaya çıkardığı sorunlarla yüzleşmek zorunda kalmış; okulda kullanılacak telif ve tercüme kitapların temini meselesi karşılaşılan ilk ve belki de en önemli sorunlardan biri olmuştur. Mühendishâne-i Bahrî'nin kuruluşundan itibaren ihtiyaç duyulan kitapların teminine yönelik çeşitli çareler aranmış, bu doğrultuda ilk olarak Enderûn-ı Hümâyûn Kütüphanesi'nden ve yurt dışından kitap temini yoluna gidilmiştir. Bunun yanı sıra, Mühendishâne-i Bahrî hocalarının yaptığı tercüme, ihtiyaç duyulan yayınların teminine önemli katkı sağlamış; bazı kitaplar ise Fransız Elçiliği Matbaası, Raşid Efendi Matbaası ve Mühendishâne-i Berrî Matbaası'nda bastırılarak her türlü olanak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Askeri okulların kuruluş çabaları, okulların kurumsallaşma süreçleri, padişahların ve diğer idarecilerin bu okulların kurumsallaşması için gösterdikleri çabalar, yabancı mühendislerin/ müşavirlerin okulların kuruluşuna ve kurumsallaşmasına olan etkileri okulların fiziksel ve idari yapıları, müfredatı, öğrenci sayıları, eğitici kadroları, eğitimin finansmanı gibi konulara dair pek çok kıymetli araştırma yayımlanmıştır. Bu çalışmalarda kitaplardan ve okul kütüphanelerinden kısmen bahsedilmektedir. Mühendishane-î Bahrî Kütüphanesi Osmanlı dönemi modern yükseköğretim kurumlarının ve üniversite kütüphanelerinin ilk örneklerinden biridir. O nedenle, bu çalışmada Mühendishâne-i Bahrî'deki eğitimde kullanılmak amacıyla basılan kitapların hangi nispette günümüze ulaştığı, söz konusu kitapların kütüphanelerimizde bulunup bulunmadığı ve hangilerinin Deniz Müzesi Kütüphanesi koleksiyonunda yer aldığı ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Mühendishane-î Bahrî, Mühendishane-î Bahrî Kütüphanesi, Deniz Müzesi Kütüphanesi, Kitap ve Kütüphane Tarihi.*

Abstract

The Imperial School of Naval Engineering was founded in 1775 with the objective of establishing the first institution in the Ottoman Empire to provide education based on Western models. This new pedagogical approach necessitated new teaching methods, instruments, and books. Consequently, the Imperial School of Naval Engineering faced a number of challenges arising from this transition; chief among them—indeed one of the earliest and most significant—was the procurement of original and translated works for instructional use. From the school's inception, various strategies were pursued to meet these needs. Initially, books were acquired from the Palace School Library as well as from abroad. Moreover, translations produced by the instructors of

the Imperial School of Naval Engineering substantially contributed to the availability of required texts. Several works were also printed at the French Embassy Press, the Raşid Efendi Press, and the Imperial School of Military Engineering demonstrating that all available means were mobilized. Extensive scholarship has been published on the establishment of military schools in the Ottoman Empire, their institutionalization processes, the efforts of sultans and administrators to support this development, the influence of foreign engineers and advisors, and issues related to their physical and administrative structures, curricula, student numbers, teaching personnel, and financial resources. These studies, however, refer only partially to books and school libraries. The Library of the Imperial School of Naval Engineering represents one of the earliest examples of modern higher-education and university libraries in the Ottoman period. For this reason, the present study examines the extent to which the textbooks printed for use at the Imperial School of Naval Engineering have survived to the present day, whether these works are held in contemporary library collections, and which of them are preserved within the Naval Museum Library.

Keywords: *Imperial School of Naval Engineering, Imperial School of Naval Engineering Library, Naval Museum Library, History of Books and Libraries.*

Mehmet AKYAR

Kütüphaneci/Deniz Müzesi Komutanlığı Deniz İhtisas Kütüphanesi

1978 yılında Ordu’da doğdu. İlk ve ortaöğretimini Ordu’da tamamladı. Lisans eğitimini (1997-2001) İstanbul Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümünde, Yüksek Lisans eğitimini (2011-2013) Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalında tamamladı. 2007-2011 yılları arasında Deniz Harp Okulu Komutanlığı’nda çalıştı. Halen Ekim 2011’de geçiş yaptığı Deniz Müzesi Komutanlığında çalışmaktadır.

2.B. RESTORASYON KORUMA VE CİLT SANATI

2.B.1 Osmanlı Dönemi Basılan Süreli Yayınlarda Görülen Tahribat

Unsurları Ve Restorasyon Metotları / Damage Elements And Restoration Methods In Periodicals Printed During The Ottoman Period

Nergis ULU

İstanbul Büyükşehir Belediyesi

0009-0003-0889-036X / E-mail: nergis.ul4@gmail.com

Özet

Halkın gündelik hayatın içerisinde yaşadığı çevre ve dış dünyayla ilgili haberleri alabileceği kağıt üzerine basılan ve dağıtımı yapılan en ucuz maliyetli kabul edilen bir yayındır gazeteler ve süreli yayınlar. Ülkemizde ilk olarak 1795’de Fransızlar tarafından basılan gazete ile başlayan süreli yayın hayatımız 1831 yılında devletin çıkardığı; daha sonraları da özel teşebbüsler ile bugüne kadar gelmiştir. Osmanlı topraklarında kağıt imalatının sıkıntılı olması sebebiyle kağıt ihracatında dışa bağımlılık başlamış ve basılan tüm süreli yayınlar bu kağıtlar üzerine basılmıştır. Osmanlı Dönemi süreli yayınların kataloglanmasında Hasan Duman’ın önemli bir rolü vardır. Kendi özverisiyle derli toplu hazırlanan ilk süreli yayınlar kataloğu olan “Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri” şüphesiz ki bilgisayarın kütüphanelerimizde henüz yer almadığı zamanlarda en büyük başvuru kaynaklarımızdan biri olmuştur. Duman’ın önsözde verdiği bilgiye göre hazırladığı bu üç ciltlik kaynakta 2700 küsur başlık bulunmaktadır. Bu katalogdan da anlaşıldığı üzere süreli yayın açısından oldukça zengin bir arşivimiz bulunmaktadır. Kağıttan imal edilmiş arşiv malzemelerinin içinde en düşük ve üçüncü hamur kağıt olarak nitelendirdiğimiz en ucuz kağıda basılan bu materyaller ortam şartlarının elverişsizliği de eklenince çok çabuk hasar görmektedir. Gazeteler gerek bir şahıs arşivi içerisinde, gerek kurum arşivi içerisinde bir iki sayı ya da bazen kupür şeklinde olduğu gibi süreli yayınların tamamı da arşiv olabilir. Burada arşiv nasıl saklanması ve korunması gerekiyorsa ona göre bir onarım metodu seçilmelidir. Bu çalışmada amaç, arşivlerimizde 200 yıla yakın geçmişi bulunan gazete ve süreli yayınların özellikle kütüphane ve arşiv yönetimi, kütüphane kullanıcıları, öğrenciler, tüm restoratör ve konservatörlerin daha bilinçle malzemeye yaklaşmaları önümüzdeki yüzyıllara daha iyi şartlarda nasıl saklanması ve kullanılması gereğinin önemini belirtmektir.

Anahtar Kelimeler: *Süreli yayınlar, restorasyon, kağıt.*

Abstract

Newspapers and periodicals are considered the most cost-effective publications printed and distributed on paper, providing access to news about the environment and the outside world in the daily lives of the public. Our periodical publishing history, which began with the first newspaper published by the French in 1795, was launched by the state in 1831, and later continued through private initiatives. Due to the limited availability of paper in Ottoman lands, dependence on foreign paper exports became a priority, and all periodicals were printed on this paper. Hasan Duman played a

significant role in the cataloging of Ottoman periodicals. His self-devoted, first-ever periodical catalog, "Ottoman-Turkish Periodicals and Newspapers," undoubtedly became one of our most important reference sources before computers were even available in our libraries. According to the information Duman provided in his preface, this three-volume resource contains over 2,700 titles. As this catalog demonstrates, we have a remarkably rich archive of periodicals. Printed on the cheapest paper, which we consider the lowest and third-largest paper among paper-based archival materials, these materials are prone to damage when environmental conditions are unfavorable. Newspapers can be archived in the form of one or two issues, or even clippings, within an individual's archive, institutional archive, or entire periodicals. A restoration method should be chosen based on how the archive needs to be preserved and protected. The purpose of this study is to emphasize the importance of newspapers and periodicals, which have a history of nearly 200 years in our archives, particularly among library and archive management, library users, students, and all restorers and conservators, to approach the materials with greater awareness and ensure they are preserved and used in better conditions for centuries to come.

Keywords: *Periodicals, restoration, paper.*

Nergis Ulu

1976 İstanbul doğumludur. 1993 Geleneksel Türk El Sanatları Kız Meslek Lisesi Klasik Cilt mezunudur. İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümüne devam etmektedir. 1993-1995 yılları arasında çeşitli tarihi eserlerde mimari restorasyonlarda çalışmıştır. 1995 yılından beri Atatürk Kitaplığı Kağıt ve Cilt Restorasyonu Atölyesinde Koordinatör olarak görev yapmaktadır. Çeşitli dergi ve kitaplarda kağıt restorasyonu ve Atatürk Kitaplığında yürütülen faaliyetlerle ilgili çeşitli makale ve yazıları bulunmaktadır. Kitap okumak ve çeşitli materyallerin koleksiyonunu yapmak keyif aldığı şeylerin başında gelmektedir.

2.B.1 Osmanlı Dönemi Basılan Süreli Yayınlarda Görülen Tahribat Unsurları Ve Restorasyon Metotları / Damage Elements And Restoration Methods In Periodicals Printed During The Ottoman Period

Nergis ULU

İstanbul Büyükşehir Belediyesi

 0009-0003-0889-036X / **E-mail:** nergis.ul4@gmail.com

Özet

Halkın gündelik hayatın içerisinde yaşadığı çevre ve dış dünyayla ilgili haberleri alabileceği kağıt üzerine basılan ve dağıtımı yapılan en ucuz maliyetli kabul edilen bir yayındır gazeteler ve süreli yayınlar. Ülkemizde ilk olarak 1795’de Fransızlar tarafından basılan gazete ile başlayan süreli yayın hayatımız 1831 yılında devletin çıkardığı; daha sonraları da özel teşebbüsler ile bugüne kadar gelmiştir. Osmanlı topraklarında kağıt imalatının sıkıntılı olması sebebiyle kağıt ihracatında dışa bağımlılık başlamış ve basılan tüm süreli yayınlar bu kağıtlar üzerine basılmıştır. Osmanlı Dönemi süreli yayınların kataloglanmasında Hasan Duman’ın önemli bir rolü vardır. Kendi özverisiyle derli toplu hazırlanan ilk süreli yayınlar kataloğu olan “Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri” şüphesiz ki bilgisayarın kütüphanelerimizde henüz yer almadığı zamanlarda en büyük başvuru kaynaklarımızdan biri olmuştur. Duman’ın önsözde verdiği bilgiye göre hazırladığı bu üç ciltlik kaynakta 2700 küsur başlık bulunmaktadır. Bu katalogdan da anlaşıldığı üzere süreli yayın açısından oldukça zengin bir arşivimiz bulunmaktadır. Kağıttan imal edilmiş arşiv malzemelerinin içinde en düşük ve üçüncü hamur kağıt olarak nitelendirdiğimiz en ucuz kağıda basılan bu materyaller ortam şartlarının elverişsizliği de eklenince çok çabuk hasar görmektedir. Gazeteler gerek bir şahıs arşivi içerisinde, gerek kurum arşivi içerisinde bir iki sayı ya da bazen kupür şeklinde olduğu gibi süreli yayınların tamamı da arşiv olabilir. Burada arşiv nasıl saklanması ve korunması gerekiyorsa ona göre bir onarım metodu seçilmelidir. Bu çalışmada amaç, arşivlerimizde 200 yıla yakın geçmişi bulunan gazete ve süreli yayınların özellikle kütüphane ve arşiv yönetimi, kütüphane kullanıcıları, öğrenciler, tüm restoratör ve konservatörlerin daha bilinçle malzemeye yaklaşmaları önümüzdeki yüzyıllara daha iyi şartlarda nasıl saklanması ve kullanılması gereğinin önemini belirtmektir.

Anahtar Kelimeler: *Süreli yayınlar, restorasyon, kağıt.*

Abstract

Newspapers and periodicals are considered the most cost-effective publications printed and distributed on paper, providing access to news about the environment and the outside world in the daily lives of the public. Our periodical publishing history, which began with the first newspaper published by the French in 1795, was launched by the state in 1831, and later continued through private initiatives. Due to the limited availability of paper in Ottoman lands, dependence on foreign paper exports became a priority, and all periodicals were printed on this paper. Hasan Duman played a significant role in the cataloging of Ottoman periodicals. His self-devoted, first-ever periodical catalog, "Ottoman-Turkish Periodicals and Newspapers," undoubtedly

became one of our most important reference sources before computers were even available in our libraries. According to the information Duman provided in his preface, this three-volume resource contains over 2,700 titles. As this catalog demonstrates, we have a remarkably rich archive of periodicals. Printed on the cheapest paper, which we consider the lowest and third-largest paper among paper-based archival materials, these materials are prone to damage when environmental conditions are unfavorable. Newspapers can be archived in the form of one or two issues, or even clippings, within an individual's archive, institutional archive, or entire periodicals. A restoration method should be chosen based on how the archive needs to be preserved and protected. The purpose of this study is to emphasize the importance of newspapers and periodicals, which have a history of nearly 200 years in our archives, particularly among library and archive management, library users, students, and all restorers and conservators, to approach the materials with greater awareness and ensure they are preserved and used in better conditions for centuries to come.

Keywords: *Periodicals, restoration, paper.*

Nergis Ulu

1976 İstanbul doğumludur. 1993 Geleneksel Türk El Sanatları Kız Meslek Lisesi Klasik Cilt mezunudur. İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümüne devam etmektedir. 1993-1995 yılları arasında çeşitli tarihi eserlerde mimari restorasyonlarda çalışmıştır. 1995 yılından beri Atatürk Kitaplığı Kağıt ve Cilt Restorasyonu Atölyesinde Koordinatör olarak görev yapmaktadır. Çeşitli dergi ve kitaplarda kağıt restorasyonu ve Atatürk Kitaplığında yürütülen faaliyetlerle ilgili çeşitli makale ve yazıları bulunmaktadır. Kitap okumak ve çeşitli materyallerin koleksiyonunu yapmak keyif aldığı şeylerin başında gelmektedir.

2.B.2. Arşiv Belgelerinin Restorasyonu: Geleneksel Yöntemler / Restoration of Archival Documents: Traditional Methods

Yüstra MUTLU

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı İstanbul / Türkiye

0009-0004-6679-0241 / **E-mail:** yusrasen1@gmail.com

Özet

Arşiv belgeleri, bir toplumun kültürel mirasının ve tarihsel hafızasının en somut tanıklarıdır. Ancak zamanla çevresel koşullar, biyolojik etkenler ve yanlış muhafaza yöntemleri nedeniyle belgelerde ciddi fiziksel ve kimyasal bozulmalar meydana gelmektedir. Bu durum, belgelerin gelecek kuşaklara sağlıklı biçimde aktarılmasını tehlikeye sokmaktadır. Arşiv Belgelerinin korunması, geçmişten bugüne uzanan bilgi zincirinin en kırılgan halkasını oluşturur. Arşivlerde görev yapan restoratörler, yalnızca yıpranmış kâğıtları onaran teknik uzmanlar değil, aynı zamanda kültürel hafızayı yaşatan zanaatkârlardır. Bu çalışma, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi'ndeki arşiv belgelerinin restorasyon sürecini anlatmaktadır. Osmanlı arşivcilik geleneğinde belgelerin onarımı için kullanılan doğal yapıştırıcılar, el yapımı kâğıt tamirleri ve ciltleme teknikleri gibi klasik uygulamalara değinilmektedir. Çalışma, ayrıca restoratörün arşiv belgesiyle kurduğu etik ilişkiyi, belgenin özgünlüğünü koruma sorumluluğunu ve müdahale sınırlarına da değinmektedir. Amaç, restorasyonun yalnızca fiziksel bir onarım değil, aynı zamanda tarihî bir sorumluluk ve bilgi aktarımı süreci olduğunu vurgulamaktır.

Anahtar Kelimeler: *Arşiv belgesi, Belge restorasyonu, Koruma ve onarım*

Abstract

Archival documents are the most tangible witnesses to a society's cultural heritage and historical memory. However, over time, environmental conditions, biological factors, and improper storage methods cause serious physical and chemical deterioration of the documents. This situation jeopardizes the healthy transfer of documents to future generations. The preservation of archival documents constitutes the most fragile link in the chain of knowledge stretching from the past to the present. restoration specialist working in archives are not only technical experts who repair worn paper, but also artisans who keep cultural memory alive. This study describes the restoration process of archival documents in Ottoman Archives of the Directorate of State Archives of the Presidency of the Republic of Türkiye. It touches upon classical practices used in the Ottoman archival tradition for document repair, such as natural adhesives, handmade paper repairs, and binding techniques. The study also addresses the ethical relationship established by the restoration specialist with the archival document, the responsibility to preserve the document's authenticity, and the limits of intervention. The aim is to emphasize that restoration is not only a physical repair but also a process of historical responsibility and knowledge transfer.

Keywords: *Archival document, Document restoration, Conservation and repair*

Yüsra MUTLU

1992 İstanbul doğumlu olan Yüsra MUTLU, önlisans öğrenimi İstanbul Topkapı Üniversitesi Plato Meslek Tüksek Okulu'nda Mimari Restorasyon Bölümünde tamamladı. Ardından Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesinde Bilgi Yönetimi bölümünü tamalayarak lisans eğitimi için İstanbul Medeniyet Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümüne geçiş yaptı. Halen lisans eğitimine devam eden Mutlu, TC Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde üç senedir Restoratör olarak çalışmaktadır.

2.B.3. Duvarın Ardındaki Hafıza: Keşfedilen Matbu ve Yazma Eserlerin Restorasyon Süreci ve Türkiye'nin İlk Yerli Restorasyon Kâğıdıyla Tümleme Deneyimi / Memory Behind the Wall: Restoration Process of Newly Discovered Printed and Manuscript Works and Türkiye's First Experience of Folio Completion Using Local Conservation Paper

Şûle ALABACAK ÇAKIROĞLU

Asitane Konservasyon Restorasyon Merkezi, Birim Sorumlusu, Ressam Konservatör Restoratör, İstanbul / Türkiye

0000-0002-5190-4590 / E-mail: sulealabacak@hotmail.com

Özet

Taşıyıcı yüzeyi kâğıt olan sanat eserleri, tarihî, kültürel ve sanatsal değerleri nedeniyle korunması gereken önemli materyallerdir. Konservasyon ve restorasyon süreçleri, yalnızca fiziksel bozulmaları gidermeyi değil, aynı zamanda özgün malzeme ve üretim tekniklerine saygı göstermeyi de zorunlu kılar. Bu yaklaşım, özellikle geleneksel yöntemlerle üretilmiş matbu ve yazma eserlerde, müdahalelerin eserin özgünlüğünü ve bütünlüğünü koruyacak şekilde planlanmasını ve etik kurallara uygun olarak uygulanmasını gerektirir. Kahramanmaraş Afşin'de bir yapının duvarları arasında gizli kalmış ve yakın zamanda gün yüzüne çıkarılmış 40 matbu ve yazma eser, bu yaklaşımın dikkat çekici bir örneğini sunmaktadır. Eserler, uzun yıllar müdahale edilmeden korunmuş ve çevresel etkilerden büyük ölçüde izole edilmişlerdir. Gün yüzüne çıkarılan eserler, dönemin korunma pratiklerine dair önemli bilgiler sunmakta ve konservasyon alanında sıra dışı bir çalışma olanağı sağlamaktadır. Projede yer alan 40. el yazması eser, Türkiye'de bir ilk olarak İstanbul Kâğıt tarafından üretilen yerli ve el yapımı konservasyon kâğıdı ile tümlenmiştir. Bu özel uygulama, geleneksel üretim teknikleri ile modern konservasyon yöntemlerini birleştirerek hem estetik hem de dayanıklılık açısından yeni bir standart oluşturmuştur. Kullanılan kâğıtlar, özgün malzeme özellikleri ve lif yapılarıyla eserlere uyum sağlamakta ve uzun vadeli korumayı desteklemektedir. Her eserin özgün malzeme ve bozulma durumu dikkate alınarak, geri dönüştürülebilir ve etik restorasyon ilkelerine uygun müdahaleler gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de ilk kez uygulanan bu yöntem, yerli hammaddelerle üretilmiş kâğıtlarla yapılan çalışmalar sayesinde, konservatörler ve restoratörler için yeni bir dönemin kapılarını aralamaktadır. Bu özel el yazması eserin konservasyon süreci, İstanbul Kâğıt'ın kalite anlayışını, geleneksel tekniklere verdiği değeri ve yenilikçi yaklaşımını yansıtan bir örnek olarak öne çıkmıştır. Yapılan çalışmalar, yalnızca eserlerin fiziksel bütünlüğünü korumakla kalmayıp, tarihî, kültürel ve sanatsal değerlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasına da katkı sağlamaktadır. Proje, etik restorasyon ve önleyici koruma disiplinlerinin bir arada uygulanmasının, kültürel mirasın sürdürülebilirliği açısından kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kâğıt eserler, Konservasyon, Restorasyon, Yerli konservasyon kâğıdı, El yazması eser, Kültürel miras, Önleyici koruma

Abstract

Paper-based artworks are invaluable cultural assets that require careful preservation due to their historical, cultural, and artistic significance. Conservation and restoration processes aim not only to address physical deterioration but also to respect the original materials and production techniques of the works. This approach is particularly crucial for works produced using traditional methods, where interventions must preserve the authenticity and integrity of the object in accordance with ethical guidelines. A notable example is provided by 40 printed and manuscript works, recently uncovered from the walls of a building in Afşin, Kahramanmaraş. These works had remained largely untouched for decades, benefiting from natural isolation that provided long-term preservation. Their rediscovery offers unique insights into historical preservation practices and presents an extraordinary opportunity in the field of conservation. Among them, a 40th manuscript was treated using Türkiye's first application of folio completion with local, handmade conservation paper produced by İstanbul Kâğıt. This innovative approach, combining traditional production techniques with modern conservation methods, ensured both aesthetic compatibility and long-term durability. The chosen paper, with its unique material properties and strong fiber structure, allowed the manuscript to be carefully reinforced, maintaining its stability while respecting its authenticity. All interventions were planned based on the specific material characteristics and deterioration patterns of each work, adhering to recyclable and ethical conservation principles. This pioneering method opens new avenues for conservators and restorers, demonstrating how local materials can support innovative and sustainable conservation practices. The project highlights the critical role of preventive conservation and ethical intervention in safeguarding cultural heritage for future generations.

Keywords: *Paper-based artworks, Conservation, Restoration, Local conservation paper, Manuscript, Cultural heritage, Preventive conservation*

Şûle Alabacak Çakıroğlu

1995 yılında Sakarya'da doğan Şûle Alabacak Çakıroğlu, 2013 yılında Bolu Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi Resim Bölümünü birincilikle tamamlamıştır. 2018'de Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sanat Eserleri Konservasyonu ve Restorasyonu Bölümü'nden mezun olmuş; organik eserlerin konservasyonu ve restorasyonu üzerine uzmanlaşmıştır. Yüksek lisans eğitimini 2024 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Cilt Anasanat Dalı'nda "Topkapı Sarayı Revan Koleksiyonunda Ciltlerde Bir Arada Kullanılan Kalıp ve Lâke Teknikleri" başlıklı teziyle tamamlamıştır. 2019 yılı Ekim ayından bu yana Asitane Konservasyon ve Restorasyon Merkezi'nde taşınabilir kültür varlıklarının konservasyonu ve restorasyonu üzerine çalışmakta; burada Ressam Konservatör-Restoratör ve Konservasyon Atölyesi Birim Sorumlusu olarak görevini sürdürmektedir.

2.B.4. Hacı Selim Ağa Kütüphanesindeki Bulut Motifli Kitap Ciltleri / Book Bindings With Cloud Patterns in The Hacı Selim Ağa Library

H. Şeyma YENİÇERİ ÇELİK

Medipol Üniversitesi Öğretim Görevlisi, İstanbul \ Türkiye

0000-0002-6139-5865 / E-mail: h.seya@hotmail.com

Özet

Yazma eserler, Türk-İslam kültür mirasının en önemli unsurlarından biri olarak dikkat çekmektedir. Bu eserlerin büyük bir kısmı İstanbul'daki kütüphanelerde korunmuş ve günümüze ulaşmıştır. Üsküdar'da 1196 (Hicri 1200) yılında kurulan Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, sahip olduğu koleksiyonlarıyla nadir eser kütüphaneleri arasında özel bir yere sahiptir. Kütüphanede Hacı Selim Ağa, Hüdaî Efendi, Kemankuş, Nurbanu Sultan ve Yakup Ağa koleksiyonları yer almakta olup toplamda 4335 yazma eser bulunmaktadır. Din, tarih, edebiyat, ahlak, coğrafya, hendese ve mantık gibi farklı alanlara ait çok sayıda kıymetli eser koleksiyonlarda yer almaktadır. Bu çalışmada, kütüphanedeki bulut motifli ciltler ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Tespitlere göre Hacı Selim Ağa koleksiyonunda 27, Hüdaî Efendi koleksiyonunda 37, Kemankuş koleksiyonunda 30, Nurbanu Sultan koleksiyonunda 7 ve Yakup Ağa koleksiyonunda 38 adet bulut motifli cilt bulunmaktadır. Ciltlerin kalıpları, deri renkleri, paftaları, kompozisyon düzenleri ve motif özellikleri belirlenmiş, seçilen bir örnek eser üzerinden bilgisayar çizimleri ve kalıp çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca katalog bilgileri kapsamında eserlerin tarihi, yazarları, konuları ve yazı özellikleri kütüphane kayıtlarından değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, Osmanlı cilt sanatında bulut motifinin kullanım çeşitliliğini ve estetik değerini ortaya koymakta, aynı zamanda bu mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından önemli veriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cilt Sanatı, Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, Yazma Eser Kütüphanesi, Hüdaî Efendi Koleksiyonu, Bulut Motifli Ciltler

Abstract

Manuscripts stand out as one of the most important elements of Turkish-Islamic cultural heritage. A large portion of these works have been preserved in libraries in Istanbul and have survived to the present day. The Hacı Selim Ağa Library, established in Üsküdar in 1196 (1200 Hijri), holds a special place among rare book libraries with its collections. The library houses the collections of Hacı Selim Ağa, Hüdaî Efendi, Kemankuş, Nurbanu Sultan, and Yakup Ağa, totaling 4,335 manuscripts. Numerous valuable works from diverse fields, including religion, history, literature, ethics, geography, geometry, and logic, are housed in the collections. This study examined the cloud-motif volumes in the library in detail. According to the findings, there are 27 cloud-motif volumes in the Hacı Selim Ağa collection, 37 in the Hüdaî Efendi collection, 30 in the Kemankuş collection, 7 in the Nurbanu Sultan collection, and 38 in the Yakup Ağa collection. The bindings' patterns, leather colors, layouts, compositional arrangements, and motif characteristics were determined, and computer drawings and pattern studies were conducted based on a selected sample work. Furthermore, the works' dates, authors, subjects, and script features were

evaluated from library records within the catalog information. The findings reveal the diversity and aesthetic value of the cloud motif in Ottoman binding art, while also providing important data for preserving this heritage and passing it on to future generations.

Keywords: *Binding Art, Hacı Selim Ağa Library, Manuscript Library, Hüdaî Efendi Collection, Cloud Motif Bindings*

Hatice Şeyma Yeniçeri Çelik

Mimar Sinan Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, Tezhip-Minyatür Anasanat Dalı'nda ve Halı-Kilim-Eski Kumaş Yardımcı Sanat Dalı'nda lisans bölüm birincisi olarak mezun oldu. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Geleneksel Türk Sanatları Fakültesi, Cilt bölümünde “Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nde (Aziz Mahmud) Hüdayi Efendi ve Hacı Selim Ağa Koleksiyonlarındaki Bulutlu Ciltler” yüksek lisans teziyle mezun oldu. Özel restorasyon eğitimini Russian Museum of Ethnography (St. Petersburg Etnografya Müzesi)'nde aldı. 2018 yılından beri İstanbul Medipol Üniversitesi'nde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır. 2025 yılında Medeniyet Üniversitesi'nde, Bostancı HEM işbirliği ile Tezhip Sınıfı Öğretim Görevlisi olarak derslere başlamıştır. En son 2025 de Bosna-Hersek'de Saraybosna ve Visoko şehirlerinde iki adet sergi olmak üzere çeşitli tarihlerde ve çeşitli mekanlarda toplam 20 sergi açmıştır. Özel olarak ve öğrencileriyle birlikte yeni eserler üretip sergiler açarak, öğrenciler yetiştirerek sanat hayatına devam etmektedir.

2.B.5. Üniversite–Halk Eğitim İş Birliği Modeli Olarak Geleneksel Cilt Sanatı Eğitimleri: Medeniyet Ve Marmara Üniversiteleri Örneği / Traditional Bookbinding Art Training as a Model for University-Public Education Collaboration: The Example of Medeniyet and Marmara Universities

Mustafa SULU

Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Nadir Eser Uzmanı, İstanbul/Türkiye

0009-0007-7183-807X / **E-mail:** mustafasulu1987@gmail.com

Özet

Klasik cilt sanatı restorasyonu kursları ve uygulamalarıyla yok olmaya yüz tutan nadir eserler yeniden hayat bulmaktadır. Eğitim çalışmaları sSon yıllarda üniversite–halk eğitim iş birliği modeliyle yeni bir boyut kazanmıştır. Bu çalışma, Bostancı Halk Eğitim Merkezi iş birliğiyle İstanbul Medeniyet Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi bünyesinde yürütülen geleneksel cilt sanatları kurslarının kurumsal yapıya entegrasyon sürecini incelemektedir. Medeniyet ve Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı bünyesinde başlatılan eğitim uygulamaları çok fazla sayıda faydaya katkı sağlayabilecektir. , Geleneksel cilt sanatının hem çağdaş koruma-restorasyon prensipleri hem de sürdürülebilir zanaatkârlık geleneğiyle bütünleştirilmesi, kültürel mirasın korunmasında yeni bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Bu bildiride söz konusu iş birliği modelinin oluşumu, eğitim müfredatının hazırlanması, uygulamalı atölye deneyimleri, öğrenci çıktıları ve üniversite kütüphaneleri için sağlanan akademik ve kurumsal katkılar ele alınacaktır. Ayrıca halk eğitim merkezleri aracılığıyla geleneksel el sanatlarının yükseköğretim kurumlarına entegrasyonunun nadir eserlerin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından önemi değerlendirilecektir. Çalışma, Türkiye'de üniversite kütüphaneleri bünyesinde geleneksel cilt sanatını destekleyen sürdürülebilir bir eğitim-restorasyon modeli önerisi sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Geleneksel cilt, restorasyon, klasik cilt, halk eğitim modeli, üniversite kütüphaneleri, nadir eserler.*

Abstract

Rare works facing extinction are being revived through classical bookbinding art restoration courses and practices. Educational efforts have gained a new dimension in recent years with the university-public education collaboration model. This study examines the process of integrating traditional bookbinding arts courses, conducted at İstanbul Medeniyet University and Marmara University in collaboration with the Bostancı Public Education Center, into the institutional structure. The educational practices initiated by the Library and Documentation Departments of Medeniyet and Marmara University could contribute to numerous benefits. Integrating traditional bookbinding arts with both contemporary conservation and restoration principles and sustainable craftsmanship traditions presents a new approach to preserving cultural heritage. This paper will examine the formation of this collaborative model, the

development of the training curriculum, hands-on workshop experiences, student outcomes, and the academic and institutional contributions provided to university libraries. Furthermore, the importance of integrating traditional handicrafts into higher education institutions through public education centers for the preservation of rare works and their transmission to future generations will be evaluated. This study aims to propose a sustainable education-restoration model that supports traditional bookbinding within university libraries in Türkiye.

Keywords: *Traditional bookbinding, restoration, classical bookbinding, public education model, university libraries, rare books.*

Mustafa SULU

Marmara Üniv.Nadir Eser Restorasyon Şb.Müd.Erzurum İlahiyat ve Tarih mezunu 35 yıl Osmanlı Arşivlerinde Araştırmacı Restorasyon ve konservasyon Şb.Müd.olarak hizmet etti. Şu anda İlahiyat Fakültesi nadir eser uzmanı olarak çalışmaktadır

3.A. YÖNETİM KATALOGLAMA VE EĞİTİM

3.A.1. Nadir Eser Kataloqlamasında Yeni Model: BIBFRAME / New Model in Rare Work Cataloging: BIBFRAME

Dr. Öğr. Üyesi Canan ERGÜN

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul / Türkiye

0000-0002-6687-3870 / **E-mail:** canan.ergun@medeniyet.edu.tr

Özet

Bulunması yeterince zor olan, "incunables", 1800 öncesi Amerikan baskıları, önemli edebi ve diğer metinlerin ilk baskıları, güzel ciltli kitaplar, benzersiz kopyalar ve çağrışımları nedeniyle ilgi çekici kitaplar gibi kategoriler nadir eserler kapsamında ele alınır. Nadirlik dereceleri, değişkenlik gösterir (ALA Glossary). İslam telif geleneği içerisinde el ile üretilmiş olan yazma eserler ile nadir eser olarak tanımlanabilmektedir (Cünüş, 2018, s. 56). Nadir eserler, basım yöntemleri, illüstrasyon süreçleri, ciltleme stilleri ve yapıları, kökeni, türü/biçimi gibi özelliklere göre nadir eser olabilmektedir. Bir eser, sanatsal veya bibliyografik önem taşıyorsa ya da baskılar, sürümler veya bireysel kopyalar arasında ayırım yapmanın önemli olduğu durumlarda, nadir eser (veya özel koleksiyon) kataloqlaması için uygun kabul edilir (Burns, 2019, s. 11). Nadir kitaplar genellikle kütüphanelerin özel koleksiyonlarında veya araştırma koleksiyonlarında tutulur ve özel kataloqlamaları gerekir. Çünkü, nadir eserler ve özel koleksiyonlar, kendilerine özgü bir dizi beceri gerektiren bir kataloqlama türünün konusudur. Bugüne kadar nadir eserlerin kataloqlanmasında AAKK2, MARC21 ve metadata standartları yoğun olarak kullanılmıştır. Makine ile kataloqlama standardı olan MARC21'in dışı kapalı yapısı nedeniyle kütüphane kaynaklarının, verilerinin hem web'de hem de daha geniş ağ dünyasında görünmesi önünde bir engel olarak algılanmasına neden olmuştur. Bu nedenle, 2011'den beri Kongre Kütüphanesi (Library of Congress [LC]) tarafından BIBFRAME (Bibliyografik Çerçeve) adlı bibliyografik tanımlama için bir veri modeli üzerinde çalışmaktadır. BIBFRAME, MARC21 standartlarının yerini almak üzere ve bağlı veri ilkelerini kullanacak şekilde geliştirilmiştir. Böylece, bibliyografik verilerin hem kütüphane topluluğu içinde hem de dışında daha kullanışlı hale getirmek amaçlanmıştır. BIBFRAME modelinin, tüm kütüphane materyalleri zaman içinde yaygın olarak kullanılacağı tahmin edilmektedir. Bu nedenle bu inceleme çalışmasında nadir eserlerin kataloqlanmasında BIBFRAME'in avantajları ele alınarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Nadir eser kataloqlanması, MARC21, BIBFRAME*

Abstract

Rare books are considered categories that are difficult to find, such as "incunables," pre-1800 American editions, first editions of important literary and other texts, beautiful bound books, unique copies, and books of interest due to their evocative qualities. Rarity levels vary (ALA Glossary). Within the Islamic copyright tradition, manuscripts produced by hand can be defined as rare books (Cünüş, 2018, p. 56). Rare books can be classified based on characteristics such as printing methods,

illustration processes, binding styles and structures, origin, and type/format. A work is considered suitable for rare book (or special collection) cataloging if it has artistic or bibliographic significance, or if it is important to distinguish between editions, versions, or individual copies (Burns, 2019, p. 11). Rare books are typically held in special or research collections within libraries and require specialized cataloging. Because rare books and special collections are subject to a type of cataloging that requires a unique set of skills, the AAKK2, MARC21, and metadata standards have been extensively used in rare book cataloging to date. The closed nature of MARC21, the machine-based cataloging standard, has led to the perception of library resources as an obstacle to their data being visible both on the web and in the wider network. Therefore, since 2011, the Library of Congress (Library of Congress [LC]) has been working on a data model for bibliographic description called BIBFRAME (Bibographic Framework). BIBFRAME was developed to replace the MARC21 standards and utilize linked data principles. This aim is to make bibliographic data more usable both within and beyond the library community. It is anticipated that the BIBFRAME model will become widely used in all library materials over time. Therefore, this review examines the advantages of BIBFRAME in rare book cataloging.

Keywords: *Cataloging rare materials, MARC21, BIBFRAME*

Dr.Öğr.Üyesi Canan Ergün

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nden 1991 yılında mezun oldu. Ardından İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dokümantasyon ve Enformasyon Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisansını 2000 yılında tamamladı. Uzun yıllar farklı kütüphanelerde profesyonel kütüphaneci olarak çalıştı. 2018 yılında İstanbul Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Tarih Ana Bilim dalında ikinci lisansını tamamladı. Mart 2021'de Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalında doktora programını bitirdi. 2022 yılında, önce sözleşmeli öğretim üyesi olarak iki farklı üniversitenin Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerinde farklı dersler verdi. 2024 Ocak ayından beri İstanbul Medeniyet Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nde tam zamanlı doktor öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. 2007 yılından itibaren "dijitalleşme ve dijital kütüphaneler" üzerinde akademik araştırmalar yapmaktadır. Yayınları arasında: "Kütüphanelerde İtibar Yönetimi", "MARC Format Bibliyografik Tanımlamanın Geleceği" adlı yayınlanmış iki kitabı bulunmaktadır. Farklı konularda makale ve kitap bölümü çalışmaları yayınlanmış durumdadır. Kütüphanecilik alanında akademik çalışmaları ve araştırmalarına halen devam etmektedir.

3.A.2. Tarihi Eserlerin Dijital Sürdürülebilirliği: Bezmialem Vakıf Üniversitesi Koleksiyonu Örneği / Digital Sustainability of Historical Artifacts: The Case of the Bezmialem Vakıf University Collection

Öğr. Gör. Özlem YALÇINKAYA

Bezmialem Vakıf Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, İstanbul /
Türkiye

0000-0002-7963-609X / **E-mail:** oyalcinkaya@bezmialem.edu.tr

Özet

Kültürel miras, toplumların kimliğini, tarihini ve kolektif hafızasını oluşturan, geçmişten günümüze aktarılan değerlerin bütünüdür. Bu miras, yalnızca fiziksel varlıklar ve tarihi eserlerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda toplumsal hafızanın, geleneklerin, ritüellerin ve bilgi birikiminin de taşıyıcısıdır. Kitap dışı materyal türü olarak tarihi eserler, bu mirasın en somut göstergeleri olarak hem ulusal hem de evrensel düzeyde korunması ve gelecek nesillere aktarılması gereken önemli varlıklardır. Bu bağlamda günümüzde, teknolojik gelişmelerin hız kazanması ve dijitalleşmenin toplumsal yaşamın her alanına nüfuz etmesiyle birlikte, tarihi eserlerin korunması ve sürdürülebilirliği konusunda yeni yaklaşımlar ve yöntemler ortaya çıkmıştır. Özellikle arşivler, müzeler, özel koleksiyonlar gibi bilimsel ve kültürel mirasın taşıyıcıları, bu dönüşümün merkezinde yer almakta ve dijital sürdürülebilirlik kavramı çerçevesinde tarihi eserlerin korunmasına yönelik yenilikçi uygulamalar geliştirmektedir. Bu bağlamda, çalışmaya konu olan Bezmialem Vakıf Üniversitesi Koleksiyon Alanı örneği hem Türkiye’de hem de uluslararası alanda kültürel mirasın dijital sürdürülebilirliği konusunda yürütülen çalışmalara ışık tutacak niteliktedir. Bu çalışmada, Bezmialem Vakıf Üniversitesi’nde bu konuda yapılan süreçler anlatılacak ve katkıları tartışılacaktır. Dijital sürdürülebilirlik, dijital teknolojilerin geliştirilmesi, kullanılması ve yönetilmesi süreçlerinde çevresel, ekonomik ve toplumsal etkilerin bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasını ifade eder. Kurumların dijital dönüşüm stratejilerinin yalnızca teknolojik ilerleme ile sınırlı kalmamasını; aynı zamanda karbon ayak izinin azaltılması, dijital eşitsizliklerin giderilmesi ve uzun vadeli kurumsal dayanıklılığın sağlanması gibi sürdürülebilirlik hedefleriyle uyumlu hâle getirilmesini amaçlar. Kültürel miras yönünden ise, mirasın dijital ortama aktarılması, korunması, erişilebilirliğinin sağlanması ve uzun vadede yaşatılması anlamına gelmektedir. Kültürel mirasın dijital sürdürülebilirliği, teknik bir süreç olmanın ötesinde, çok disiplinli bir yaklaşım gerektiren, yönetim, koruma, erişim, etik ve toplumsal katılım gibi birçok boyutu içeren bir alandır. Bu bağlamda tarihi eserlerin dijital sürdürülebilirliği, yalnızca koruma ve erişim süreçlerini değil, aynı zamanda bilgi sürekliliğini, teknolojik uyumluluğu ve kültürel miras üzerindeki toplumsal sorumluluğu kapsayan çok boyutlu bir konudur. Sonuç olarak, tarihi eserlerin dijital sürdürülebilirliği, kültürel mirasın korunması, erişilebilirliğinin artırılması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında stratejik bir araç olarak öne çıkmaktadır. Dijital teknolojilerin sunduğu olanaklar sayesinde, tarihi eserlerin kaybolma, zarar görme veya unutulma riski önemli ölçüde azaltılmakta, gelecek nesillerin tarihimiz hakkında bilgilendirilmesi konusunda bir farkındalık yaratmakta ve aynı zamanda bu eserlerin bilimsel araştırmalara, eğitime ve toplumsal farkındalığa katkısı artırılmaktadır. Dijitalleştirme teknolojileri, veri yönetimi politikaları ve uzun vadeli arşivleme

standartlarının bütüncül bir yaklaşımla uygulanması, fiziksel mirasın dijital düzlemde güvence altına alınmasını sağlar. Bununla birlikte, dijital kültürel mirasın sürdürülebilirliği yalnızca teknik süreçlerle sınırlı olmayıp, dijital sürdürülebilirlik uygulamalarının başarılı olabilmesi için, koleksiyon yönetimi, dijital arşivleme, bellek kurumları politikaları, teknolojik altyapı, yasal düzenlemeler ve toplumsal bilinç gibi unsurların bütüncül bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Bu çerçevede, kurumlar arası iş birliği, açık erişim politikaları ve sorumlu dijital koruma stratejileri, kültürel varlıkların dijital çağda sürekliliğini sağlayan temel bileşenler olarak önem kazanmaktadır. Bu çok katmanlı yaklaşım, dijital sürdürülebilirliği kültürel miras yönetiminin ayrılmaz bir unsuru hâline getirerek, tarihî eserlerin hem günümüz toplumuna hem de geleceğe etkin bir biçimde aktarılmasını mümkün kılar.

Anahtar Kelimeler: *Kültürel Miras, Dijitalleşme, Sürdürülebilirlik, Bezmialem, Tarihi Eser*

Abstract

Cultural heritage is the sum of values transmitted from the past to the present that shape a society's identity, history, and collective memory. This heritage is not limited to physical objects and historical artifacts; it also carries social memory, traditions, rituals, and accumulated knowledge. As a type of non-book material, historical artifacts are the most tangible manifestations of this heritage and are important assets that must be preserved and passed on to future generations at both the national and universal levels. In this context, with the acceleration of technological developments and the penetration of digitalization into every area of social life, new approaches and methods have emerged regarding the preservation and sustainability of historical artifacts. In particular, carriers of scientific and cultural heritage such as archives, museums, and private collections are at the center of this transformation and are developing innovative applications for the preservation of historical artifacts within the framework of the concept of digital sustainability. In this context, the Bezmialem Vakıf University Collection Area, which is the subject of this study, is an example that will shed light on the work being carried out on the digital sustainability of cultural heritage both in Turkey and internationally. This study will describe the processes undertaken at Bezmialem Vakıf University in this regard and discuss their contributions. Digital sustainability refers to the holistic approach to addressing environmental, economic, and social impacts in the development, use, and management of digital technologies. It aims to ensure that organizations' digital transformation strategies are not limited to technological advancement alone, but are also aligned with sustainability goals such as reducing carbon footprint, addressing digital inequalities, and ensuring long-term organizational resilience. In terms of cultural heritage, it means transferring heritage to the digital environment, preserving it, ensuring its accessibility, and sustaining it in the long term. The digital sustainability of cultural heritage is an area that goes beyond being a technical process; it requires a multidisciplinary approach encompassing many dimensions such as management, preservation, access, ethics, and social participation. In this context, the digital sustainability of historical artifacts is a multidimensional issue that encompasses not only preservation and access processes, but also information continuity, technological compatibility, and social responsibility for cultural heritage. As a result, the digital sustainability of historical artifacts stands out as a strategic tool for preserving cultural heritage, increasing its accessibility, and passing it on to future generations. Thanks to the opportunities offered by digital technologies, the risk of historical artifacts being lost, damaged, or forgotten is

significantly reduced, awareness is raised about informing future generations about our history, and at the same time, the contribution of these artifacts to scientific research, education, and social awareness is increased. The comprehensive application of digitization technologies, data management policies, and long-term archiving standards ensures that physical heritage is secured in the digital realm. However, the sustainability of digital cultural heritage is not limited to technical processes. For digital sustainability practices to be successful, elements such as collection management, digital archiving, memory institution policies, technological infrastructure, legal regulations, and social awareness must be addressed holistically. In this context, inter-institutional cooperation, open access policies, and responsible digital preservation strategies have gained importance as fundamental components ensuring the continuity of cultural assets in the digital age. This multi-layered approach makes digital sustainability an integral part of cultural heritage management, enabling historical artifacts to be effectively transmitted to both contemporary society and future generations.

Keywords: *Cultural Heritage, Digitalization, Sustainability, Bezmialem, Historical Artifact*

Özlem Yalçınkaya

Lisans eğitimini, bir yılı İngilizce hazırlık olarak 2002-2007 yılları arasında Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde tamamlamıştır. Yüksek Lisans eğitimini, aynı üniversitenin Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi bölümünde gerçekleştirmiştir. Bezmialem Vakıf Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu (SHMYO) Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik Programında (TDS) Öğretim Görevlisidir. Asli görevinin yanında, aynı üniversitenin Kütüphane ve Dokümantasyon Direktörlüğü'nde Kütüphane ve Bilgi Hizmetleri Direktörü olarak çalışmaktadır. SHMYO'da aynı zamanda TDS Program Koordinatörlüğü ve SHMYO Başkoordinatörlüğü görevlerini de yürütmektedir. Görev aldığı üniversitenin, SHMYO Kalite Komisyon Başkanlığı, SHMYO Eğitim Komisyon üyeliği, SHMYO Staj Komisyonu üyeliği, Sürekli Eğitim Merkezi yönetim kurulu üyeliği, Strateji Geliştirme ve Planlama Komisyonu ekip üyeliği, İş Sağlığı ve Güvenliği Komisyonu kurul üyeliği, Engelsiz Öğrenci Birimi yönetim kurulu üyeliği, Açık Erişim Kurumsal Arşivi komisyon üyeliği, Ayıklama İmha Komisyonu komisyon üyeliği, Kalite İç Tetkikçisi, İletişim Eğitimliği, Proje Uzmanlığı, Elektronik Belge Yönetimi Sistemi (EBYS) Sorumlusu gibi birçok farklı görevlerde aktif olarak rol almaktadır. Ön lisans derslerinin yanında, üniversitenin Tıp Fakültesi ve Sağlık Bilimleri Fakültelerinde de lisans derecesinde dersler vermektedir. Tıbbi Dokümantasyona Giriş, Araştırma Yöntem ve Teknikleri, Tıbbi Arşivcilik ve Tıp Kütüphaneciliği, Tıbbi Dokümantasyon Süreçleri ve Bilgi Yönetimi, Sağlık Yönetimi ve Organizasyonu, Tıbbi Dokümantasyon ve Tıbbi Arşivcilik, Sağlıkta Kalite Yönetimi ve Standartları, Tıp Eğitiminde Bilgi Merkezleri ve Kütüphanecilik, Sürdürülebilirlik verdiği dersler arasındadır. Ulusal ve uluslararası birçok akademik yayını, bildirileri, kitap editörlüğü ve tamamlanmış projeleri bulunmaktadır. Ulusal hakemli dergi olan Bilgi Yönetimi Dergisi'nde editör kurul üyeliği görevini yürütmektedir. Tıp kütüphaneciliği, elektronik bilgi kaynakları yönetimi, akademik görünürlük ve akademik performans yönetimi, üniversite başarı sıralamaları, veri analizi ve yönetimi, açık bilim ve açık erişim, sürdürülebilirlik, proje yönetimi, organizasyon yönetimi, elektronik belge yönetimi, tıbbi dokümantasyon, sağlık yönetimi, etkili iletişim gibi konular görev ve asıl ilgi alanları arasındadır. Birçok

mesleki platformlarda üyelikleri mevcuttur. Üniversitenin TıbDoSt kulübünün kurucu akademik danışmanıdır

3.A.3. Geleneksel Cilt Sanatı Eğitimlerinin Nadir Eserlerin

Korunmasındaki Rolü: Bostancı Halk Eğitim Merkezi- Üniversite Modeli / The Role of Traditional Bookbinding Art Training in the Preservation of Rare Artifacts: The Bostancı Public Education Center-University Model

Hülya NARSAP

Bostancı Halk Eğitim Merkezi Müdürü

E- mail: hulyanarsap@gmail.com

Özet

Nadir eserlerin korunması, sadece teknik restorasyon süreçlerini değil, aynı zamanda geleneksel zanaat bilgisinin kuşaklar arasında aktarılmasını da gerektiren çok boyutlu bir alandır. Geleneksel cilt sanatı, elyazması eserlerin onarımı, kapak yapımı, sırt tamiri ve koruma malzemelerinin hazırlanması gibi uygulamalarla kültürel mirasın yaşatılmasında kritik bir yere sahiptir. Bu bildiride, Bostancı Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü tarafından yürütülen kapsamlı geleneksel cilt sanatı kurslarının, toplumda kültürel miras bilinci oluşturmadaki ve nadir eserlerin korunmasına yönelik nitelikli insan kaynağı yetiştirmedeki katkıları ele alınmaktadır. Çalışmada ayrıca **İstanbul Medeniyet Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi** bünyesinde gerçekleştirilen geleneksel cilt sanatı eğitimleri incelenerek halk eğitim merkezleri ve üniversiteler arasındaki tamamlayıcı ilişkinin restorasyon ekosistemine etkileri değerlendirilmektedir. Bu kurslar, usta-çırak geleneğini modern eğitim yöntemleriyle birleştirerek katılımcılara hem teknik beceri hem de kültürel farkındalık kazandırmaktadır. Geleneksel cilt sanatı kurslarının önemli faydaları arasında; **kütüphane daire başkanlıkları bünyesinde yeni kurulacak Restorasyon ve Klasik Cilt Birimlerinin kuruluş süreçlerine destek sağlanması, kursiyerlerin edindikleri bilgi birikimleriyle kamu kurumlarında istihdam edilmeleri, kendi atölyelerini açarak geleneksel sanatın yaşatılmasına katkı sunmaları, ve nadir eserlerin korunmasına yönelik toplumsal farkındalığın artırılması** yer almaktadır. Bu yönleriyle söz konusu eğitim faaliyetleri, hem insan kaynağı geliştirme hem de kültürel mirası koruma açısından sürdürülebilir ve örnek teşkil eden bir model oluşturmuştur. Sonuç olarak, Bostancı Halk Eğitim Merkezi ile Medeniyet ve Marmara Üniversitelerinde yürütülen geleneksel cilt sanatı eğitimleri, Türkiye’de nadir eserlerin korunmasına yönelik bilimsel, teknik ve toplumsal bir altyapının güçlenmesine katkı sağlamakta; kültürel mirasın geleceğe aktarılmasında stratejik bir rol üstlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Geleneksel cilt sanatı, nadir eserler, restorasyon, kültürel miras, halk eğitimi, üniversite iş birlikleri, insan kaynağı geliştirme*

Abstract

The preservation of rare artisan works is a multifaceted field that requires not only technical restoration processes but also the intergenerational transmission of traditional craft knowledge. Traditional bookbinding art plays a critical role in preserving cultural heritage through practices such as manuscript restoration, cover making, spine repair, and the preparation of conservation materials. This paper

examines the contributions of comprehensive traditional bookbinding art courses conducted by the Bostancı Public Education Center Directorate in raising public awareness of cultural heritage and training qualified human resources for the preservation of rare artisan works. The study also examines traditional bookbinding art training programs offered by Istanbul Civilization University and Marmara University to assess the impact of the complementary relationship between public education centers and universities on the restoration ecosystem. These courses combine the master-apprentice tradition with modern educational methods, providing participants with both technical skills and cultural awareness. Among the significant benefits of traditional bookbinding art courses are: These include supporting the establishment of newly established Restoration and Classical Binding Units within library departments, employing trainees in public institutions with the knowledge they acquire, contributing to the survival of traditional art by opening their own workshops, and raising public awareness of the preservation of rare works. In these respects, these training activities have established a sustainable and exemplary model for both human resources development and cultural heritage preservation. Consequently, traditional binding art training conducted at the Bostancı Public Education Center and Medeniyet and Marmara Universities contributes to the strengthening of the scientific, technical, and social infrastructure for the preservation of rare works in Turkey and plays a strategic role in the preservation of cultural heritage for the future.

Keywords: *Traditional binding art, rare works, restoration, cultural heritage, public education, university collaborations, human resources development*

Hülya Narsap

1969 İstanbul doğumlu olan Hülya Narsap, Lisans öğrenimini Mimar Sinan Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik- Cam Bölümünde tamamladı. Yüksek Lisansını Marmara Üniversitesi, Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında tamamlayan Narsap, uzun yıllar Milli Eğitim Bakanlığı'n da Mesleki Teknik Eğitim alanında Meslek Liselerinde öğretmen ve yönetici olarak görev yaptı. Son dönemde Milli Eğitim Bakanlığında Yetişkin Eğitimi Alanında görev yapmakta olan Narsap, Halen Kadıköy Bostancı Halk Eğitimi Merkez Müdürü olarak görev yapmakta, Klasik Sanatlarda Citleme Alanında kurslar açılmasına öncülük etmekte, nadir eserlerin tanınması ve korunması üzerine çeşitli projelerde yer almaktadır.

3.A.4. Beşiktaş Deniz Müzesi Nadir Eserlerinden Bir Sancak Albümü “Geleneksel Tezyinin Batı Etkisinde Somutlaşma Örneği” / A Flag Album From The Rare Works Of The Beşiktaş Naval Museum “An Example Of The Materialization Of Traditional Ornamentation Under Western Influence”

Nalan YAKARÇELİK

Sanat Tarihçi- Müzeolog, Beşiktaş Deniz Müzesi Uzmanı

0009-0006-7159-6536 / **E-mail:** nundonmez@yahoo.com.tr

Özet

Eski Sancak Albümü, Osmanlı denizcilik ve diplomasi kültürünü, uluslararası bayrak ikonografisiyle buluşturan erken 19. yüzyıl tarihli özgün bir görsel kaynaktır. Beşiktaş Deniz Müzesi envanterinde Db. 986 numarayla kayıtlı olan albümün, 1982’den önce müze kütüphanesi demirbaşında yer aldığı, daha sonra 3199 numarasıyla koleksiyona alındığı anlaşılmaktadır. Kurtoğlu’nun verdiği bilgiler, albümün Halis Efendi metrukatından satın alındığını ve muhtemelen Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa’ya, oradan da III. Selim’e sunulmak üzere tertip edildiğini düşündürse de, albüm içinde bu yorumu destekleyecek doğrudan bir ithaf veya metin bulunmamaktadır. Fiziksel açıdan albüm, vişne rengi deri kapaklı, tek forma hâlinde ciltlenmiş, 12 yapraklı bir eserdir; 11 yaprağı resimlidir. Yapraklar, altın yaldızlı cetvellerle üç satır ve dört sütuna bölünmüş, her biri 12 karelik düzen içinde 236 adet sancak, bayrak, bandıra, gidon ve flama tasviri suluboya, mürekkep ve altın yaldızla özenle resmedilmiştir. Bayraklar, topuzlu gönderlerde dalgalanır biçimde, çoğu kez detaylı arma, figür ve sembollerle işlenmiş; kırmızı ve lacivert gibi zor pigmentlerin dahi homojen uygulanmış olması, nakkaşların teknik yetkinliğini ortaya koymuştur. 2a sayfasındaki Türk Rokokosu etkili şükufe kompozisyonu, Barok–Rokoko üslubuyla klasik Osmanlı tezyinini birleştiren melez bir saray estetiğine işaret eder. Albümdeki sembolik repertuar, Batı’da haç ve taç, Doğu ve Kuzey Afrika’da hilal, yıldız ve kılıç ağırlıklı bir dil sunar; kartal, aslan, ejderha gibi hayvan figürleri ve fleur-de-lis gibi hanedan sembolleri bu dili zenginleştirir. Sancakların dizilişinde tam bir sistematik olmamakla birlikte, Osmanlı Devleti’nden başlayıp Akdeniz, Kuzey Afrika ve Avrupa üzerinden Amerika’ya uzanan bir diplomatik–coğrafi çerçeve izlenmektedir. Karşılaştırmalı analizlerde Piri Reis’in Kitabı Bahriye nüshaları, Kâtip Çelebi’nin Cihannüma ve Tuhfetü’l-Kibâr’ı, Mürsiyeli Tabib İbrahim’in haritası, Sultan Abdülaziz ve II. Abdülhamid devirlerine ait Kadim Sancak Levhaları ile Nicolas Aubin’in 1737 tarihli La Connaissance Des Pavillons kitabı temel referanslar olarak kullanılmıştır. Tarihsel veriler, özellikle İngiliz, Fransız ve Yedi Ada Cumhuriyeti sancaklarına dair kayıtlar üzerinden değerlendirildiğinde, Eski Sancak Albümü’nün 1801–1804 yılları arasında hazırlandığı ve 1807’den önce tamamlanmış olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu yönüyle albüm, geç 18. – erken 19. yüzyıl Osmanlı görsel kültüründe modernleşme, Batı etkisi ve geleneksel tezyini mirasın kesiştiği kritik bir eşiği temsil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Deniz Müzesi, sancak, el yazması, sembolizm.*

Abstract

The Old Flag Album is an original visual source from the early 19th century that brings together Ottoman maritime and diplomatic culture with international flag iconography. Registered under inventory number Db. 986 in the Beşiktaş Naval Museum, the album appears to have been part of the museum library holdings before 1982 and was later incorporated into the collection under number 3199. Although the information provided by Kurtoğlu suggests that the album was purchased from the estate of Hâlis Efendi and was likely prepared to be presented first to Admiral in chief Küçük Hüseyin Pasha and subsequently to Sultan Selim III, no direct dedication or text within the album confirms this interpretation. Physically, the album is a single quire bound in claret-colored leather covers, consisting of 12 leaves, 11 of which are illustrated. The pages are divided by gold-gilded rulings into three rows and four columns; within this grid of twelve panels per page, a total of 236 flags, ensigns, banners, guidons, and pennants are meticulously rendered in watercolor, ink, and gold. The flags are depicted waving on finial-topped flagpoles, often with detailed coats of arms, figures, and symbols. The even application of challenging pigments such as red and navy demonstrates the technical proficiency of the artists. The şükufe floral composition on folio 2a, influenced by Turkish Rococo, points to a hybrid court aesthetic that merges Baroque–Rococo tendencies with classical Ottoman ornamentation. The symbolic repertoire of the album presents a visual language dominated by crosses and crowns in the West, and crescents, stars, and swords in the East and North Africa. Animal figures such as eagles, lions, and dragons, along with dynastic symbols like the fleur-de-lis, further enrich this language. Although the sequence of the flags does not follow a strict systematic order, the arrangement traces a diplomatic–geographical framework beginning with the Ottoman Empire and extending through the Mediterranean, North Africa, and Europe to the Americas. For comparative analysis, key references include manuscript copies of Piri Reis’s Book of Naval, Kâtip Çelebi’s Cihannüma and Tuhfetü’l-Kibâr, the map of Tabib İbrahim of Murcia, the Ancient Flag Plates from the reigns of Sultan Abdülaziz and Sultan Abdülhamid II, as well as Nicolas Aubin’s La Connoissance Des Pavillons (1737). Historical evidence—particularly records concerning British, French, and Septinsular Republic flags—indicates that the Old Flag Album was produced between 1801 and 1804 and completed before 1807. In this respect, the album represents a critical threshold where modernization, Western influence, and traditional ornamental heritage intersect within the late 18th–early 19th century Ottoman visual culture.

Keywords: *Naval Museum, flag, manuscript, symbolism.*

Nalan Dönmez Yakarçelik

Arkeoloji Sanat Tarihi Bölümü lisans, Müzecilik Bölümü yüksek lisans mezunu. 1991'den beri Deniz Kuvvetleri'nde arşivci, tarih araştırmacısı, sanat tarihçi ve müzeci olarak çalıştı. Deniz tarihi ve sanatı üzerine muhtelif yayınlar, Deniz Kuvvetleri'nin muhtelif müzelerinde sergi küratörlüğü yaptı.

3.B. ULUSLARARASI PERSPEKTİFLER

3.B.1. Metin Çıkarımının Ötesinde: Görsel El Yazması Analizi / Beyond Text Extraction: Visual Manuscript Analysis

Hussein MOHAMMED

The Visual Manuscript Analysis lab (VMA), The Centre for the Study of Manuscript Cultures (CSMC), Universität Hamburg

0000-0001-5020-3592 / E-mail: hussein.adnan.mohammed@uni-hamburg.de

Özet

Bu sunumda, Hamburg Üniversitesi Görsel El Yazması Analizi Laboratuvarı'nda (CSMC) dijitalleştirilmiş el yazmalarının incelenmesi için bilgisayar görüşü alanındaki güncel araştırmalar ele alınmaktadır. Çalışma, el yazması sayfalarını karmaşık görsel nesneler olarak ele almaktadır: yalnızca yazıya dökülebilir metin taşıyıcıları değil, aynı zamanda çoklu ölçeklerde yapılandırılmış desen dizileri. Üç alanda yöntemler geliştirilmiştir: El Yazısı Stili Analizi (örneğin, yazar tespiti, yazı türü tanımlama), Dijitalleştirilmiş El Yazmalarının Görsel Navigasyonu (desen tespiti, kümeleme ve görme-dil yaklaşımları) ve Hesaplamalı Restorasyon (çok spektrumlu ve ilgili görüntüleme kullanılarak iyileştirme ve yeniden yapılandırma). Rainer Maria Rilke'nin defterleri üzerine bir vaka çalışması da ele alınacaktır. Bu çalışmada, yönelim, renk ve yazı aracı gibi sayfa ve kelime düzeyindeki özellikler tespit edilmekte ve belirli konumlara bağlanmaktadır. Bu süreç, metin genelinde sorgulama ve maddesel olarak dikkatli analiz sağlayan "hesaplamalı görsel kataloglar" üretmektedir. Bu yaklaşım, metnin kendisinin bile transkripsiyonun ötesinde önemli görsel bilgiler içerdiğini ve yazı desteğinin düzeninin, mekansal ilişkilerinin ve özelliklerinin ölçekli olarak modellenebileceğini göstermektedir. Çıkarımın şeffaflığını sağlamak için tahminleri görüntüler üzerine yerleştiren eşlik eden etkileşimli bir keşif aracına kısaca değinilecek, ancak vurgu altta yatan bilimsel yöntemler üzerinde kalacaktır. Genel olarak, bilgisayar görüşü, yalnızca metinsel vekillere bir kanal değil, el yazması görüntülerindeki görsel yapıyı analiz etmenin bir aracı olarak konumlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Hesaplamalı Analiz, Bilgisayar Görüşü, Desen Tanıma*

Abstract

This talk presents current research in computer vision for the study of digitised manuscripts at the Visual Manuscript Analysis Lab (CSMC, Universität Hamburg). The work treats manuscript pages as complex visual objects: not only carriers of transcribable text, but structured arrays of patterns at multiple scales. Methods are developed for three strands: Handwriting Style Analysis (e.g. writer retrieval, script identification), Visual Navigation of Digitised Manuscripts (pattern detection, clustering and vision–language approaches), and Computational Restoration (enhancement and reconstruction using multispectral and related imaging). A case study on Rainer Maria Rilke's notebooks will also be discussed. In this work, page-level and word-level attributes, such as orientation, colour and writing implement, are detected and linked to specific locations. This process yields "computational visual catalogues" that enable corpus-wide querying and materially attentive analysis. The

approach demonstrates that even the text itself contains salient visual information beyond transcription, and that layout, spatial relations and features of the writing support can be modelled at scale. Brief reference will be made to an accompanying interactive explorer that overlays predictions on images to ensure transparency of inference, while the emphasis remains on the underlying scientific methods. Overall, computer vision is positioned as a means to analyse visual structure in manuscript images, not merely a conduit to textual surrogates.

Keywords: *Computational Analysis, Computer Vision, Pattern Recognition*

Hussein Mohammed

Hamburg Üniversitesi, El Yazması Kùltürleri Çalışmaları Merkezi (CSMC) bünyesindeki Görsel El Yazması Analizi (VMA) Laboratuvarı Başkanıdır. 2019 yılından bu yana, CSMC bünyesindeki "Yazılı Eserleri Anlama" Mükemmeliyet Kümesi kapsamındaki "Yazılı Eserlerde Görsel Desenlerin Benzerlik Ölçümü" projesinin Baş Araştırmacısı olarak görev yapmaktadır. Araştırmaları, el yazısı stili analizi, görsel gezinme ve hesaplamalı restorasyon dahil olmak üzere el yazması çalışmalarına yönelik bilgisayarlı görme yaklaşımlarını kapsamaktadır. Önümüzdeki yedi yıl boyunca, "Yazılı Eserleri Anlama" Mükemmeliyet Kümesi'nin ikinci aşamasında, dijitalleştirilmiş el yazmalarının görsel gezinmesine odaklanan çeşitli projelerin Baş Araştırmacısı olacaktır. Mohammed, 2019 yılında Hamburg Üniversitesi'nden Bilgisayar Bilimleri alanında "Dijitalleştirilmiş El Yazmalarında Yazım Stilinin Hesaplamalı Analizi" başlıklı teziyle doktora derecesini almıştır. Portekiz'deki Algarve Üniversitesi'nden Bilişim Mühendisliği alanında yüksek lisans derecesine sahip olup, aynı zamanda Bilgisayarlı Görüntü Laboratuvarı'nda Araştırma Görevlisi olarak çalışmıştır. Önemli uluslararası etkinlik ve mekanlarda eğitimler ve konuşmalar vermiş ve Uluslararası Hesaplamalı Paleografi Çalıştay'ının (IWCP) organizatörüdür.

3.B.2. Nadir Türk Yazmaları Üzerine Yapay Zekâ Destekli Bir İnceleme: Dijital Çağda Edebî Mirasın Korunması /An AI-Assisted Study on Rare Turkish Manuscripts: Preserving Literary Heritage in the Digital Age

Gous Mashkoor KHAN

Jawaharlal Nehru University, Turkish Language and Literature Department, New
Delhi / India

0009-0008-8370-341X / **E-mail:** gousmashkoor@jnu.ac.in

Özet

Nadir Türk yazmaları, yalnızca dilsel zenginlikleriyle değil, aynı zamanda tarihsel ve kültürel birikimleriyle de Türk dünyasının entelektüel hafızasını yansıtan en değerli miraslardır. Ancak bu eserlerin korunması, dijitalleştirilmesi ve akademik erişime açılması, geleneksel yöntemlerle sınırlı kalmaktadır. Bu çalışmada, yapay zekâ (YZ) teknolojilerinin nadir Türk el yazmaları üzerindeki olası katkıları ele alınmaktadır. Optik karakter tanıma (OCR), doğal dil işleme (NLP) ve veri madenciliği teknikleri kullanılarak yazma metinlerin okunabilirliğinin artırılması, içerik sınıflandırması ve metinlerarası ilişkilerin tespiti hedeflenmektedir. Özellikle Osmanlı dönemi edebî metinlerinden seçilen örneklerle, YZ'nin hem filolojik çözümlemelerde hem de dijital arşivleme süreçlerinde nasıl etkin rol oynayabileceği tartışılmaktadır. Çalışma, nadir eserlerin dijital çağda sürdürülebilir biçimde korunabilmesi için yapay zekâ destekli yeni yaklaşımların gerekliliğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Nadir yazmalar, Türk edebiyatı, yapay zekâ, dijital arşivleme, kültürel miras*

Abstract

Rare Turkish manuscripts represent not only linguistic richness but also the intellectual and cultural memory of the Turkish world. However, their preservation, digitization, and academic accessibility remain constrained by traditional methods. This study explores the potential contributions of Artificial Intelligence (AI) technologies to the study and safeguarding of rare Turkish manuscripts. Through the use of Optical Character Recognition (OCR), Natural Language Processing (NLP), and data mining techniques, the research aims to enhance text readability, facilitate content classification, and detect intertextual relations. Drawing on selected examples from Ottoman literary works, the study demonstrates how AI can play a significant role in both philological analysis and digital archiving. Ultimately, it emphasizes the necessity of AI-assisted methodologies to ensure the sustainable preservation of rare manuscripts in the digital era.

Keywords: *Rare manuscripts, Turkish literature, artificial intelligence, digital preservation, cultural heritage*

Gous Mashkoor KHAN

Hindistan'ın Jawaharlal Nehru Üniversitesi'nde (JNU) görev yapan bir akademisyendir; Türk Dili ve Kültürü, Modern Türk Edebiyatı ve Çeviri alanlarında uzmanlaşmıştır; 15 yılı aşkın deneyime sahip olup, Türkçeyi öğretmekte ve Türkiye'deki çeşitli bilimsel yayınlara katkıda bulunmaktadır.

3.B.3. Baybatır Yerjanov'un "Okuga Mahabbat" Başlıklı Kitabının Günümüz Kazak Türkçesi Açısından İncelenmesi / Analysis of Baybatyr Yerjanov's Book "Okuga Mahabbat" in Terms of Contemporary Kazakh Language

Dr. Chingis BEGİMTAYEV

Kazakistan Cumhuriyetinin Milli Akademik Kütüphanesi Arş. Gör., Astana /
Kazakistan

0000-0002-9265-7282 / **E-mail:** begimtay@gmail.com

Özet

Bu makalede Baybatır Erzhanov'un **Okuga Mahabbat** adlı eseri çağdaş Kazak Türkçesi açısından yeniden incelenmektedir. Araştırmanın temel amacı, XX. yüzyılın başındaki Kazak yazı dilinin söz varlığında yer alan Tatarca, Arapça, Farsça unsurları ve ayrıca günümüz Kazak Türkçesinde biçimi, anlamı veya kullanımı değişmiş olan kelimeleri tespit ederek, bunların metin içindeki işlevlerini ortaya koymaktır. Bu yaklaşım, eserin dilsel yapısını daha doğru bir şekilde çözümlemeye ve Kazak yazı dilinin modernleşme sürecindeki katmanlarını belirlemeye imkân sağlamaktadır. Çözümleme sürecinde metindeki alıntı kelimelerin ve karma leksik katmanların kullanım nedenleri ile bunların dönemin eğitim, dinî-maarifçi söylemindeki yeri ele alınmıştır. Yerjanov'un dilinde Tatar medrese edebiyatının ve dönemin Türk aydınları arasında yaygın olan ortak yazı dili normlarının belirgin etkisi görülmektedir. Metinde sıkça karşılaşılan Arap-Fars kökenli terimler ("ğılım", "hikmet", "kıyamet" vb.), dinî-maarifî kelimeler ve o dönem Tatar basın diline özgü bazı biçimler, çağdaş Kazak Türkçesinde geçirdikleri değişimlerle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Araştırma göstermektedir ki **Okuga Mahabbat**, Kazak yazı dilinin geçiş dönemini; yani geleneksel Doğu kökenli söz varlığı ile yeni oluşmaya başlayan ulusal edebî normların ilişkiselliğini açık bir biçimde yansıtmaktadır. Ayrıca, günümüz Kazak Türkçesinde kullanımdan düşmüş veya anlam daralmasına uğramış bazı kelimeler de metinde yer almakta, bunlar semantik ve tarihî açıdan sınıflandırılarak açıklanmaktadır. Sonuç olarak, Yerjanov'un eseri XX. yüzyıl başındaki Kazak dilinin dinamik yapısını, alıntı söz katmanlarının etkinliğini ve maarifçi metinlerdeki dilsel çeşitliliği açıkça gösteren önemli bir kaynak olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Baybatır Yerjanov, Okuga Mahabbat, leksik analiz, alıntı kelimeler, dil değişimi, Kazak yazı dili.

Abstract

This study re-examines Baybatyr Yerzhanov's *Okuga Mahabbat* from the perspective of contemporary Kazakh. The primary aim of the research is to identify the Tatar, Arabic and Persian elements present in the vocabulary of early 20th century Kazakh written language, as well as the words which form, meaning or usage has changed in modern Kazakh, and to analyse their functions within the text. This approach enables a more precise understanding of the linguistic structure of the book and allows us to trace the layers of the Kazakh written language during its modernization period. The analysis addresses the reasons for the use of borrowed items and mixed lexical layers

in the text, along with their place in the educational and religious-enlightenment discourse of the time. Yerzhanov's language demonstrates the clear influence of Tatar madrasa literature and the shared written norms commonly used among Turkic intellectuals of the period. Frequently encountered Arabic-Persian terms ("gylym", "hikmet", "qiyamet", etc.), as well as religious-enlightenment vocabulary and forms characteristic of contemporary Tatar print language, are examined in comparison with their developments in modern Kazakh. The findings indicate that *Okuga Mahabbat* reflects the transitional stage of the Kazakh written language, namely the interplay between traditional Eastern lexical heritage and the emerging national literary norms. The text also contains words that have fallen out of use or undergone semantic narrowing in contemporary Kazakh; these items are classified and explained from semantic and historical perspectives. In conclusion, Yerzhanov's book is evaluated as a significant source that clearly illustrates the dynamic structure of the Kazakh language in the early 20th century, the activity of borrowed lexical layers, and the linguistic diversity characteristic of enlightenment-oriented texts.

Keywords: *Baybatyr Yerzhanov, Okuga Mahabbat, lexical analysis, loanwords, language change, Kazakh written language.*

Beginmtayev Chingis

Arş. Gör. olarak Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Akademik Kütüphanesinin Nadir Kitaplar ve Elyazmaları bölümünde görev yapmaktadır. Araştırmaları ağırlıklı olarak Türk Dünyasının tarihçisi Kurbanali Halidi ve onun eserleri, Baybatır Yerjanov konularına odaklanır. Bu bağlamda çeşitli ulusal ve uluslararası dergilerde makaleleri yayımlanmış, ayrıca farklı ulusal projelerde yer almış ve kitaplar yayınlamıştır. Hâlihazırda K. Halidi'nin Tevarih-i Hamse-i Şarkî eseri üzerine araştırmalarını sürdürmektedir.

3.B.4. Nadir El Yazmalarının Kültürel Diplomasi Aracı Olarak Kullanılması - Vaka Çalışması: Romanya Arşivlerindeki Osmanlı Belgeleri / Rare Manuscripts as an Instrument of Cultural Diplomacy. Case Study: Ottoman Documents in the Romanian Archives

Doç.Dr. Margareta ASLAN

Türkoloji ve Orta Asya Çalışmaları Enstitüsü

Babeş-Bolyai Üniversitesi, Romanya

0000-0002-1261-3512 / **E-mail:** margaraslan@yahoo.com

Özet

Son yıllarda kültür politikaları, küresel ölçekte eğitim yöntemlerini çeşitlendiren bir gelişim göstermiştir. Kaliteli eğitimin tüm yaş grupları ve sosyal sınıflar için erişilebilir olmasını sağlamak ve ders dışı eğitimi desteklemek için kamu kurumları ile özel sektör arasında iş birliğini teşvik etmek, bu çeşitliliğin arkasındaki temel faktörler arasındadır. Romanya'da ders dışı eğitim, okul öğrencileri, üniversite öğrencileri ve farklı uzmanlık alanlarından araştırmacılar da dahil olmak üzere toplumun geniş kesimlerine yönelik çeşitli kültürel programların oluşturulmasına yol açan yeni dinamikler kazanmıştır. Tarih ve kültürel konuların incelenmesi beklenmedik derecede yüksek bir ilgi uyandırmış ve bu alanların sahip olduğu olağanüstü potansiyel, Romanya üniversitelerindeki uzmanlar tarafından kabul edilmeye ve kullanılmaya başlanmıştır. Nadir kitap ve arşiv belgeleri koleksiyonları, üniversitelere bağlı kültür merkezleri ve sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen programlar aracılığıyla bir kez daha kamuoyuna sunulmuştur. Bu çerçevede, Osmanlı el yazmaları ders dışı etkinlikler aracılığıyla daha geniş kitlelere tanıtılmıştır. Yerel sergilerde belgelerin, nadir kitapların veya çoğaltılmış görsel materyallerin sergilenmesi, bu kaynakların görünürlüğünün artmasına yardımcı olmuştur. Bu etkinliklerin etkisi, sergi mekânları, seçilen dönemler, davetli yabancı konukların itibarı, temanın tanıtımı, proje adı, ait olduğu daha geniş kapsamlı etkinlik ve medya kapsamı gibi faktörler göz önünde bulundurularak orta ve makro ölçeklerde değerlendirilmiştir. Türk dünyasıyla ilgili akademik alanlardaki eğitim programları, öğretim metodolojilerinin yeniden yapılandırılmasından önemli ölçüde faydalanmıştır. Dijital teknolojilerdeki gelişmeler sayesinde Osmanlı belgeleri, Türkçe el yazmaları ve eski basılı kitaplar bir kez daha öğretim materyali olarak kullanılabilir hale gelmiştir. Kültür tarihi, ortaçağ diplomasisi ve Romanya-Osmanlı ilişkileri gibi alanlarda çalışan doktora öğrencileri ve araştırmacılar, Türkoloji Enstitüsü tarafından sunulan eğitim programları kapsamında nadir el yazmalarına dijital erişimle desteklenen çalışma oturumlarından yararlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Avrupa Türkolojisi, nadir yazmalar, kültürel diplomasi, eğitim yöntemleri, 7'den 70'e eğitim.*

Abstract

In recent years, cultural policies have evolved in ways that have diversified educational methods on a global scale. Ensuring that quality education is accessible to all age

groups and social classes, as well as fostering cooperation between public institutions and the private sector to support extracurricular education, are among the primary factors behind this diversification. In Romania, extracurricular education has taken on new dynamics that have led to the creation of various cultural programs aimed at broad segments of the population, including school pupils, university students, and researchers from different fields of specialization. The study of history and cultural topics has aroused an unexpectedly high level of interest, and the remarkable potential inherent in these fields has begun to be acknowledged and used by specialists within Romanian universities. Collections of rare books and archival documents have once again been presented to the public through programs organized by university-affiliated cultural centers and non-governmental organizations. Within this framework, Ottoman manuscripts have been introduced to wider audiences through extracurricular activities. Exhibiting documents, rare books, or reproduced visual materials in local exhibitions has helped increase the visibility of such resources. The impact of these events has been assessed on medium and macro scales, considering factors such as the exhibition venues, the selected periods, the reputation of invited foreign guests, the promotion of the theme, the project name, the broader event to which it belonged, and media coverage. Educational programs in academic fields related to the Turkic world have benefited significantly from the restructuring of teaching methodologies. Thanks to developments in digital technologies, Ottoman documents, Turkish manuscripts, and old printed books have once again become usable as teaching materials. Doctoral students and researchers working in fields such as cultural history, medieval diplomacy, and Romanian–Ottoman relations, now benefit from study sessions supported by digital access to rare manuscripts within the training programs offered by the Institute of Turkology.

Keywords: *European Turkology, rare manuscripts, cultural diplomacy, educational methods, education from 7 to 70.*

Doç. Dr. Margareta ASLAN

Margareta Aslan, 16 yıldır Babeş-Bolyai Üniversitesi Türkoloji ve Orta Asya Çalışmaları Enstitüsü'nde I. Türkoloji uzmanı olarak görev yapmaktadır. Türkiye, Türkmenistan, Azerbaycan, Slovakya, Macaristan, Almanya, Kırım ve Tataristan gibi çeşitli ülkelerde 70'in üzerinde uluslararası konferansa katılmış; bu sunumların 30'dan fazlasını Türkçe olarak gerçekleştirmiştir. 2025 yılında kültürel katkılarından dolayı Türkmenistan Devlet Başkanlığı tarafından "Mahtumkulu Fıraki" Cumhurbaşkanlık Madalyası ile ödüllendirilmiştir. 2015 yılında, ITCAS 2015 kapsamında yürüttüğü Türk dünyası kültürlerini tanıtıcı projeler sebebiyle Cluj-Napoca Belediyesi Liyakat Madalyası'na layık görülmüştür. Ayrıca 2011 yılında Sinop/Türkiye'de düzenlenen „Ist International Conference on the Black Sea Regional Culture” (1. Uluslararası Karadeniz Bölgesi Kültürü Konferansı)'nda sunduğu „Nagy Szabó Ferencz el yazmasında Osmanlı Devleti İmaji” başlıklı çalışmasıyla “En İyi Genç Araştırmacı” ödülünde birinciliği kazanmıştır. Akademik çalışmaları arasında Ortaçağ Tarihi ile Türk Dili ve Edebiyatı alanlarında iki lisans derecesi bulunmaktadır. „Codex Cumanicus. Paradigmă morfologică, etică paleografică și traductologie comparată” (Codex Cumanicus. Morfolojik Paradigma, Paleografik Etik ve Karşılaştırmalı Çeviribilim) başlıklı lisans teziyle mezun olmuştur. Ardından Babeş-Bolyai Üniversitesi'nde 2010 ve 2022 yıllarında iki doktora derecesi tamamlamıştır. Bunlardan biri Tarih alanında, diğeri ise Uluslararası İlişkiler ve

Avrupa Çalışmaları alanında olup sonuncusunu „Republica Turcia între diplomație culturală și Industrie cultural creativă” (Türkiye Cumhuriyeti: Kültürel Diplomasi ile Kültürel Yaratıcı Endüstri Arasında) başlıklı teziyle bitirmiştir. 2019 yılında İstanbul’daki Yunus Emre Enstitüsü bünyesindeki Kültürel Diplomasi Akademisi’ni tamamlamıştır. 2016’da İstanbul Medeniyet Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi tarafından, 2020–2022 yıllarında ise Yunus Emre Enstitüsü & Hayrat Vakfı tarafından düzenlenen Osmanlı paleografyası derslerine katılmıştır. Ankara Üniversitesi TÖMER – İzmir Şubesi’nde Türkçe dil eğitimini tamamlamıştır. 2010 yılından itibaren Babeş-Bolyai Üniversitesi Türkoloji ve Orta Asya Çalışmaları Enstitüsü’nde çeşitli dersler vermeye başlamış; 20’nin üzerinde uluslararası konferans, sergi, yaratıcı atölye ve ihtisas kursu organize etmiştir. 2015 yılında Turkish Multicultural Business Consortium Derneği’ni kurmuş, kurucu üye ve başkan yardımcısı olmuştur. Bu dernek aracılığıyla dünya çapında yankı uyandıran ve yüksek kültürel etki gücüne sahip üç uluslararası kültürel marka yaratmıştır. İbrahim Müteferrika Uluslararası Etkinliği, Uluslararası Türkoloji Konferansı ve Transilvanya Lale Festivali gibi uluslararası nitelikte etkinlikler düzenlemektedir.

4.A. TÜRK İSLAM SANATLARI

4.A.1. Timur Dönemi Kalem-i Siyahî Resimleri / Timurid Period Qalam-i Siyahi Paintings

Dr. Rıdvan AK

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Konya /
Türkiye

0000-0003-0636-5126 / **E-mail:** ridvan_ak@msn.com

Prof. Dr. Ali Fuat BAYSAL

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Konya /
Türkiye

0000-0002-8616-8781 / **E-mail:** afbaysal@gmail.com

Özet

Timur Dönemi (14-15. Yüzyıl), yazma eser üretiminde nitelik ve nicelik açısından yükseldiği, resim ve tezhip sanatlarının saray destekli atölyelerde kurumsal bir yapı kazandığı bir dönemdir. Bu süreçte Kalem-i Siyahî tekniği yazma eserler içerisinde bağımsız bir anlatım dili olarak öne çıkmaktadır. Mürekkep ile uygulanan, ustalık derecesinde fırça hakimiyeti gerektiren bu teknik, figürlerin ve diğer öğelerin tahrirlerinde belirginlik, desenlerde ise özgünlük ve doğallık sağlamaktadır. Özellikle figürlü sahnelerde, hareket, jest ve mimik gibi unsurlar Kalem-i Siyahî üslubunun ayırt edici özellikleri arasındadır. Timurlu saray atölyelerinde faaliyet gösteren birçok sanatkar bu dönemde çizgi, desen ve kompozisyon bütünlüğünde ustalıkla eserler vermiştir. Uygurlu sanatkarlar tarafından Çin bölgesinden Orta Asya coğrafyasına taşınan bu teknik, Kalem-i Siyahî çizgilerinin estetik gelişiminde rol oynamıştır. Behzâd'ın da erken dönem işlerinde bu tekniğin örneklerine rastlanmaktadır. Yazma eserlerde Kalem-i Siyahî resimleri, çoğu zaman tek yaprak ya da albüm sayfaları içerisinde görülmektedir. Özellikle Topkapı Sarayı Müzesi kütüphanesinde bulunan murakka sayfalarında gelişigüzel şekilde yapıştırılmış örnek çoktur. Bu bildiride, Timur dönemi yazma eserlerinde Kalem-i Siyahî tekniğinin üslup, desen ve renk ilişkileri incelenerek, sanatkarların bu üsluba katkıları araştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Timur, Minyatür, Tasvir, Resim, Kalem-i Siyahi, Tezyinat*

Abstract

The Timurid period (14th–15th centuries) marks a significant rise in both the qualitative and quantitative production of manuscripts, during which painting and illumination arts attained an institutional structure within court-supported workshops. In this context, the *Kalem-i Siyahî* technique emerged as an independent mode of artistic expression in manuscript art. Executed in ink and requiring exceptional brush control, this technique imparts clarity to contours and originality and naturalism to designs. Particularly in figurative scenes, elements such as movement, gesture, and expression constitute the distinctive features of the *Kalem-i*

Siyahî style. Many artists working in the Timurid court ateliers produced works demonstrating mastery in line, design, and compositional unity. Introduced from China to Central Asia by Uyghur artists, this technique played a key role in the aesthetic development of *Kalem-i Siyahî* linework. Examples of this technique can also be observed in the early works of Behzād. Within manuscripts, *Kalem-i Siyahî* paintings are often found as single leaves or album pages. Numerous examples appear casually pasted into *murakka'* pages, particularly those preserved in the Topkapı Palace Museum Library. This paper examines the stylistic, compositional, and chromatic aspects of the *Kalem-i Siyahî* technique in Timurid manuscripts and investigates the contributions of artists to the formation of this distinctive style.

Keywords: *Timurid, Miniature, Depiction, Painting, Kalem-i Siyahî, Ornamentation*

Rıdvan Ak

1981 İstanbul doğumlu olan Rıdvan AK, Lisans öğrenimini Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları bölümünde tamamladı. Yüksek Lisansını Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları ana bilim dalında yapan Ak, Doktora eğitimini Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk-İslam Sanatları ana bilim dalında 2024 yılında tamamladı. Halen Dr. Öğretim Görevlisi olarak Necmettin Erbakan Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesinde **Geleneksel Türk Sanatları Anabilim Dalı Başkanlığı** kadrosunda çalışmakta olan Ak, Geleneksel Türk Sanatlarının tezyinatı üzerine akademik çalışma ve projelerde yer almaktadır.

Ali Fuat Baysal

1968 İstanbul doğumlu olan Ali Fuat BAYSAL Lisan eğitimini Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde tamamladı. Yüksek Lisansını “Konya’da Bulunan Anadolu Selçuklu Sanatlarında Kullanılan Rumi Motifler” konulu tezi ile Selçuk Üniversitesinde, Doktora programını “Edirne Osmanlı Erken Dönem Camileri Kalem İşî Örnekleri ve Analizleri” konulu tezi ile Necmettin Erbakan Üniversitesinde tamamladı. Bir süre Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde görev yapmasının ardından Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümüne Öğretim Görevlisi olarak atandı. Halen Necmettin Erbakan Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görev yapmakta, tezhip ve kalem işi konuları üzerine akademik çalışma ve projelerde yer almaktadır.

4.A.2. Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde Bulunan Celâyirli Hükümdar Sultan Ahmed'e Ait Dîvân'ın Tezhiplerinin İncelenmesi / An Analysis of the Illuminations of the Dîvân of the Jalayirid Ruler Sultan Ahmad in the Turkish and Islamic Arts Museum

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Zehra SAYIN

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Konya / Türkiye

0000-0001-8574-3994 / **E-mail:** aysezehrasayin@gmail.com

Özet

Kitap sanatları içerisinde önemli bir yere sahip olan tezhip sanatı, yüzyıllar boyunca farklı coğrafyalarda, sanat hâmisi hükümdarların himayesinde gelişim göstermiştir. Bu sanatsal ilerleyiş, Celâyirli Hükümdar Sultan Ahmed dönemi eserlerinde de açık biçimde izlenebilmektedir. Sanatçı ve aynı zamanda sanat hâmisi olan Sultan Ahmed'in edebî yazılarını içeren, üretim yeri ve tarih bilgileri bilinen söz konusu eser; dönemin ve bölgenin tezhip özelliklerinin tespiti açısından büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın konusunu, Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde muhafaza edilen 2046 numaraya kayıtlı, Sultan Ahmed Celâyir'e ait Dîvân'ın tezhiplerinin incelenmesi oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında, eserde yer alan on iki tezhipli sayfa incelenecektir. Eser, Ubeydullah b. Ali el-Kâtib es-Sultânî tarafından Ramazan 809 (Şubat 1407) tarihinde Bağdat'ta istinsah edilmiştir. Yedi bölümden oluşan eserin dört bölüm başında zahriye ve serlevha tezhipleri yer almaktadır. Ayrıca tam sayfa zahriye tezhibinden önce, kitap bilgilerini içeren bir şemse formunda tezhip de bulunmaktadır. Nitel araştırma yöntemiyle yürütülen bu çalışmada, doküman incelemesi yoluyla elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilecektir. Tezhipli sayfalar analiz aşamasında; kompozisyon, motif, teknik ve renk kullanımı açısından incelenecek, bu unsurlar üzerinden dönemin ve bölgenin üslup özelliklerinin tespitine yönelik çıkarımlarda bulunulacaktır. Ayrıca, Celayir üslûbunun komşu devletlerine ne derece tesiri olduğu değerlendirilecektir. Bu tespit ve değerlendirmelerle çalışmanın hem alan yazına katkı sağlaması hem de bu konudaki önemli bir boşluğu doldurması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tezhip, Celayirli Dönemi, Sultan Ahmed, Divan

Abstract

The art of tezhip, which holds a significant place within book arts, has developed over centuries in various regions under the patronage of art-supporting rulers. This artistic progression can be clearly observed in the works produced during the reign of Sultan Ahmad of the Jalayirid dynasty. The work in question, which contains the literary writings of Sultan Ahmad—who was both an artist and a patron of the arts—and whose place and date of production are known, holds great importance for identifying the tezhip characteristics of the period and region. In this context, the focus of the study is the analysis of the tezhip (illumination) in the Dîvân of Sultan Ahmad Jalayir, registered under number 2046 and preserved in the Museum of Turkish and Islamic Arts. As part of the research, twelve illuminated pages within the manuscript will be

examined. The work was transcribed by Ubeydullah b. Ali al-Kātib al-Sultānī in Baghdad during Ramadan 809 AH (February 1407 CE). The manuscript consists of seven sections, and at the beginning of four of these sections, there are zahriye (frontispiece) and serlevha (symmetrical double-page) illuminations. Additionally, prior to the full-page zahriye illumination, there is a shamseh-shaped illumination containing bibliographic information about the book. In this study, conducted using a qualitative research method, the data obtained through document analysis will be evaluated using the descriptive analysis method. During the analysis phase, the illuminated pages will be examined in terms of composition, motifs, technique, and use of color, and based on these elements, inferences will be made regarding the stylistic characteristics of the period and region. Additionally, the extent to which the Jalayirid style influenced neighboring states will also be assessed. Through these findings and evaluations, the study aims both to contribute to the existing literature and to fill a significant gap in this area of research.

Keywords: *Illumination, Jalayirid Period, Sultan Ahmed, Divan*

Ayşe Zehra Sayın

1987 Konya doğumlu olan Ayşe Zehra Sayın, Lisans öğrenimini Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümünde tamamladı. Yüksek Lisansını ve Doktora öğrenimini ise Necmettin Erbakan Üniversitesi Türk İslam Sanatları Anabilim Dalında yaptı. Halen Doktor Öğretim Üyesi olarak Necmettin Erbakan Üniversitesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Tezhip ve Minyatür Anasanat Dalı Başkanlığı kadrosunda çalışmakta olan Sayın; Tezhip, Minyatür ve Kalemîşi üzerine akademik ve sanatsal çalışmalar yürütmekte ve projelerde yer almaktadır.

4.A.3. Kıyâfetü'l-İnsâniyye Fî Şemâili'l-Osmâniyye İsimli Eserin Tezyini Özellikleri / Decorative Features of the Work Titled "Kıyâfetü'l-İnsâniyye Fî Şemâili'l-Osmâniyye"

Doç. Dr. Çiğdem ÖNKOL ERTUNÇ

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Konya / Türkiye

0000-0003-3783-2778 / **E-mail:** certunc@erbakan.edu.tr

Melike ÖZÇETİN

Nigarhane Sanat Eğitmeni

0000-0002-1572-7873 E-mail: melikeozcetinn96@gmail.com

Özet

Tezhip sanatı yazma eserlerde estetik bütünlüğün güçlenmesine ve nakkaşın üslubunu ortaya koyan bir tezyinat çeşididir. Altınla işlenen manasına gelen tezhip, minyatür sanatının nakşolunduğu pek çok eserde de karşımıza çıkar. Tezhip sanatı genel olarak minyatürlü yazmanın betimlemelerindeki görsel bütünlüğünü artırır. Minyatür sanatı olayları betimlerken tezhip sanatı da esere derinlik ve zenginlik katarak sembolik bir anlamını güçlendirir. Bu şekilde özellikle dini ve tarihi konuları işleyen eserlerde sanat eserinin değerini arttırmış olur. III. Murad döneminde Osmanlı saray nakkaşhanesinde tarihçi ve şehnameci olarak görev yapan Seyyid Lokman'ın eserlerinde bu ikili kullanım sıklıkla karşımıza çıkar. Seyyid Lokman, Osmanlı padişahlarının fetihlerinin, savaşlarının ve diplomatik yönetim anlayışlarını anlatan Zafernâme, Şehinşâhnâme, Selîm Hânnâme, Hünernâme ve Zübdetü't-tevârîh gibi eserler kaleme almıştır. Çalışma konumuzu oluşturan Kıyâfetü'l-İnsâniyye fî Şemâili'l-Osmâniyye isimli eseri, Osman Gazi'den III. Murad'a kadar tüm Osmanlı sultanlarının fiziksel ve karakteristik özelliklerini resmettiği nadide bir eserdir. Topkapı Sarayı ve İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde iki nüshası bulunan eserde minyatürler ile birlikte klasik Osmanlı tezyinat anlayışının yansıtıldığı tezhipli alanlar da mevcuttur. Literatür çalışmalarında özellikle minyatür sanatı bakımından değerlendirilen bu eserin tezhip sanatı açısından değerlendirilecek olması dönemin zengin tezyinat üslubunun bir göstergesi olarak belgelenmesine faydalı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Tezhip, minyatür, tezyinat, sanat, yazma eser.*

Abstract

Illumination is a type of decoration that enhances the aesthetic integrity of manuscripts and reveals the artist's style. Meaning "worked with gold," "tezhip" is also encountered in many works depicting miniature art. Illumination generally enhances the visual integrity of miniature manuscripts. While miniature art depicts events, illumination adds depth and richness to the work, strengthening its symbolic meaning. In this way, it enhances the value of the artwork, particularly in works dealing with religious and historical themes. This dual use frequently appears in the works of Seyyid

Lokman, who served as a historian and scribe in the Ottoman palace during the reign of Murad III. Seyyid Lokman wrote works such as Zafernâme, Şehinşâhnâme, Selim Hânnâme, Hünernâme, and Zübdetü't-tevârîh, which recount the conquests, wars, and diplomatic management styles of the Ottoman sultans. His Kıyâfetü'l-İnsâniyye fî Şemâilî'l-Osmâniyye, which forms the subject of our study, is a rare work in which he depicts the physical and characteristic features of all Ottoman sultans from Osman Gazi to Murad III. The work, which has two copies in the Topkapı Palace and Istanbul University Rare Works Library, also includes miniatures and illuminated areas reflecting classical Ottoman decorative style. This work, which is evaluated especially in terms of miniature art in literature studies, will be evaluated in terms of illumination art and will be useful in documenting it as an indicator of the rich decorative style of the period.

Keywords: *Illumination, miniature, decoration, art, manuscript.*

Çiğdem Önkol Ertunç

1982 Gölcük doğumlu olan Çiğdem ÖNKOL ERTUNÇ, Lisans öğrenimini Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümünde tamamladı. Yüksek Lisansını aynı bölümde Tezhip-Minyatür üzerine yapan Ertunç, Doktora eğitimini Süleyman Demirel Üniversitesi İslam Tarihi ve Sanatları alanında tamamlamıştır. 2016 senesinde Necmettin Erbakan Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümüne Doktor Öğretim Üyesi olarak atanan Ertunç halen aynı bölümde Doçent Doktor olarak devam etmektedir. Uzmanlık alanları, Türk-İslam Sanatları, Tezhip, Minyatür, Sanat Tarihi, Geleneksel Türk Sanatları' dır.

Melike Özçetin

1996 Konya doğumlu olan Melike ÖZÇETİN, Lisans öğrenimini Necmettin Erbakan Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümünde tamamladı. Yüksek Lisansını aynı bölümde Tezhip-Minyatür üzerine yapan Özçetin, 2025 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı, "Tezhip" Sanatı Açısından Somut Olmayan Kültürle Miras Taşıyıcısı olma hakkı kazanmıştır. Uzmanlık alanları, Türk-İslam Sanatları, Tezhip, Minyatür, Sanat Tarihi, Geleneksel Türk Sanatları' dır.

4.A.4. Hattat Mehmet Aziz Rifâî'ya ait Bir Nadir Eser / A Rare Work by Calligrapher Mehmet Aziz Rifai

Nihat KAĞNICI

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Konya /
Türkiye

0000-0002-5092-133X / **E-mail:** nkagnici@gmail.com

Özet

Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 5267 numaralı envanterde kayıtlı olan Hattat Aziz Rifâî' ait ta'lik levha hat sanatının gelişim süreci açısından dikkat çekici bir örnektir. Bu eser sanatçının tekamülünde belirleyici bir aşamayı temsil etmesinin yanı sıra, ta'lik hattının büyük ustalarından hocası Sâmî Efendi'nin bilgi, estetik ve sanat aktarımındaki kudretini göstermesi bakımından da dikkat çekicidir. Tekke ve Zaviyeler Kanunu sonrasında toplanarak önce Ankara Etnografya Müzesi'ne, daha sonra Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ne nakledilen bu levha bugün kütüphane arşivinde muhafaza edilmekte olup, aynı akıbeti paylaşan diğer pek çok eserle birlikte restorasyonunun tamamlanarak sanatseverlerle buluşacağı günü beklemektedir. Bu çalışma, söz konusu levhanın sanatsal özelliklerini, dönemin hat eğitim anlayışı içindeki yerini ve Rifâî'nin Sâmî Efendi ekolü içerisindeki konumunu incelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Hüsnü Hat Sanatı, Aziz Rifâî, Sami Efendi, Ta'lik Hat*

Abstract

The ta'liq panel by the calligrapher Aziz Rifâî, registered under inventory number 5267 at the Konya Regional Manuscripts Library, represents a remarkable example within the developmental process of Islamic calligraphy. This work not only marks a significant stage in the artist's own artistic maturation but also demonstrates the mastery and pedagogical capacity of his teacher, the eminent ta'liq calligrapher Sâmî Efendi, in transmitting knowledge, aesthetics, and artistic refinement. Following the enactment of the Law on the Closure of Dervish Lodges and Monasteries, the panel was first transferred to the Ankara Ethnography Museum and later to the Konya Regional Manuscripts Library, where it is currently preserved. Along with many other works that share a similar fate, it awaits the completion of its restoration to be exhibited to the public. This study aims to examine the artistic characteristics of the panel, its place within the calligraphic education system of the period, and Rifâî's position within the Sâmî Efendi school.

Keywords: *Arabic Calligraphy, Aziz Rifâî, Sami Efendi, Ta'lik Script*

Nihat Kağnıcı

1979 yılında Konya'da doğan Kağnıcı, ilk, orta ve lise öğrenimini burada tamamladı. 2004 yılında Eskişehir Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi'nden mezun oldu. 2020 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk

Sanatları Anabilim Dalı'nda yüksek lisansını tamamladı. 2021 yılından itibaren ise aynı üniversitede İslam Sanatları Tarihi alanında doktora çalışmalarına devam etmektedir. 2022 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Hat Ana Sanat Dalı'na Öğretim Görevlisi olarak atanan Kağnıcı, bu görevini halen sürdürmektedir.

4.B. EDEBİYAT VE DİJİTAL ANALİZ

4.B.1. Bir Tezkireyi Veri Olarak Okumak: Latîfî Tezkiresi'nin John Rylands Kütüphanesi Nüshasındaki Şair Kayıtlarına Dair Bir Çalışma / Reading a Tezkire as Data: A Study on the Poet Entries in the John Rylands Library Manuscript of Latîfî's Tezkire

İ. Tuğçe DURMAZ

İstanbul Üniversitesi Fars Dili ve Edebiyatı ABD Doktora Öğrencisi, Yazma Eser
Uzmanı İstanbul / Türkiye

E-mail: i.tugce.durmaz@outlook.com

Özet

Manchester Üniversitesi'ne bağlı olarak faaliyet gösteren John Rylands Araştırma Enstitüsü ve Kütüphanesi, İslam medeniyetine ait kültürel mirasın önemli örneklerini teşkil eden Arapça, Farsça ve Türkçe el yazmalarını da zengin koleksiyonu içerisinde barındırmaktadır. Dijital kataloglama çalışmalarını sürdürmekte olan kütüphanede, Türk edebiyatı ve tarihi açısından büyük önem arz eden kaynakların bulunduğu görülmektedir. Bu kaynaklardan biri de Latîfî tarafından kaleme alınan, tam adı Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ olan ve Anadolu sahasında yazılmış ikinci tezkire olma özelliği taşıyan eserdir. Şairler hakkında bilgi veren bu eserin nüshalarından birisi, John Rylands Araştırma Enstitüsü ve Kütüphanesi'nde MS 100 demirbaş numarasıyla kayıtlıdır. Mezkûr nüsha eksik olup, bazı sayfaları karışmış vaziyettedir. Tezkire üzerine yapılan katalog çalışmasında, nüshada yer alan şair kayıtları çeşitli metadatalar kullanılarak yapısal veri biçimine dönüştürülmüş ve Excel tabanlı bir veri modeli aracılığıyla standartlaştırılmıştır. Böylelikle bir biyografi eserinin dijital beşerî bilimler perspektifinden yeniden okunması hedeflenmiştir. Bununla birlikte, bir uluslararası otorite sistemi olan VIAF (Virtual International Authority File) ile kimlik eşleştirmesi yapılarak, şairlerin dijital ortamda tanınabilir ve izlenebilir hale gelmesi sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Latîfî, Tezkiretü's-Şu'arâ, Yazma Eser, John Rylands Araştırma Enstitüsü ve Kütüphanesi

Abstract

Affiliated with the University of Manchester, the John Rylands Research Institute and Library houses within its rich collection Arabic, Persian, and Turkish manuscripts that constitute important examples of the cultural heritage of Islamic civilization. The library, which continues its digital cataloguing efforts, contains sources of great significance for Turkish literature and history. One such source is the work authored by Latîfî—whose full title is Tezkiretü's-Şu'arâ and Tabsiratü'n-Nuzamâ—which holds the distinction of being the second tezkire written in Anatolia. One of the copies of this work, which provides information about poets, is registered at the John Rylands Research Institute and Library under the shelfmark MS 100. This particular manuscript is incomplete, and some of its pages are in a mixed or disordered state. In the cataloguing study conducted on the tezkire, the poet entries in the manuscript

were converted into a structured data format using various metadata and standardized through an Excel-based data model. In this way, the aim was to reinterpret a biographical work from a digital humanities perspective. Additionally, by performing identity matching with VIAF (Virtual International Authority File), an international authority system, the poets were made recognizable and traceable in the digital environment.

Keywords: *Latîfî, Tezkiretü's-Şu'arâ, Manuscript, John Rylands Research Institute and Library*

İleyha Tuğçe Durmaz

1989 İstanbul doğumlu olan İleyha Tuğçe Durmaz, lisans öğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fars Dili ve Edebiyatı ile Tarih bölümlerinde tamamladı. Aynı üniversitenin Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda ilk yüksek lisansını, Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü'nde ise ikinci yüksek lisansını tamamladı. Bir süre Manchester Üniversitesi'ne bağlı John Rylands Araştırma Enstitüsü ve Kütüphanesi'nde gönüllü olarak çalışmalar yürüttü. İstanbul Üniversitesi Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda doktora çalışmalarına devam eden Durmaz, aynı zamanda Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı'nda Yazma Eser Uzmanı olarak görev yapmaktadır.

4.B.2. Nadir Eserler ve Osmanlıca Metinlerde Benzerlik Tespitinin Sınırları: Turnitin Üzerine Bir İnceleme / Limits of Similarity Detection in Rare Books and Ottoman Turkish Texts: An Evaluation Through Turnitin

Onur SELÇİN

Karabük Üniversitesi

E-mail: onurselcin@karabuk.edu.tr

Raşit SÜZER

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

0000-0003-2905-3467 / **E-mail:** suzer.3719@gmail.com

Özet

Nadir eserlerin dijitalleştirilmesi ve araştırmalarda daha görünür hâle gelmesi, benzerlik tespit araçlarının bu tür tarihî metinleri ne ölçüde algılayabildiği sorusunu önemli bir tartışma alanına dönüştürmüştür. Bu çalışma, Seyfettin Özege Koleksiyonu'na ait biri Osmanlıca, diğeri Türkçe olmak üzere iki nadir eserin Turnitin tarafından nasıl değerlendirildiğini incelemiş ve mevcut sistemlerin sınırlılıklarını ortaya koymuştur. OCR ile düz metne dönüştürülen Osmanlıca eserin Turnitin analizinde %0 benzerlik vermesi, sistemin Osmanlıca harf yapısını, kelime köklerini ve tarihî dil varyasyonlarını tanıyamadığını göstermiştir. Modern Türkçe nadir eser ise %8 benzerlik oranı üretmiş, ancak eşleşmeler yalnızca eserin akademik yayınlarda kaynak olarak kullanılmasından kaynaklanmıştır; özgün metnin kendisi sistem tarafından tanınmamıştır. Bu bulgular, nadir eserlerin mevcut karşılaştırma veri tabanlarında yer almadığını ve Turnitin'in tarihî içerikleri büyük ölçüde "görünmez" kabul ettiğini ortaya koymaktadır. Bu noktada yapay zekâ, nadir eserlerin benzerlik tespiti süreçlerinde hem teknik hem de metodolojik çözüm fırsatları sunmaktadır. Özellikle Osmanlıca ve tarihî alfabeler için geliştirilecek yapay zekâ tabanlı OCR teknolojileri, Turnitin'in okuyamadığı yazı biçimlerini tanıyarak nadir eserlerin dijital ortama daha doğru aktarılmasını sağlayabilir. Bunun yanında, büyük dil modelleriyle oluşturulacak tarihî metin korpusları, hem Osmanlıca hem de eski Türkçe eserlerin içeriklerini karşılaştırılabilir hâle getirebilir. Ayrıca yapay zekâ destekli stilometri yöntemleri, yalnızca kelime eşleşmesine değil, bağlamsal ve üslup temelli benzerliklere de odaklanarak nadir eserlerdeki içerik paralelliklerini daha güvenilir biçimde analiz edebilir. Sonuç olarak, nadir eserlerin Turnitin gibi araçlar tarafından algılanmasındaki yetersizlikler, yapay zekâ destekli dil işleme teknikleriyle giderilebilir. Bu entegrasyon, hem akademik etik süreçlerinin güçlendirilmesi hem de tarihî metinlerin dijital araştırmalarda daha sağlıklı değerlendirilebilmesi için yeni bir standart ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Nadir eserler; Osmanlıca; benzerlik tespit araçları; Turnitin; akademik etik; dijitalleştirme.*

Abstract

The increasing digitization and scholarly use of rare books have raised critical questions about the ability of similarity detection systems to process historical texts. This study examines how Turnitin evaluates two rare works—one in Ottoman Turkish and one in modern Turkish—from the Seyfettin Özege Collection and identifies structural limitations in current detection technologies. The Ottoman Turkish text, converted into plain text through OCR, produced a 0% similarity score, demonstrating the system's inability to recognize Ottoman script, root structures, and historical linguistic variations. The modern Turkish rare work generated an 8% similarity score; however, all matches originated from academic publications that had cited the work, not from the work's original text itself. These findings indicate that rare books remain largely invisible to systems like Turnitin because they are absent from comparison databases and written in forms that detection software cannot interpret. Artificial intelligence offers significant potential to overcome these limitations. AI-driven OCR technologies specifically trained for Ottoman Turkish and historical scripts can greatly improve the accuracy of digital transcription. Additionally, constructing AI-generated historical language corpora would make rare works comparable within modern similarity detection frameworks. Stylometric analysis supported by machine learning—focusing on stylistic and contextual similarities rather than simple lexical matching—can further enhance the detection of content patterns unique to rare texts. In conclusion, the integration of artificial intelligence into similarity detection processes presents a promising solution to the current blind spots surrounding rare works. Such enhancements would strengthen academic integrity mechanisms and enable more accurate evaluation of historical texts in digital research environments.

Keywords: *Rare books; Ottoman Turkish; similarity detection; Turnitin; academic integrity; digitization.*

Raşit Süzer

1994 Tosya doğumlu olan Raşit Süzer, Lisans öğrenimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde tamamladı. Yüksek Lisansını aynı bölümde yapan Süzer, Doktora eğitimine de Ankara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalında devam etmektedir. Halen Karabük Üniversitesinde kütüphaneci olarak görev yapan Süzer'in, elektronik kaynaklar ve dijital kütüphaneler üzerine akademik çalışmaları bulunmaktadır.

Onur Selçin

1996 Tatvan doğumlu olan Onur SELÇİN, Lisans öğrenimini Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde tamamladı. Gaziantep Üniversitesinde ve Karabük Üniversitesinde görev yapan Selçin, şu anda Türk Dil Kurumu kütüphanesinde kütüphaneci olarak görevine devam etmektedir. Bilgi merkezleri üzerine kitap çalışması, yapay zeka ve bilgi teknolojileri ile ilgili bilimsel posterler hazırlamıştır.

4.B.3. Gelenekselden Dijitale: Ma‘kili Yazının Nadir Eserlerdeki İzleri Ve Günümüz Teknolojileri / From Traditional To Digital: Traces Of Ma‘kili Scripts In Rare Works And Today’s Technologies

Öğr. Gör. Şerife ÇAKIR

Necmettin Erbakan Üniversitesi

0000-0002-8202-8079 / E- mail: serifecakir@erbakan.edu.tr

Özet

İslam yazı sanatının geometrik yapılı üsluplarından biri olan Ma‘kili yazının, nadir yazma eserlerdeki özgün örneklerini ve bu örneklerin dijital çağ da yeniden değerlendirilme süreçlerini incelemektedir. Ma‘kili yazı, erken dönemden itibaren hem mimari hem de kitap sanatları içerisinde varlık göstermiş; özellikle yazma eserlerde başlangıç sayfaları, sûre başlıkları, metin içi kompozisyonlar da kullanılarak estetik bir simetri anlayışı oluşturmaktadır. Türkiye ve dünya koleksiyonlarında yer alan belirli yazma eser örnekleri üzerinden biçimsel ve oran analizi yapılmış; ardından bu veriler dijital ortama aktarılmıştır. AutoCAD, Adobe Illustrator, Corel Draw gibi grafik programları aracılığıyla gerçekleştirilen dijital çizimleri sayesinde, yazının modüler yapısı, ızgara (grid) sistemi ve orantısal dengeleri ortaya konmuştur. Bu yöntem, yazının yalnızca estetik yönünü değil, aynı zamanda matematiksel ve yapısal mantığını da ortaya koymaktadır. Yazma eserlerin incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular, dijital belgeleme ve modelleme tekniklerinin Ma‘kili yazının biçimsel çözümlemelerinde etkili bir yöntem olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, söz konusu tekniklerin hem yazının yapısal özelliklerinin analizinde hem de geleneksel estetik anlayışın dijital ortamlarda yeniden yorumlanmasında önemli bir katkı sunduğu değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, dijital teknolojiler aracılığıyla Ma‘kili yazı, geleneksel yazı sistemleri içerisinde yeniden değerlendirilmektedir. Çalışmada, yazının çağdaş bir analiz yöntemi ile yapısal özelliklerinin incelenmesi ve günümüzde gerçekleştirilen tasarımlar üzerinden karşılaştırmalı değerlendirmeler yapılması hedeflenmektedir. Böylece, Ma‘kili yazının tasarım özellikleri belirlenerek, dijital çağda sanatsal sürekliliğin en güçlü temsil biçimlerinden biri olarak ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ma‘kili Yazı, Nadir Eserler, Kültürel Miras, Dijitalleşme

Abstract

This study examines unique examples of Ma‘kili script, one of the geometrically structured styles of Islamic calligraphy, found in rare manuscripts, and the processes through which these examples have been re-evaluated in the digital age. Ma‘kili script has been present in both architecture and the arts of the book since the early period; it is particularly used in manuscripts, including initial pages, sura headings, and in-text compositions, creating an aesthetic sense of symmetry. Formal and proportional analyses were conducted on selected manuscript examples from Turkish and international collections, and this data was then transferred to digital media. Digital drawings created using graphics programs such as AutoCAD, Adobe Illustrator, and Corel Draw revealed the modular structure of the script, its grid system, and

proportional balance. This method reveals not only the aesthetic aspect of the script but also its mathematical and structural logic. The findings obtained from the examination of the manuscripts demonstrate that digital documentation and modeling techniques can be used as an effective method in formal analysis of Ma'kili script. In this context, these techniques are considered to offer significant contributions both to the analysis of the structural characteristics of script and to the reinterpretation of traditional aesthetics in digital environments. In this context, Ma'kili script is being reevaluated within traditional writing systems through digital technologies. This study aims to examine the structural characteristics of the script using a contemporary analysis method and to conduct comparative evaluations based on current designs. Thus, the design characteristics of Ma'kili script are determined, and it is aimed to present it as one of the most powerful forms of representation of artistic continuity in the digital age.

Keywords: *Ma'kili Script, Rare Works, Cultural Heritage, Digitalization*

Şerife ÇAKIR

1982 yılında Malatya'da doğdu. Orta ve Lise eğitimini Ankara'da tamamladıktan sonra, 2014 yılında Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatlarından mezun oldu. 2016 Selçuk Üniversitesi Geleneksel Türk Sanatları alanında Yüksek Lisans eğitimine başlayarak 2018 de Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. 2019 Yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Eski Yazı Alanın da Sanatta Yeterlik (Doktora) Eğitimine başladı. 2019 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümünde Hat Sanatı Alanında Öğretim Görevlisi olarak atandı. 2024 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Eski Yazı Alanın da Sanatta Yeterlik (Doktora) eğitimini tamamladı. Geleneksel Türk Sanatları alanında yayın araştırma, proje uygulamaları ve akademik çalışmaları yapmaktadır. Geleneksel sanatlar alanında birçok sergiye katıldı. Halen kendi Atölyesinde Çalışmalarına devam etmektedir.

SEMPOZYUM PROGRAMI

08:45 – 09.30	Kayıt (Tanıtım Filmleri)
09.30 – 10.00	Açılış Konuşmaları Sönmez ÇELİK, İbn Haldun Üniversitesi Kütüphane Daire Başkanı Sonay TAHMAZ KALECİ, İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı İsmail RAMAZANOĞLU İstanbul Medeniyet Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı Prof. Dr. Alpaslan Hamdi KUZUCUOĞLU, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Prof. Dr. Yahya GÜLDİKEN, İstanbul Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Gülfettin ÇELİK, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Atilla ARKAN, İbn Haldun Üniversitesi Rektörü
10.00 – 10.15	<i>Bilgiyi Korumak ve Bilimsel Gelenekleri Şekillendirmede Nadir Eserlerin Kalıcı Mirası</i> Prof. Dr. Alpaslan AÇIKGENÇ, İbn Haldun Üniversitesi

I. Oturum		
	Salon A: Medya Merkezi Etkinlik Salonu	Salon B: Teoman Duralı Konferans Salonu
10:30 – 12:00	<i>Dijital Dönüşüm ve Tarihsel Çerçeve</i> Oturum Başkanı: Prof. Dr. Özcan Erkan AKGÜN İbn Haldun Üniversitesi Rektör Yardımcısı <i>Türk Mevzuatında 'Nadir Eser' Kavramının Tanımı</i> Alpaslan Hamdi KUZUCUOĞLU, İstanbul Medeniyet Üniversitesi <i>Nadir Kitaplar Fonunun Dijitalleştirilmesi</i> Hüseyin HÜSEYNOV, (Azerbaycan) AMEA Merkez Bilimsel Kütüphanesi <i>Türk Dünyasının Ortak Miras Kodları: Türkistan Tarih Yazıcılığını İçeren İki Yazma Eser</i> Mohammad RAZZAGHI, İstanbul Üniversitesi <i>Kültürel Miras Diplomasisi ve İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Örneği</i> Selçuk AYDIN, İstanbul Üniversitesi <i>Fiziksel Mirasın Dijital Pasaportu: Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi Örneği</i> Gülşah SIVAS, T.C. Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi <i>Menteşeoğulları Döneminde Yazılan Nadir Bir Eser: Bâznâme</i> Nesrin KANBEROĞLU, Kadir PEKTAŞ, İstanbul Medeniyet Üniversitesi	<i>Nadir Eserlerde Dijitalleşme ve Yapay Zeka</i> Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Canan ERGÜN İstanbul Medeniyet Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü <i>Geçmişin Çocukları, Geleceğin Teknolojisi: Osmanlıca Çocuk Dergilerinde Kökler ve Kodlar</i> Ayşe KASAP, Belediye Kütüphaneler Derneği <i>Nakış Desen Koleksiyonu Arşivinin Dijitalleştirilmesi ve Yapay Zeka</i> Yasemin DAĞDAŞ, İstanbul Beyoğlu Refia Övüç Olgunlaşma Enstitüsü <i>Nadir Eserler ve Özel Koleksiyonların Yapay Zekâ ile Dijital Dönüşümü</i> Doğan ŞENGÜL, Merve DOĞRUEL, Beyzagül YILDIRIM, Seniye Ümit FIRAT, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul Esenyurt Üniversitesi <i>Arşiv Yönetimi ve İş Analizi Tabanlı Bir Kavramsal Model</i> Beyzagül YILDIRIM, Doğan ŞENGÜL, Seniye Ümit FIRAT, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi <i>Nadir Eserler ve Kafkasya</i> Nurcan YILDIZ, Marmara Üniversitesi <i>El Yazması Eserler: Eski Harfli Türkçe Basma Eserler</i> Sinan İLBAK, İstanbul Medeniyet Üniversitesi
12.00 - 13.15	Öğle Yemeği	

II. Oturum		
	Salon A: Medya Merkezi Etkinlik Salonu	Salon B: Teoman Duralı Konferans Salonu
13.15 - 14.45	Kurumsal Koleksiyonlar ve Vaka Analizleri Oturum Başkanı: Sönmez ÇELİK İbn Haldun Üniversitesi Kütüphane Daire Başkanı İbn Haldun Üniversitesi Kütüphanesi Yazma ve Nadir Eser Koleksiyonu Alaaeddin EYÜPOĞLU, İbn Haldun Üniversitesi Kütüphanesi İstanbul Medeniyet Üniversitesi Nadir Eserler Galerisinin Yeniden Organizasyonu Memduh DİNÇ, Mehmet Kubilay SOYGÜDER, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Kütüphanesi Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi Nadir Eserler Koleksiyonu Salih ŞAHİN, Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi İbnülemin Hat Koleksiyonu'ndaki Murakka Türünde Eserler Mahmut ŞAN, İstanbul Üniversitesi Mühendishane-i Bahrî Kütüphanesinden Deniz Müzesi'ne İntikal Eden Nadir Eserler Mehmet AKYAR, Deniz Müzesi Komutanlığı Deniz İhtisas Kütüphanesi	Restorasyon, Koruma ve Cilt Sanatı Oturum Başkanı: Dr. Selçuk AYDIN İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Osmanlı Dönemi Basılan Süreli Yayınlarda Tahrifat Unsurları ve Restorasyon Nergis ULU, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Arşiv Belgelerinin Restorasyonu: Geleneksel Yöntemler Yüstra MUTLU, T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Duvarın Ardındaki Hafıza: Restorasyon Süreci ve Yerli Restorasyon Kâğıdı Şule ALABACAK ÇAKIROĞLU, Asitane Konservasyon Restorasyon Merkezi Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'ndeki Bulut Motifli Kitap Ciltleri H. Şeyma YENİÇERİ ÇELİK, İstanbul Medipol Üniversitesi Üniversite-Halk Eğitim İş Birliği Modeli Olarak Geleneksel Cilt Sanatı Eğitimleri Mustafa SULU, Marmara Üniversitesi
14.45 - 15.00	Çay - Kahve Arası	

III. Oturum		
	Salon A: Medya Merkezi Etkinlik Salonu	Salon B: Teoman Duralı Konferans Salonu
15.00 - 16.15	Yönetim, Kataloqlama ve Eğitim Oturum Başkanı: Dr. Sami ÇUHADAR İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphane ve e-Kaynaklar Direktörü Nadir Eser Kataloqlamasında Yeni Model: Bibframe Canan ERGÜN, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Tarihi Eserlerin Dijital Sürdürülebilirliği: Bezmialem Vakıf Üniversitesi Örneği Özlem YALÇINKAYA, Bezmialem Vakıf Üniversitesi Geleneksel Cilt Sanatı Eğitimlerinin Nadir Eserlerin Korunmasındaki Rolü Hülya NARSAP, Bostancı Halk Eğitim Merkezi Beşiktaş Deniz Müzesi Nadir Eserlerinden Bir Sancak Albümü Nalan YAKARÇELİK, Beşiktaş Deniz Müzesi	Uluslararası Perspektifler Oturum Başkanı: Prof. Dr. Alpaslan KUZUCUOĞLU İstanbul Medeniyet Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Metin Çıkarımının Ötesinde: Görsel El Yazması Analizi Hussein Mohammed (Almanya), Hamburg Üniversitesi Nadir Türk Yazmaları Üzerine Yapay Zekâ Destekli Bir İnceleme Gous Mashkoor KHAN (Hindistan), Jawaharlal Nehru Üniversitesi Baybatır Yerjanov'un 'Okuga Mahabbat' Başlıklı Kitabının İncelenmesi Chingis BEĞİMTAYEV (Kazakistan), Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Akademi Kütüphanesi Nadir El Yazmalarının Kültürel Diplomasi Aracı Olarak Kullanılması, Vaka çalışması: Romanya Arşivlerindeki Osmanlı Belgeleri Margareta ASLAN (Romanya), Babeş-Bolyai Üniversitesi
16.15 - 16.25	Kahve Molası	

IV. Oturum		
	Salon A: Medya Merkezi Etkinlik Salonu	Salon B: Teoman Duralı Konferans Salonu
16.25 - 17.30	<i>Türk-İslam Sanatları</i> Oturum Başkanı: Sonay TAHMAZ KALECİ İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı <i>Timur Dönemi Kalem-i Siyahî Resimleri</i> Rıdvan AK, Ali Fuat BAYSAL, Necmettin Erbakan Üniversitesi <i>Sultan Ahmed'e Ait Divân'ın Tezhiplerinin İncelenmesi</i> Ayşe Zehra SAYIN, Necmettin Erbakan Üniversitesi <i>Kıyâfetü'l-İnsâniyye Fî Şemâilî'l-Osmâniyye İsimli Eserin Tezyini Özellikleri</i> Çiğdem ÖNKOL ERTUNÇ, Melike ÖZÇETİN, Necmettin Erbakan Üniversitesi <i>Hattat Mehmet Aziz Rifâî'ya ait Bir Nadir Eser</i> Nihat KAĞNICI, Necmettin Erbakan Üniversitesi	<i>Edebiyat ve Dijital Analiz</i> Oturum Başkanı: İsmail RAMAZANOĞLU İstanbul Medeniyet Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı <i>Bir Tezkireyi Veri Olarak Okumak: Latîfi Tezkiresi</i> İ. Tuğçe DURMAZ, İstanbul Üniversitesi <i>Nadir Eserler ve Osmanlıca Metinlerde Benzerlik Tespitinin Sınırları: Turnitin Üzerine Bir İnceleme</i> Onur SELÇİN, Raşit SÜZER, Karabük Üniversitesi, Ankara Üniversitesi <i>Gelenekselden Dijitale: Ma'Kili Yazının Nadir Eserlerdeki İzleri</i> Şerife ÇAKIR, Necmettin Erbakan Üniversitesi
Kapanış ve Değerlendirme		
17.30 - 17.45	Kapanış konuşmaları	

Atölye Çalışmaları (Konferans Fuaye Alanı)	
11.45-12.00	Nil MUCUK Filigran Örnekleri (29 Mayıs Üniversitesi Bilgi Bilimi Topluluğu Masası)
13.00-13.15	Mustafa SULU Geleneksel Cilt Sanatı (İstanbul Üniversitesi BİYON Topluluğu Masası)
14.30-14.45	Doç. Dr. Rümeysa Ragsana HASANZADE El Yazmalarında Oluşmuş Parça Kayıplarının Kalıp Alma Yöntemiyle Tamamlanması: Teknikler Ve Uygulama (Marmara Üniversitesi Bilgi Yönetimi Topluluğu Masası)
15.00-15.15	Hatice Şeyma YENİÇERİ ÇELİK Yazma Eserlerde Geleneksel Motifler (İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sanat Tarihi Topluluğu Masası)
16.00-16.15	Yüksel AKTAŞ BAYCAR Bir Arşiv Belgesinin Yorumlanması (Türk Arşivciler Derneği Gençlik Komitesi Masası)
16.15-16.30	Prof.Dr. Alpaslan Hamdi KUZUCUOĞLU Mikroskopla Nadir Eserlerdeki Tahribatın Belgelenmesi (İstanbul Medeniyet Üniversitesi Bilgi Topluluğu Masası)

Sergi (Konferans Fuaye Alanı)	
08.45-17.45	Türk Arşivciler Derneği Belgelerin Işığında Geçmişten Günümüze Nadir Eserlerin İzini Sürmek

Düzenleyenler
İbn Haldun Üniversitesi Kütüphane Daire Başkanlığı İstanbul Medeniyet Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı İstanbul Medeniyet Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

NADİR ESERLER KONFERANSI

Köklerden Kodlara:
Nadir Eserler ve Yapay Zekâ

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

RumeliYA
Yaymcılık & Publishing

www.nadireserlerkonferansi.org